









LIBRARY OF THE  
HONORABLE

HOUSE OF COMMONS  
OF GREAT BRITAIN

IN PARLIAMENT ASSEMBLED

THE SEVENTH OF JANUARY 1841

IN THE FORTY-THIRD YEAR OF THE REIGN OF HER MAJESTY QUEEN VICTORIA

BY ORDER OF THE HOUSE

THOMAS AGNEW & SONS

PRINTERS, 10, ABchurch Lane, LONDON, E.C.

1841

Printed by T. Agnew & Sons, 10, Abchurch Lane, London, E.C.

1841

Printed by T. Agnew & Sons, 10, Abchurch Lane, London, E.C.

1841



V. 10968

Page 629.



DE VITA ET MORIBVS

R. P.

LEONARDI  
LESSII

E SOCIETATE IESV,  
THEOLOGI LIBER.

*Vna cum diuinarum perfectionum  
opusculo.*

*Domus L. n. l. Paris. Soc. Ies.*



PARISIIS,

Apud MATHVRINVM & IOANNEM  
HENAVLT, viâ Iacobeâ, sub signo  
Angeli custodis.

---

M. DC. XLIV.

*Cum Privilegio Regis.*



DE LIA & T. MORRIS

LEONARDI

112231

THEOLOGICAL LIBRARY  
ESTABLISHED 1854

THEOLOGICAL LIBRARY

THE CHURCH OF THE HOLY TRINITY

1870



PARIS

Angeli custodis  
H. N. A. V. T. V. L. A. C. O. S. T. A. N. C. I. A.  
A. P. O. S. T. O. L. I. C. A. S. T. A. N. C. I. A.

M. D. C. XLIV.

Com. 1910-11

Bayerische  
Staatsbibliothek  
München



ILLVSTRISS. VIRO D. D.  
FRANCISCO SVBLET  
DE NOYERS,  
BARONI DE DANGV  
REGI AB INTIMIS  
*Consilij & Secretis.*



*V* Menolat è manibus mihi  
Lessius ( vir Illustrissime )  
haereticè penè, cuius in se fi-  
dem velit experiri: est enim  
quidem iam Tuus, quia &  
Societatis quæ Tibi est addicta; sed est  
familiaris fortasse minus, quia & adue-  
na: Ita, quem appellare privato studio  
gestiebat, adire certe, quæ hominis mo-  
destia est, sine interprete non est ausus.  
Suscepi has ultrò partes, officio quasi  
meo interpretatus audaciam, & qui  
aditum vix haberem ipse, dare tamen al-  
teri ad te sum ausus mihi planè ut eius-  
dem operâ munirem. Neque enim non



eum sponte excepturus es, quem Sancti-  
monia olim superis acceptum omnibus,  
utilem orbi uniuerso doctrina, Tibi gra-  
tiosum Conditio ipsa, quam amas, ef-  
fecit. Eorum quippe unus fuit, quos  
censes modo Tuos, hoc minus certè felix,  
quòd communi debito fuit, non proprio  
Tuus: nobis enim ante excidit, quàm  
se tibi deuouere coram posset: Quo auct  
ille magis præreptam immaturâ morte  
reparare sortem, ut priuato Clientis  
nomine sit modò Tuus. Sistit ergo antè  
se Tibi, quàm prodeat in lucem, ut dari  
foràs, nisi annues, erubescat. Ambit ille  
auspicia tua, meliora uniuersis, nec  
gratiam quidem cuiusquam aucupatur,  
tua studiosus unius. Hinc vite ratio-  
nem, ut non deposcas, reddit tamen,  
quia innotuisse tibi, fortune melioris est  
aditus, probari, summa felicitatis. Di-  
co ut res est, vite reliquias, quæ super-  
sunt omnes, consecrat publicè Tibi  
Lessius & dedicat, quia uniuersam do-  
let Tibi non impensam: Neque enim  
merita in Suos Tua, sensum licet mors  
ademit, non sentit; quibus eum locus ca-



piat, videt te & miratur; amat singu-  
larem in te benignitatem, etiam quâ non  
egeat; similis nobis, quibus ut non utilis,  
carus tamen esses, quia & notus: adeò non  
amorem impendio beneficij redimis, re-  
portas autem quia meruisti. Libet ita-  
que nostrâ gloriari fortunâ, quibus id  
opportunior nascendi conditio dedit, te  
ut frui coram liceat & talem nunc expe-  
riri per nos, qualem ceteri quondam ob-  
stupefcent. Patere adeò gratulari nos Ti-  
bi, quem huic olim temporis posteris inui-  
debant, nobis verò, quibus atas, quam  
fortunatam facis, obtigit.

Addictissimus Tibi servus,  
IOANNES HENAVLT.





IN EFFIGIEM

R. P. LEONARDI  
LESSII.

**Q**uam spectas, fuit illa sacri reue-  
rentia vultus,

Sic frontem, celsos sic tulit ille oculos.

Quæris, cur mediâ sit tantum parte vi-  
dendus,

Quid velit angustoparua tabella sinu?  
Scripsit quod toto sæper vulgabitur orbe;

Quodque palastra velit qualibet esse  
suum.

Fecit venturos numquam reticenda per  
annos:

Nunc quoque mirificum multa agit  
ad tumultum.

Ergo quod solers nequijt pictura referre,  
Ingenio texit deficiente manus.

PONEBAT

I. B. Cano I. V. Licentiatus & in  
Suprema Brabantia Curia  
causarum Patronus.



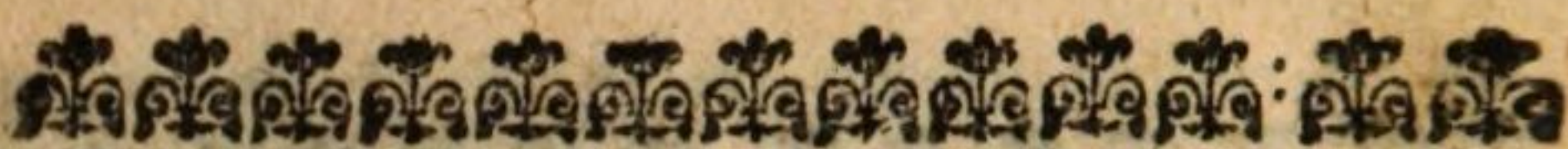


## CENSURA.

**H**istorica hæc Relatio *De vita & moribus R. P. Leonardi Lessij* è Societate Iesv Theologi: cum adiuncta Compendiaria eius expositione de *Quinquaginta Nominibus Dei*, ad instructionem fideium, & Doctorum virorum exemplum utiliter imprimi potest.

*Gaspar Extrix S. Theologie  
Licen. Canon. Pleb. &  
Lib. Censor Antwerp.*





LEONARDVS LESSIVS.

ANAGRAMMA

Re. Sidus. Luna. Sol es.

**V**Os mihi cœlestes, precor, hoc igno-  
scite flamma,

Et Phæbe, & Phæbi candida  
luce soror,

Et quot huic sociæ percurritis æthera  
stella :

Nobilius vobis lumen in orbem icat.  
Pergeminos cœli Leonardus Lessius  
ignes

Nomine, tergeminam re quoque  
præstat opem.

Consule, si dubitas nomen : dein scripta  
reuolve;

Quæ nobis tanti sunt monumenta  
viri :

Et facta explora, votinæque munera  
cerne;

Munera, quæ tumulto fert pia turba  
sacro :



*Tum dices, te sol es, sidus, luna: quid  
ultra?*

*Qua simul hæc, solus tu, Leonarde,  
potes.*

*Exoreris mundo quasi sol virtute relu-  
cens:*

*Doctrinâ errantes mystica luna regis.  
Influis ut sidus membris, animisque be-  
nignus.*

*Hei mihi, quod tibi vox una Beatus,  
abest!*

**Pijs Proauunculi sui Manibus  
venerabundus accinebat.**

**IOANNES VVYNSIUS**

**V. I. Baccalaureus.**



**PRIVILEGE DV ROT.**

**L**OVIS PAR LA GRACE DE  
Dieu Roy de France, & de Navar-  
re. A nos Amez & Feaux Cōseillers  
les gens tenāns nostre Cour de Par-  
lement à Paris, Messieurs des Requestes  
ordinaires de nostre Hostel, Preuost de Pa-  
ris, ou son Lieutenant, & tous autres nos  
Iusticiers & Officiers qu'il appartiendra.  
Salut. Nostre bien-Amé Jean Henault Li-  
braire de nostre ville de Paris, nous a fait  
remonstrer qu'il a recouuert trois Liures  
qui ont esté cy deuant imprimés en des  
pays estrangers avec Approbation; le pre-  
mier Intitulé. *De Vita & Moribus R. P.*  
*Leonardi Lessi Societatis Iesu Theologi.*  
Le second. *Quinquaginta nomina Dei, seu*  
*Diuinarum perfectionum compendiarie ex-*  
*positio. Auctore Leonardo Lessio Societatis*  
*Iesu Theologo clarissimo.* Et le troisieme,  
*La vie de Gregoire Lopez dans la Nouvelle*  
*Espagne, traduite d'Espagnol en François par*  
*le R. P. Conart de la Compagnie de Iesus:*  
Lesquels il desiroit faire imprimer, & don-  
ner au public: Nous suppliant & requie-  
rant sur ce nos Lettres necessaires. A ces  
causes desirant recompenser l'exposant  
de ses frais & mises. Luy auons permis &  
oütroyé, permettons & oütroions par ces



presentes, d'imprimer vendre & debiter  
lesdits Liures par tout nostre Royaume,  
Pays, terres & Seigneuries, & ce pendant le  
temps de sept années à compter du iour &  
datte des presentes. Faisant expresse in-  
hibitions & deffenies à toutes personnes  
de faire le semblable, sur peine de confisca-  
tion des exemplaires, & de trois mil liures  
d'amende, moitié à nous applicable & l'au-  
tre moitié audit suppliant, à la charge d'en  
mettre de chacun, deux exemplaires en no-  
stre Bibliotheque, & vn en celle de nostre  
tres-cher, & Feal Conseiller Chancelier  
de France, le Sieur Seguier. Voulons en  
oultre que ces presentes soyent tenues  
pour signifiées & venuës à la connoissance  
de tous, sans souffrir ne permettre luy  
estre fait mis ou donné aucun empesche-  
mēt, Car tel est nostre plaisir. Donné à Pa-  
ris, au Conseil le quatrième iour d'Aoust  
l'an de grace, mil six cent quarante-quatre,  
& de nostre regne le deuxième.

*Par le Roy en son Conseil.*

COLLOT.

*Acheué d'Imprimer, le 20.*

*Aoust 1644.*



pretences, d'acquiescer vendre & delivrer  
soldes livres par tout autre Royauté  
Paysans & de gaudes, & ce pendant la  
temps de sept années à compter du jour &  
date des précédentes. L'autre expressement  
historique & de l'autre à trois personnes  
de faire le semblable, les peines de confiscation  
des desesquelles, & de l'autre par tout  
d'acquiescer & de l'autre par tout  
ne soient pas, & de l'autre par tout  
meures de chacun, & de l'autre par tout  
sire d'acquiescer, & de l'autre par tout  
rechercher, & de l'autre par tout  
de l'autre, & de l'autre par tout  
pour l'autre, & de l'autre par tout  
de l'autre, & de l'autre par tout  
elles soient, & de l'autre par tout  
pour l'autre, & de l'autre par tout  
ne, & de l'autre par tout  
l'autre, & de l'autre par tout  
& de l'autre par tout

Par le Roy en son Conseil.

COLLOT

Abbe de Lamoignon, 1650.

Abbe de Lamoignon, 1650.





DE  
VITA ET MORIBVS  
R. P.  
LEONARDI LESSII  
SOCIETATIS IESV  
THEOLOGI.  
*LIBER.*

---

CAPVT PRIMVM.

*Leonardi Lessij Pueritia, &  
Adolescentia.*

I.



Ompendio damus R.  
P. Leonardi Lessij, So-  
cietatis IESV Theo-  
logi clarissimi vitam:  
non sine exemplo; nec  
sine magnorum roga-  
tu, & desiderio multorum. Natus est *Natus*  
Brechtæ peruetusto Brabantiaë pago; *vicas.*  
parentibus loci primoribus, Anno sa-



## 2 De vita & moribus

**Judic.**  
**14.**  
**Infrà**  
**6.18.**

**Dan.**  
**12.v.3.**

**Pietas.**

lutis humanæ 1554. Kal. Octobris, sub horam noctis vndecimam. Nomen ei Leonardus (à diuo vici Tutelari, prodigijs etiamnum, olim quoque argentea tricubitali statua celebra) & quidem si augurari liceat, non sine felici prælagio, siquidem ex eo, veluti Leone forti, per inuictam & stupendam eius (de qua postea) in corporis infirmitate tolerantiam, & assiduos studiorum labores, egressa est Patientiæ dulcedo, & suauissimè fragrans Sapientiæ Nardus. Nec abludit à rei veritate, nominis Leonardus Lessius, hoc alicuius Anagramma: *Residus, luna sol es*, iuxta id Prophetæ; *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti; & qui adiustitiam erudiunt multos* (quid opus explicatione, vel applicatione?) *quasi stella in perpetuas eternitates.*

2. Puer fuit sortitus animam bonam: pietati pariter & studijs ita deditus, vt virtutem & eruditionem sibi ex tunc desponsasse videatur. Siquidem pia religione, crebrò ieiunare; assiduè precari; in templo, & alibi ita versari, vt contribulibus suis, Prophetæ nominaretur. Et verò, eas Prophetæ partes, quæ in sacris docendis ver-



santur, iam tum attingebat: quippe  
coætaneos suos, quo pacto Deum ve-  
nerari, & Christianè viuere oportere-  
ret, instituebat, qua in re eum fru-  
ctum reportauit, vt honestissima fe-  
mina eius matrueles, post septuaginta  
annos eas precatiunculas quotidie se  
persoluisse, & etiamnum persolvere  
confirmaret, quas ipsa puerula, à pue-  
rulo Lessio, eo tempore didicisset, quo  
ceteri consodales à ludo litterario fe-  
riabantur.

3. Prima litterarum elementa puc- <sup>Dili-</sup>  
rulus adhuc, vsque adeo adamauit, vt <sup>gentia</sup>  
cibo & somno, imò & lusui horas sur- <sup>littera-</sup>  
riperet; & delicatulas suas manus ad <sup>ria</sup>  
exilem candelæ calorem, contra ri-  
gentem hiemem sub noctem foueret,  
ne breui ad communem domestico-  
rum ignem accessione, exiguam tem-  
poris iacturam faceret. Vix sexenni  
parentum obitus studiorum cursum  
intercepit. Sed vicit ipse tantillus, sibi  
ipse iam tunc quasi Tutor, apud Tuto-  
res suos intercedens, vt ad vltimum  
semissem, potiùs vniuersam suam hæ-  
reditatem expenderent, quàm à litte-  
ris amouerent.

4. Tertium decimum annum agē- <sup>Lonar</sup>  
ti, iterum maior difficultas oborta, <sup>niūpro-</sup>  
<sup>fificò,</sup>  
<sup>177,</sup>



#### 4 *De vita & moribus*

dum Arithmeticam discere iubetur, vicinis Antuerpiensibus commoraturus, ac in mercatura instituendus. Sed altiori consilio Deus, qui non mercatorem, vel institorem, sed mercatorum institutorem præordinarat, consilia hæc euertit. Erat ipse Lessius in quibusdam nuptijs, vnâ cum suis; cum ecce, qui eis præerat promuscondus adolescentem intuitus, & in eo ingenium ac modestiam singularem notans, tutores monet Louanij in Collegio Atrebatensi gratuita studiorum alimenta vni alicui offerri; siue bursam, vt aiunt, à Pago, Brechtanam nuncupatam, vacare. Placuit cōsiliū: & Lessius partibus suis fauente tutorum altero, altero interim pro alio adolescente contra nitente, non sine difficultate bursam obtinet: inquam rem, cum diebus aliquot se cōparat, ita ad eum vernacula phrasi sub vesperam sæpè Tutor; *Leonarde, hanc candelam oportet te hos vespere, capite, studendo recondere*; videlicet, inter studia absumere.

Exindè, biennij spatium omnem politioris literaturæ; ac alio biennio, in Porcensi Pædagogio, Philosophiæ campum ita decurrit, vt moribus pa-



*R. P. Leonardi Lessij.*

riter & ingenio præcellens, confodabilibus suis venerationi esset & admirationi, primam magisterij palmam ætatis suæ anno septimo decimo assecutus.

5. Qui priuatis eum consilijs instituebat Dominus Henricus Grauius <sup>Vocatio ad</sup> S. Theologiæ tunc Licentiatus, postea Magister, eum hortabatur, ut frequens in templo Societatis I E S V, <sup>Societatem Jesu.</sup> tum oraret, tum conscientiam deponeret. Libenter, ut erat in pietatem propensus, monenti paruit. Certè, Deo & hominibus adolescentis religio placebat. Observabat aliquando studiosam eius in colendo Numine venerationem P. Laurentius Norvegus è Societate Sacerdos; quem deinde occasione captata, de rebus ad pietatem spectantibus, in priuatis colloquijs differentem Lessius audiens; à Deo stimulos sibi subdi sensit, ut ad Societatem I E S V adspiraret: cui accensæ cupiditati facem addidit coadjutoris cuiusdam Collegij Societatis janitoris, Bertrandi nomine, modestia, charitas, honorisque submissa exhibitio. Adeo nempe religio pro stimulo est.

Vbi eius de adeunda Societate vo-



*Multis  
illece-  
bris ad  
seculū  
inuita-  
tur.*

luntas erupit, magnis sollicitationi-  
bus animum eius, eximia auctoritate  
viri vehementer in diuersa pulsarunt.  
Eo die, quo studij Philosophici pro-  
clamatus est princeps, frequentes qui  
in conuiuiis erant Doctores, inter se  
decertarunt, vt quisque in magnam  
Academiae spem, eum ad suam disci-  
plinam pertraheret. Clarissimus Iuris  
Doctor certis testibus confirmavit se  
ei Canonicatum suum in manus con-  
signaturum, si Iuri operam daret. Exi-  
mius Magister Michaël Baius omni  
molimine ad Theologica studia per-  
trahere nitebatur. Dominus Ioannes  
Heuuelmans Brabantiae Senator tot  
tantisque pollicitationibus & illece-  
bris domi suae, Bruxellae retentum  
sollicitauit, vt nonnihil fluctuare, &  
Societatis incundae feruor tepescere  
cœperit. Obijciebat teneram adhuc  
aetatem; vix notam, & tamen exosam  
toto Belgio Societatem; ipsum cum  
alijs Societatis hominibus, certò in  
carcerem vel exilium eijciendum es-  
se, si hæretici (quod procliuè videba-  
tur) rerum potirentur. Euicit tamen  
Deus, qui non minore ambitu ad So-  
cietatis Religionem prouocabat. To-  
to octiduo, nec die, nec nocte que-



rem concessit; continuos ei terrores iniecit, imò mortis inopinæ pericula, nisi quantocius ad Societatem aduolaret. Hæc secum duellante animo in tempesta nocte agitans, strato se eripit, in genua prolabitur, & in Dei partes concedit. Et ecce mentis illa tempestas serenatur, gaudio proluitur; ac fortiter decernit retinaculis omnibus recisis, ad salutis portum contendere. Inter hæc sextum ferè mensem ab adepta Philosophiæ laurea Theologiæ insudabat, cum rebus omnibus ritè compositis, clam amicis, ne ipsi noua retia inijcerent, ad Societatem **I E S V** profugit.

---

**C A P V T I I.**

*Eius in Societate Tiocinium.*

6. **I**Pso itaque D. Ioannis Baptistæ peruigilio, Christi Anno millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, vitæ suæ octauo decimo, Louanij Societatis **I E S V** Collegium Tiro ingreditur. Vbi ipse cum reliqua Patrum familia, eam inopiam libenter, amplæ instar hæc-



ditatis, amplexus est, ut halecum lactibus & intestinis delitiosè vesceretur, quæ adolescentes studiosi conuictores relinqueret, & à plebeijs hominibus vix edi consueuerunt. Hic paucorum mensium dumtaxat concessa quies, ob factionem Guilielmi Auraici, Mechliniam Louanio vicinam iam occupantis. Vnde, Insulas Flandrorum ad priuatas Hanguardiorum ædes: inde, Audomaropolim, Lessius mittitur.

*Exercitia.*

7. Hic magna animi demissione ac hilaritate, Coquo, Ianitori, Ædituo, alijsque pluribus vnus subseruiens per diem; noctu etiam molesta cubatione, flagellatione benè longâ, sancto in carnem suam odio sæuebat. Interea, si quid otij nancisci posset, Deo pijsque libris consecrabat: & quæ matutina commentatione pertractarat, per diem cùm in negotijs esset, ruminando reuoluebat. Ascetica S. P. Ignatij, quæ philosophicis principijs connexa videbantur; V. g. de fine hominis, de mundi creatione, de anima, &c. non sicco illo & exsucco, quo in scholis fecerat; sed spiritali & affectiuo modo pertractabat: duplici fructu; clarioris scilicet Dei (ut omnium &

*Meditatio.*



suū auctoris ) cognitionis amorisque;  
ac maioris longē philosophicę scien-  
tię incrementi. Vndē & nouitijs ipse  
nouitijs præpositus est, quos priua-  
tis exercitationibus tantisper exco-  
leret, donec proximo Octobri, eos-  
dem in publicum Duacense Lyceum,  
Philosophiæ Professor futurus edu-  
ceret.

Multam id temporis peruestigan-  
dæ creaturarum indoli operam naua-  
uit; è quibus ad Creatorem, quod in  
reliquam vitam solemne sibi fecit,  
gradum struebat. Tunc quoque mus-  
cæ notitiam tantoperè ponderare di-  
dicit, vt cunctis eam terrarum opibus  
anteferret; & abjecti illius animalculi  
diuite scientia magis oblectaretur,  
quàm latè per orbē imperitare. Multa  
tunc etiam diuini operis arcana de-  
prehendit, ex quibus deindē iam grā-  
dæuus volumen illud aureum, de nu-  
minis Prouidentia concinnauit; Vbi  
lucē clariùs meridiana demonstrat,  
res naturā atque operatione mirabi-  
les, neque à casu, neque à seipsis, sed  
ab artifice Deo profectas esse.

8. Quantum porrò doctrinæ My-  
sticæ, Tiro deditus fuerit, ipse senex  
de Ioannis Rusbrochij sanctissimi di-

*Contē-  
platio.*



uinissimique Contemplatoris, scriptis, testimonium rogatus, litteris cōsignauit in hæc verba: *Quinquaginta anni sunt, quod ex Auctore illo didicerim, quantum boni sit cum seipso & cum Deo habitare.* Ex tunc in animæ suæ fundo Deum præsentem semper retinuit; & deinceps, Mysticam sapientiam ita cum actione contemperauit, vt ijsdem, iuxta Societatis IESV leges, ad sublimem perfectionis apicem euolarit.

## CAPVT III.

*Duaci septennio Philosophiam proficitur. Eius ibidem studia, & morbus in reliquam deindè vitam propagatus.*

*Ingens 2.  
in Les  
sio sciē.  
tarum.  
omniū  
deside  
rium.*

**A**Nnos viginti natus erat Lessius, cum sub Octobrem A. 1574. Duacum mittitur ad Aristotelis Gymnasium. Vbi ingens illud, quod à prima infantia scientiarum omnium illi fuit desiderium, novas quotidie flammæ accepit, cum in doctissimis hominibus variarum disciplinarum



cerneret elegantias, quas in seipsum traducere ardebat. Sola Philosophia illi nimis angusta. Quidquid Humaniorum litterarum Professores in latinitate, Poëtis, Historijs, Oratoribus callere videbat: quidquid alios in Græcis abstrusum nolle: quidquid in sacris Bibliorum voluminibus alios; alios in Sanctis Patribus, Canonibus & Iuribus; in Theologicis alios; alios in Medicis, hæc omnia vnus ipse assequi æmulabatur: & verò, vno ferè septennio bonam encyclopædiæ istius partem assecutus est. Non maiorem in Alexandro Macedone millenorum orbium, quàm in Lessio millenarum scientiarum cupidinem flagrasse existimo. Persæpè, cùm senex iam esset, incusare semetipsum auditus est, quod insatiabili sciētiarum cupiditati, plus nimio in florente ætate indulgisset.

10. Euenerat aliquandò vt duos è *Studiū*  
Societate Patres, Græco inter se ser- *linguæ*  
mone vti familiariter audiret. Quæ *Græcæ*  
res ipsum adeo irritauit, vt licet in alphabetus adhuc, & in lingua ista peregrinus esset, tamen priuato duorum mensium exercitio, ipse sibi discipulus & magister, eum progressum fecerit, vt Aristotelem è Græco in La-



tinum promptè traduceret. Matutinas somno horas detrahebat, quas Græcis consecraret. Super mentam, quæ Latinè ( vt in Societate mos habet ) legebantur, ea ipse in Græcum tacitè secum conuertebat; tanquam minùs sapidè epulatus, si græcum cōdimentum abesset. Quibus diebus alij feriabantur, ipse selectas Græcorum sententias, memoriæ suæ arcano recondibat. Die vno D. Basilij ad Gregorium Theologum de solitudine Epistolam, eâ firmitudine sibi impressit, vt eandem elapsis ferè quinquaginta annis, ad verbū iam senex pronuntiaret. Tandem singulari sua industria id assecutus est, vt & Areopagitam Dionysium Doctorem reconditissimum, è Græco Latinum fecerit; & temporis exiguo interuallo copiosè eleganterque Attico sermone vteretur; atque inter linguæ istius, sua ætate principes, numerari posset.

*Incidit  
in mor-  
bissimū  
morbum  
quo 45.  
annis  
affligi-  
tur.*

II. Plenis vt ita dicam velis, per scientiarum oceanum iucundè secutèque Lessius nau gabat: cū ecce publica patriæ tempestas, quam perduelles hæretici Duaci concitabant, cursum abruptit. Triennium exactum hīc erat; & vrbe à rebellibus exigitur



Anno 1578. & eheu! nocte ab exitu,  
 secunda, eas miseras incurrit, quibus  
 reliquo vitæ tempore, continuum  
 martyrium duxit. Dum per vicina lo-  
 ca cum socio, latebras quærit, paruo  
 instructus viatico, in hospitium deuê-  
 nit, vbi in lecto contagiosa peste (ma-  
 leficio aliquod fuisse, vehemens  
 suspicio est) infecto decubuit. Malum  
 iam eum inuaserat, cum medio no-  
 ctis, madore ac fœtore expergefactus,  
 reliquam noctem, extra lectum vigil  
 peregit. Vix octo elapsi erant dies,  
 cum per totum corpus grassata pe-  
 stis, sese manifestauit: caput & reli-  
 qua membra penè in duplum intum-  
 uerant; omnia tenebat scabies: à  
 malo infectus etiam, superatusque so-  
 cius, eo anno interijt. Lessius sobrie-  
 tate, ieiunio, varijsque medicamen-  
 tis, luem illam deuicit. Annum inte-  
 grum totis noctibus in eum modum  
 sudore diffuebat, vt omnia quotidie  
 lintea ad ignem siccanda essent; quod  
 præ modestia à nemine, quàm à seip-  
 so, fieri patiebatur: calidum laterem  
 pedibus, sub vesperam adhibebat, qui  
 sudorem illum ciceret. Post multa tem-  
 pora, balneationibus & herbarum af-  
 frictu, pestilentem illum humorem,

*Singula-  
 ri sobri-  
 etate  
 mortem  
 euadit.*



qui toti corpori infederat, in tibia-  
deriuauit; a quo tamen complures  
sanguineæ maculæ, palmaris ferè ma-  
gnitudinis, cætero corpore dispersæ,  
perennia tanti mali monumenta, re-  
manserunt. Tibiæ luc ista infectæ, in-  
credibili impetigine ac pruritu qua-  
draginta quinque annos, die nocte-  
que eum excruciarunt. Visus est ali-  
quandò stylo ferreo, crura vsque ad  
fluxum sanguinis vulnerare, vt mole-  
stissimam corrosionem auerteret: quæ  
quantoperè sœuierit, facilè is intelli-  
get, qui vel vnus apiculæ aculeo cõ-  
punctus, præ doloris impatientia, vix  
conquiescit.

Vtraque tibia noxio isto humore,  
instar sanguinis rubebat, ac incrusta-  
batur; quotidie noua enascente sca-  
bie, quæ in furfures pelli adhærentes  
decoquebatur. Hinc calor ingens exi-  
stebat, à quo acerbissimus pruritus  
incendebatur, qui non prius sedari  
poterat, quàm furfures isti detereren-  
tur; qui tantâ copiâ à tibijs absiste-  
bant, vt si omnes in vnum collecti es-  
sent, benè magno vase non conclude-  
rentur. Varia Medicorū ingenia acri-  
ter & decertarunt, & desudarunt, vt  
malo huic remedium apponerent.



Alij ea præscribebant, quibus iues venera abigitur: sed ea castissimus Lefsius constanter semper recusavit. Alij cauterium inusere, quod igne malo brachium affecit: & sanè ressecari coëgisset, nisi artis suæ peritissimus Chirurgus, extincto incendio, carni vigorem restituisset. Alij tamen iterum cauterium aperuere; quod propter humores falsos & biliosos, vix ad tertium diem perferri potuit. Nihil planè erat quod malo isti medicinam adferre, aut posset tibijs expellere; è quibus, velut ex arce aliqua, seu receptatrice spelunca, vniuerso corpori bellum inferebatur. Frustra sectiones, malagmata, emplastra, vnguenta, herbae, lotiones, affricus. Per aëris intemperiem & qualitatum antiperissimam, fiebat frequenter, vt aculei, quasi spineæ sagittæ, minimè tolerabiles essent. Quadraginta ferè annos in tortura illa exegerat, cum sub natalem Christi Anno 1616. malo suo nimium quantum ferocienti succumbens, ad diuinam opem, quia humana omnia deficiebant, confugit; cum è cælo (vt *Mole-* ipse aiebat) mens illi iniicitur, vt è ca- *stissi-* *mus ti-* *biarum* *pruritus* nina pelle tibialia indueret, quibus illo ipso anno, cum in itinere Romano



*enique modo mitigatus sit.*  
*c. 18. n. 106.* alteram tibiā everso curru, fregisset  
 (ut infra,) Romani Medici cum uti  
 præceperant: fieri enim posse secum  
 reputabat, ut caninæ pellis frigus, ti-  
 biarum calorem temperaret. Et en,  
 mirandum naturæ portentum! vix  
 pelles illæ pedibus inhæserant, cum  
 calor imminuitur, & pruritus mitiga-  
 tur, ac deinceps hac medendi ratione,  
 malum illud tolerari potuit, quamvis  
 non sanari. Vnde iucundè Lessius, &  
 in diuinam prouidentiam religiosè,  
 dicere solebat, profuisse sibi tibiā  
 frangere; Deūque ex paruo malo  
 bonum magnum eduxisse: tibiarum  
 enim pruritus vsque adeo magnum  
 malum fuisse, ut minus detrimenti ab  
 utrōque confracto, quàm à pruritu  
 illo accipere se posse existimaret.

*Septem-  
 mio le-  
 Etionem  
 Minus  
 princi-  
 palem  
 docet.* 12. Duacensis ille tumultus, qui in  
 subitam flammam exarserat, paruo  
 mox interuallo quieuit; adeoque reli-  
 giosis exulibus postliminium obuē-  
 nit. Lessius è morbo suo vixdum res-  
 pirarat, cum denuo Philosophiæ tra-  
 dendæ se reddidit; quam septennium  
 vniuersum ibi professus est. Et qui-  
 dem in eadem semper schola, quam  
 Minus Principalem vocant: etsi ex  
 more Magis Principalem obtinere



poſſet, & vtrò ſuperiores deſerrent. Nimirum eâdem operâ Chriſtianæ humilitati ſtudere voluit; imò & raræ Châritati: Nam homo minimè otioſus, Magis Principalis accuratè à ſe compoſitas commentationes, Collegæ ſuo publicè prælegendas benignè tradidit.

Nec minus hac liberali beneficentia ſibi tempus lucratus, quo fertile ſuum ingenium in altiores ſcientias diſpēſaret. Medicos omnes, antiquos & novos, quò malis ſuis mederi ipſe poſſet, diligentiffimè peruoluit. Poſſimum verò hoc ipſo tempore Theologiam omnem peruafit: D. Thomam cum notis Caietani; Scotum præterea, Bonauenturam, Magiſtrum, ceteròſque nominis alicuius Doctores, non deſultoriè delibauit; ſed pleroſque in vtilem epitomen cōtraxit. Profundam Scoti ſpeculationem mirabatur; Theologiam D. Thomæ, ſic æſtimabat, vt ſuper omnes efferret; ab eâque diceret mentem extolli, atque eleuari. Vtriuſque Iuris, & Antiquorum Patrum cognitionem adiecit. Diuinis quoque eloquijs ſtudioſè vacauit, quæ cruditis quibuſdam notis è Græco,



Hebraicóque fonte illustravit.

*Ratio  
studendi.*

13. Hæc autem eius in studendo erat ratio. Legebat ex Auctore quæstionem aliquam, ea accuratione, ut nihil ad difficultatem faceret, quod non prævideret. Observabat præterea, statum omnem, quem certis punctis seu membris, ut firmiùs tota res memoriæ inhæreret, distinguebat. Exindè clauso libro, & obductis cubiculi fenestris (sapientiùs quàm Democritus, qui oculis se priuasse dicitur, ut quàm minimè animus à cogitationibus abduceretur) obductis inquam cubiculi fenestris (videlicet suam reminiscentiam pro libro dumtaxat inspiciens, ne à diurno lumine phantasia dissipari posset) totam quæstionem hæc serie secum agitabat. Primò, quid rei esset. Secundò, quæ Auctoris deductio, quæ connexio. Tertiò, quæ ad stabiliendum, quæ ad infirmandum argumenta facerent. Quartò, hæc defendebat, impugnabat illa. Nouas quoque rationes, ipse in utrâmq; partem comminiscabatur; donec tandem statueret secum, quid de toto negotio statuendum esset. Denique, mente iam satis super variarum rationum luminibus illu-

*Cicero  
l. 5. de  
finib.*



strata, oculis suis solarem lucem, reclusis fenestris, reddebat, ac strictim chartæ, animi sui conceptiones committebat; easque dubitationes quas sibi ipse dissolvere non poterat: ut easdem, vel cum alijs disputando enodaret; vel consultis auctoribus, noua deliberatione elucidaret. Demum ut concludam, hoc septennio eam doctrinam suus ipse discipulus ac Magister consecutus est, qua vniuerso orbi mirabilem se fecit: egregium posteris relinquens monumentum, quid propriâ industriâ & indefesso labore consequi possimus; si magno constantique animo; quem neque aduersa deterreant; neque morbi eneruent; neque tenera debilisque valetudo extenuet, in studia incumbamus.

---

CAPVT IIII.

*Romam proficiscitur studiorum gratiâ.*

14. **E**Xacto Duaci Philosophie septennio, Romam Sacerdos Lessius mittitur, sub magnis Magistris P. Augustino Iustiniano, & P. Francisco



Suarez, per biennium dumtaxat Theologiae Discipulus. Nec longior mora necessaria fuit ingenio celeri & perspicaci. Quamvis neque toto illo biennio esse potuit, quin alios interim ipse doceret. Quippe Anglicani Seminarii alumnos domesticis repetendarum praelectionum exercitationibus instituere iussus est.

Maximum operae pretium quod Romanis in studiis Lessius collocauit, in hoc ferè stetit; quòd plurimas difficillimarum quaestionum, seu Philosophicarum, seu Theologicarum nebulas, quas Duaci aliquandò collegerat, solari suo ingenio Franciscus Suarez dissipavit. Aduertebat ille tenebras à scrupulosa quadam religione proficisci, qua Lessius sibi nefas esse persuadebat, à nonnullorum Doctorum auctoritate desciscere: adeoque videbat Lessium vim ingenio suo adferre, cum auctoritati magis, quam rationi tribueret. Quare nebulas una hac responsione Suarez facile discussit: Scilicet, sacrilegium non esse, in quibusdam sententijs, quæ neque fidem, neque mores concernunt, à magnorum quorundam placito discedere. Incredibile profectò est, quantum



splendoris, eo temporis momento, illius intellectui obortum sit, qui hactenus captius quodammodo in obscuro angustiarum carcere delituerat; iam verò libertate quadam donatus, sese explicare, & expandere per lucidos spatiososque rationis campos incepit. Exinde consodalibus suis altius euolare, discipulorum ordinem excedere; & inter Magistros efferri debere moderatoribus suis visus est; qui proinde Belgio Leonem suum, Aquilam potius dixerim, remiserunt.

---

C A P V T V.

*Docet Louanij Theologiam  
Scholasticam.*

15. **R**Omā reuertentem Lefſium excepit Leodium; ubi complures menses Deiparæ sodalitiū moderatus est; donec in Belgio, quæ ad docendum necessaria forent, instruerentur. Tandem Anno 1585. Louanium venit. Hic magnas illas Belgarum Athenas, cum honore & disciplina, cum etiam auctoritate, iam inde ad



extremum usque spiritum, per triginta ferè & octo annos illustravit. Quindecim annorū decursu, totam Theologiam, secundò propemodum absolvit, tanto Doctorum omnium applausu, ut eius scripta magno passim ære & quærerentur, & describerentur.

*Contra  
versia  
de Gra-  
tia &  
Præde-  
stina-  
tione.*

16. Principium docēdi à Deo exorsus est in primam partem Angelici Doctoris; cui totum ferè sesqui-annū impendit. Quietum altum iam tenebat; & ecce, tempestas oboritur. Nonnulli eximij Domini Sacræ Theologiæ ibidem Doctores ac Magistri, doctrinam Lessij de Gratia præcipuè & Prædestinatione, acriter censura, uti peregrinam, offensivam, & periculosam, notarunt. Lessius pro sua modestia in tam acerbo vulnere non exulcerari; nihil pro talione publicè reponere; dumtaxat audiri velle; colloquium coram arbitris postulare, ac scriptorum suorum rationes exhibere. Illi contra, ad Episcoporum trahere tribunalia; vicinarum Academia-rum, & Collegiorum Cathedralium suffragia conquirere: omni conatu hoc agere, ut Lessij dogmata, evocatis toto Belgio Synodalibus comitijs, publica voce & manu proscriberen-



tur. Tota ferè controuersia, iuxta hæc  
Lessianis positionibus per censuram  
notatis, claudatur.

P R I M A.

17. Deus paratus est omnes homi- *Propo-*  
nes sufficienter iuuare, ut possint eui- *sitiones*  
tare peccata, & ab eis resurgere, & *censu-*  
saluari. Imò omnes adultos pro loco *rata.*  
& tempore actu excitat salutiferis in-  
spirationibus, & bonis affectionibus;  
quibus sensim possent peruenire ad  
salutem, si uellent acquiescere: adeo  
ut etiam illi qui dicuntur indurati &  
excæcati, non ita deserantur, quin  
absolute possint resipiscere, etsi diffi-  
cultius.

S E C V N D A.

Paruulis ex parte Dei est præpara-  
tum sufficiens remedium ad salutem.  
Vnde ex parte Dei habent sufficiens  
remedium: hoc nimirum sensu; quia  
Deus pro omnibus paruulis, nemine  
excepto, instituit Baptismum, nec  
impedit directè eius applicationem:  
quia non ordinat, nec disponit caus-  
sas naturales & liberas, ut applicatio  
fiat impossibilis: sed tantum permit-  
tit non applicari; sinendo res agi se-  
cundum communem prouidentiam,  
idque permittit iusto suo iudicio, ut



in alijs ostendat gratiam, in alijs iustitiam: & præterea, quia non expedit cursum naturalem rerum mutari semper, & libertatem hominum semper impediri.

## TERTIA.

Non omnia quæ fiunt, sunt à Deo efficaciter & absoluta voluntate præordinata & præuolita, ante omnem præuisionem determinationis causarum secundarum: Sed multa sunt permixta tantum & præscita; licet ad hæc dum fiunt, Deus etiam immediate concursu generali concurrat; ut actus qui sunt intrinsecè mali, primi motus concupiscentiæ, habitus vitiorum, actus externi peccatorum, actiones ludicræ, numerus, motus, situs omnium miscrum, &c. Non enim Deus voluit voluntate beneplaciti & absoluta, ut Iudas faceret illum contractum cum Iudæis de prodendo Christo; neque ut Petrus faceret illos actus negationis Christi; neque ut ego toties cachinner, iocer, &c. Quavis eius prouidentia ad hæc omnia sese perfectè extendat.

## QUARTA.

Homo sufficienter excitatus, & præparatus à Deo ad aliquod opus,  
per



per gratiam excitantem & praeuenientem, potest consentire & dissentire prout voluerit, sine noua gratia quæ faciat illum consentire. Quæ videtur esse sententia Concilij Trident. Sess. 6. c. 5. & 6. & Can. 4.

#### Q V I N T A.

Homines non sunt immediatè & absoluta voluntate ( quæ nullam præsupponat conditionem, quam implere, vel non implere sit in hominis potestate ) destinati ad gloriam ante omnem præuisionem meritorum; quia hoc apertè ferè omnes Patres docent præter Augustinum, qui obscuriùs loquitur; qui tamen verè non dissentit. Omnes prædestinati immediatè sunt electi ad gratiam, per quam Deus sciebat illos peruenturos ad gloriam. Vnde prædestinatio quidem non est ex præuisis meritis, quia est electio ad gratiam, ad quam nemo eligitur ob sua merita; sed electio ad gloriam est ex præuisis meritis; quia Deus ab æterno præparauit gloriam ijs, quos præuidit, sua gratiâ, cum auxilio ipsius benè vfuros. S E X T A.

Ut aliquid sit sacra Scriptura, non



## 26 De vita & moribus.

est necessarium, ut omnia verba, aut etiam omnes omnino sententiæ, sint Auctori positivè & immediatè inspirata à Spiritu Sancto proponente ipsius intellectui singula verba & singulas sententias scribendas; sed sufficit ut Auctor hagiographus habeat infallibilem Spiritus Sancti assistentiam; qua non permittat illum falli, etiam in ijs quæ cognoscit relatione, experientia, aut ratione naturali: ab hac enim assistentia Spiritus Sancti habet Scriptura ut sit infallibilis veritatis, v. g. ut Apostolus scriberet, *Lucas est mecum solus; Trophimum reliqui infirmum &c.*

2 Tim. 4. v. 11. *Trophimum reliqui infirmum &c.*  
 ibid. v. 20. Non erat necessarium, ut Spiritus Sanctus Apostolo inspiraret hæc esse vera; quia sufficienter hoc cognoscebat sensu & ratione naturali. Similiter, Auctori l. 2. Machabæorum, qui fuit abbreviator Iasonis Cyrenæi, non videtur Spiritus Sanctus omnia verba & omnes sententias inspirasse; quia dicit se opus plenum laboris & vigiliarum assumpsisse: & in fine veniam petit si minus aptè dixerit, quam historiæ congruat. Quando autem Spiritus Sanctus omnia inspirabat, & de no-



uo dictabat, sine vlla difficultate Auctor scribebat: vt patet Ieremiæ 36. vbi ita Ieremias dictabat Prophetias, vt ex libro legere videretur. Denique, si aliquod opus pium & salutare, summa industria compositum, publico testimonio Sancti Spiritus approbaretur, tale opus haberet auctoritatem Scripturæ Sacræ: nam eiusdem auctoritatis est epistola à rege dictata, & ab eo subscripta: qui modus, etsi de facto putem eum non inueniri in aliquo Scripturæ Canonice libro; non tamen est impossibilis. Hæ sunt sententiæ, pro quibus magno studio belligeratum est.

18. Id temporis Ecclesiam summus Antistes moderabatur Sixtus V. qui (vt erat præclarè in Theologia versatus, vt potè quem diuina illa scientia è Diui Francisci cinere, ad purpuram primò, deindè ad triplicem tiaram euexerat) qui, inquam, vt Lessij propositiones vidit, suas agnouit; & à se iam pridem pronuntiatas amplexus est. In Pontificis sententiam Purpurati Patres concessere; & vt censuræ Academicæ antidotum adferrent, sanam doctrinam appellare.

*Sixtus  
v. stat  
pro Lessij.*



Igitur ut in Belgio malè periclitanti Lessio, subsidio Pontifex veniret, Coloniâ Agrippinâ Louanium usque cum summo imperio misit Octauium Episcopum Calatinum, qui Apostolica potestate innocentem, sanâque doctrinam à calumnijs vindicaret. Is, ut primum Louanium attigit, causam omnem, & omnia hinc inde scripta ad tribunal Romanum traduxit: & ne quis Episcopus de causa illa post hæc cognosceret, seuerè cauit: grauitèr deinde exposulauit de violato juris ordine, & læsa Romani Senatus Majestate; sine cuius prouidentia, censura illa non debuisset euulgari. Tandem rationum hinc inde perpen-  
 sis momentis, in hæc, quæ subijcio verba, Iudex prolocutus est.

## OCTAVIUS.

Octavius Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Calatinus S. D. N. Domini Sixti Diuina prouidentia PP. V. eiusdemque sanctæ sedis in Coloniensis, Moguntinensis, Argentinen-  
 sis, Spirensis, Vvormatiensis, Monasteriensis, Osnaburgensis, Paderbornensis, Leodiensis, Luxemburgensis, & in Inferioris Germa-



niæ, & Belgarum Prouincijs, Ciuitatibus, & locis omnibus, etiam Duci Cliuensi, & Iuliacenfi subiectis, Numius cum potestate legati de latere: Vniuersis, & singulis, præsentibus nostri edicti litteras visuris, lecturis & audituris, salutem in Domino sempiternam.

19. Etsi diuersorum hominum diuersæ sint, discrepantesque sententiæ; quamdiu tamen fide & dilectione Deo adhærent, estque eorum quasi cor vnum, & anima vna sub vno inuisibili Duce, & Capite Christo, eiusque Vicario Diuo Petro, aliisque deinceps Romanis Pontificibus eius legitimis successoribus, non solum suprema illa gradus & officij dignitate à Christo Domino in eos perpetua successione deriuata, corporis & sanguinis Dominici alimonia (vt eius spiritu vegetentur) in vno Ecclesiæ ouili reficiendi sunt, sed illa etiam iurisdictionis auctoritate terribili, cuius potestas cælos quoque penetrat, & quidquid in terris est, subiectum habet; cui Christus ad seruandam vnitatem (cuius ipse autor est) parendum esse sanxit; ita in religionis Christianæ officijs



continendi sunt, vt vnā fidem, vnū  
baptisma, vnum Deum ac Dominum  
venerantes & colentes, in eodem sē-  
su eadēque sententia concordēs  
idipsum dicant, & sapiant, nec vllis  
doctrinæ dissidijs lacerentur, aut  
vllō schismate, vllāue sacrilega sepa-  
ratione, ab hac vnitatē spiritus, pa-  
cisque vinculo diuellantur. Cū igitur  
Coloniæ commorantes quasdam  
opinionum dissensiones ortas esse  
cognouerimus inter Vniuersitatis Lo-  
uanienſis. Theologos, & Sacerdotes  
Societatis Iesv Louanij Theologiam  
proficientes, super quibusdam sanæ  
Doctrinæ articulis, quibus fidelium  
vnitas scindi, ac Christi corpus lace-  
rari posset, nisi maturē sapienterque  
occurratur: eas non solum. S. D. N.  
Sixto PP. V. Sanctæque sedi Aposto-  
licæ significauimus, vt tam pericu-  
loſo dissidio obuiam iretur: Sed qua  
potuimus diligentia litteris proprijs  
vtamque partem monuimus, obse-  
crauimusque, vt disceptationibus  
huiusmodi, quoad sua Sanctitas  
quæstiones controuersas definierit  
tū verbo, tū scripto, desisteret-  
tur: quod vt faceremus, Apostolico  
mandato ad nos directo iussu sumus;



præsertim cum nulli ( nisi successori  
Diui Petri, Pontifici Romano ) li-  
ceat doctrinæ Christianæ res con-  
trouersas definire. Et quamuis par-  
tes ipsæ cohortationes nostras non  
recusauerint, humilisque ac obe-  
dientes coram nobis Louanij resi-  
dētibus, suæ Sanctitati sanctæque  
Sedi Apostolicæ se præbuerint; ta-  
men cum acceperimus aliquos etiam  
diuersorum ordinum regulares, cle-  
ricosque seculares, ac potissimum  
studiosos, de assertionibus, de qui-  
bus controuersia est, inter dictæ  
Vniuersitatis Louanienfis Theolo-  
gos, & Sacerdotes Societatis Iesu  
sacram Theologiam profitentes,  
tam pertinaciter pro alterutra par-  
te contendere, & temeritate qua-  
dam in suis concionibus, lectio-  
nibus, disputationibus, scriptisque  
priuatis alterius partis sententiam  
damnare, quam sancta Romana  
Ecclesia omnium Ecclesiarum ma-  
gistra, salutaris disciplinæ doctrix  
non damnavit; & quos tumultu-  
antes atque dissidentes componere,  
sedareque satius foret, eos indis-  
cretæ deuotionis obtentu, vel po-  
tius loquacitatis, & ostentationis



affectu, studio partium, ad tumultus, simultatesque concitare. Prædictorum omnium, & singulorum temeritati, populorumque scandalo occurrere studentes, præsentibus his nostri edicti litteris statuimus, & ordinamus, ac per Apostolica scripta mandamus, ut nemo cuiuscunque ordinis, gradus, conditionis, vel dignitatis existat, in concionibus, lectionibus, disputationibus publicis, & priuatis, aut ubicunque promiscua virorum ac mulierum multitudo conuenire solet, de his assertionibus controversis in alterutram partem ita disputare, rationibus vel Doctorum auctoritate vnius partis assertiones confirmare, alteriusque refellere, aut impugnare, vel cuiusvis pietatis, aut necessitatis prætextu, de his loqui, scribere, vel dictare in posterum attinet, ut ausu temerario eas hæreticas, suspectas, offensivas, & periculosas esse, & qui eas asserunt, alicuius hæresis labe, aut suspicione contaminatum iui, donec auctoritate Apostolica maturè definitæ fuerint, affirmare præsumat. Quod si quis contra fe-



cerit, sciat se excommunicationis  
 latae sententiae poenam ( à qua nisi  
 in mortis articulo constitutus à  
 nullo praterquam à Romano Pon-  
 tifice valeat absolui ) incurrisse, &  
 alias poenas nobis, nostróque arbi-  
 trio reseruatæ subituro. Ut autem  
 hæ nostræ litteræ, & præmissa  
 vniuersa ad eorum omnium quorum  
 interest, notitiam peruenire possint,  
 monemus, requirimus & obsecra-  
 mus, ac in virtute sanctæ obedi-  
 tiæ præcipimus omnibus, & singu-  
 lis Archiepiscopis, locorum ordina-  
 rijs, eorúque suffraganeis, Vi-  
 carijs, & officialibus quibuscunque,  
 alijsque omnibus, & singulis ad quos  
 quomodolibet spectat, & pertinet,  
 vt huiusmodi edicti litteras, singulis  
 diocesis, vel districtus monasterijs,  
 concionatoribus, & alijs quibuf-  
 cumque expedire iudicauerint, opt-  
 portunè insinuent & promulgent,  
 ac insinuari, & promulgari faciant,  
 ne qua radix amaritudinis, & dissen-  
 sionis ( quod absit ) per eos succres-  
 cat, per quam turbentur multi,  
 quamque necesse sit omninò præ-  
 cidi. Et nequis in posterum quo-  
 quo modo ignorantiam præmissos



rum possit prætendere, aut se contra præmissa valeat excusare, volumus, & eâdem pariter auctoritate decernimus, atque mandamus, vt præsentēs litteræ in locis solitis huius oppidi Louaniensis, & in alijs pariter Legationis nostræ consuetis affigantur, & in eisdem locis per aliquot dies affixæ remaneant, quæ affixio ita omnes, ad quos spectat, afficiat, & arctet, ac si illis personaliter intimatæ fuissent. Datum Louanij die 10. Iulij 1588. Indictione primâ, Pontificatus S. D. N. Sixti. Diuina prouidentia PP. V. Anno quarto.

20. Hic molestissimæ tempestatis fuit exitus, Lessio gloriosissimus; quem honoris, fauoris, & gloriæ plenissima excepit aura; quæ celerimè per vniuersum terrarum orbem Lessij nomen circumuexit, & externarum gentium doctissimos homines excitauit, vt ea dogmata, de quibus ilis fuerat, magno prece descripta, veluti (singularis Gratia symbola & arcana, in litterarijs suis thesauris recondere, ac doctrinæ illius sectatores & acerrimi vindices existerent, quam Romæ



## CAPUT VI.

*De singulari Leonardi Lessij  
sapientia.*

21. **E**Am, quæ apud Aristotelem de Callisthene & Theophrasto sapientiæ laus est, quòd incredibili acumine, quidquid intellectu percipi posset, interpretarentur: eam quoque, quæ de Pythagora, quòd omnium memoriam haberet: eam præterea, quæ apud Plutarchum in Pericle de Anaxagora, quòd mens esset; eam, inquam, laudem sibi Lessius vindicat; qui & omnia sciret, & omnia explanaret, & totus anima, totus ratio, totus mens & intelligentia videretur. Anima illi erat serena semper & innubis, pelucida, chrySTALLINA, rerum diuinarum humana. ùnque imaginibus, speculi in modum perpetuò fulgida. Hæc oculis viuuda igneaque tralucebat; credidisses carneâ leuidentia vestitam, non corpore opz



*In omni  
genere  
sciētia-  
rum ex-  
cellit.*

pressam : si quidem id gracile, ie-  
iunijs maceratum, & terrenæ con-  
cretionis mole ferè liberum, & à  
natura ad sapientiam conformatum,  
simul cum anima ad bonas artes  
ab ipsa infantia propendebat. Vt de  
scientijs, quæ humaniores vocan-  
tur ; de Grammatica, Poëtica &  
Rhetorica ( quamquam eæ non  
minimam laudem mereantur ) nihil  
magnoperè dicam : ita easdem per-  
tractavit vt abstrusum in ijs lateret  
nihil, quod non eruerit. In Historia  
certè sic excelluit, vt ipse omnium  
temporum & gentium bella, mores,  
& res gestas, memoriæ suæ sacra-  
rio, veluti omnium nationum &  
tempestatum fidelissimus Historicus,  
contineret. Græcas litteras, alias-  
que sacras ( vt de nouis plerisque &  
peregrinis conticeam ) apprimè cal-  
lebat. In Philosophicis, Politicis  
& Medicis, Principem diceres. Vtrū-  
que Ius, Sacrum & Ciuile percalle-  
bat. Totam Diuinam sapientiam,  
quâ latissimæ in Positiuam, Contro-  
uersam, & Scholasticam protendi-  
tur, complexus erat. In Sacris elo-  
quijs ( Biblia indigetant ) in sanctis  
quoque Patribus versatissimus, & vt



omnia vno complectar verbo, omnigenæ scientiæ sapientissimus & omniscius Trismegistus; qui quacumque de re poneretur, promptè, eruditè, acutèque responderet.

22. Solemne illi semper fuit, res <sup>Scientias in</sup> omnes, quæ in intellectum venirent, <sup>sua mente di-</sup> diuidere, distinguere; neque ab ea <sup>stinctè ordinat</sup> rum investigatione & commentatione ante superfedere, quàm rei totius naturam pulcherrimâ distinctissimâque symmetriâ, menti suæ insculptam videret. Est verò hac exercitatione duo consecutus. Alterum, quòd magna iucunditate, totum ferè mundum, & quidquid cœlo ac terra concluditur, quoties luberet, in mentis suæ speculo meliùs & clariùs, quàm oculorum visu (vt ipse aiebat) intueretur. Alterum, quod incredibili claritate, breuitate, distinctione, cogitationes suas & intellectiones, hominum oculis, seu verbo, seu scripto subiiceret. Qua in re, ita excelluisse <sup>subtilis, clarus, & brevis</sup> visus est, vt propria singularisque Lessij gloria videatur, subtilitati claritatem, claritati breuitatē, breuitati doctrinā copulare. Sunt quidē & alij qui sublimioris mentis acie, densissima & abstrusissima quæq; subtiliter



peruadunt. Alij qui plurium verborum lumine, obscuris rebus claritatem adspargunt. Alij qui strictim & in summam multa coniungunt. Alij denique, qui variam doctrinam in scripta producunt. Verum inter doctos rara avis, vnique simillima Phænici, qui hæc omnia vnus habet. Nam, si subtilis quis, hic & longus: si brevis, hic & obscurus: si multæ doctrinæ, hic & dissolutus. At Lessius omne tulit punctum, qui hæc omnia in vno eodémque, clarè & subtiliter, breuiter, & distinctè solitus est attemperare. Et ne ego verba dare videar, opera loquantur.

23. Atque in primis *Liber de Iustitia & Iure, ceterisque virtutibus Cardinalibus*, quo & perspicua sua breuitate, & breui perspicuitate, orbem in stuporem dedit. Vt primum liber hic in Hispania vilis, ob suam quam mole præferebat breuitatem, contemptui ferè habitus fuit: vbi penitus inspectus est, ita placuit, vt præ eo alij prolixiores, alioquin laudatissimi, (absit verbo inuidia) propè despecti sint. Et ipse Lessius factus est magno sibi labore stetitisse hunc tam exilem foetum; & maiori, quam si tres to-



mos de eâdem materia, & sanè vastos, enixus fuisset. Testis est orbis Christianus, quàm adamarit hanc perspicuam breuitatem, hoc ipso: quod præter editiones Gallicas, Germanicas, Italicas, sub typis Plantinianis, tantillo tempore, sexies opus istud sudare fecerit. Nec tribunalia, huius libri laudes tacent; quæ ex hoc Iuris volumine, voluerunt Iuris regulas sibi sumere. Certè, Albertus Pius inter Principes æui sui sapientissimus Belgarum Princeps, Lessij volumen de Iustitia, vti fidelissimum Consiliarium semper in mensa, cui assidere solitus cùm audientiam daret, vnâ cum gladio asseruabat; vt responsa sua & Austriacis armis & Lessianâ sapientiâ, vallata esse demonstraret.

- 241 Gratum fortè quibusdam sit *De Gratia* Librum de Gratia, sanè plenum gratiarum opus in ipso Charitum & Gratiarum gremio natum educatumque, vnâ cum libro de prædestinatione hominum, Angelorum & Christi, breui aliqua laude celebrare. Sed breuitatis studio supersedeo. Opera de se ipsa pronuntiant. Vt & illa de perfectionibus diuinis, de summo bene,



de Providentia Numinis, de Anima immortalitate: quæ profectò, ut hominibus eximiam utilitatē, ita Lessio nominis immortalitatem conciliant.

*Ioannes Naffo-  
uius ad  
fidem  
conuer-  
sus.* Omitto librum de capescenda Reli-  
gione; cui magnus heros Ioannes Naffouius, aliique, suam ad Ortho-  
doxos accessionem acceptam fe-  
runt.

*Liber de  
Potesta-  
te Pon-  
tificis.* 25. Transeo librum de Potestate  
Romani Pontificis, prælo quidem ex-  
pressum; hætenus (magno quidem  
Sedis Apostolicæ consilio, sed non  
minore Christianæ Reipublicæ dam-  
no, ut Reuerendissimus pariter &  
doctissimus Ioannes Malderus An-  
uerpiensium Episcopus sensit) sup-  
pressum. Cuius laudi satis sit, quòd  
Paulus V. Pontifex, cum ei quispiam  
in simili scriptonis genere cōmen-  
daretur, manu, Lessij librum prote-  
rens, hic, inquit, hiorum fecit. Cū-  
que aliquandò Lessius Pontificios  
Romæ pedes more maiorum vene-  
raretur; ipse Paulus publicæ Eccle-  
siæ ore, pro defensione Divi Petri aucto-  
ritate, illi gratias dixit; eique ad  
consanguineis eius & amicis, munera  
& dignitates liberaliter obtrusit: quæ  
non minus religiosè, quam constan-



ter Lessius recusavit. Addidit quoque Paulus librum illum Ecclesiae thesauris, in sancti Angeli Castro appositum, contra temporum ac hominum iniurias cautè custodiri.

26. Abstineo quoque (& vox mea admonet) vel recensere opusculum eius de Abstinencia, quod Hygiaستي-  
con inscribit. Is titulus æmulos nō-  
nullos Hispali, qui in libello illo de-  
litiosam viuendi rationem, & curio-  
sum ciborum & pharmacorum dele-  
ctum conseruandæ valetudini præf-  
cribi existimabant, excitauit; ut  
quotquot ibidem exstarent exem-  
plaria coëmi iuberent; calumniam  
Societati facturi quod de conseruā-  
da valetudine, ab eius Doctoribus  
scriberetur: at rubore suo, & Lessij  
commendatione; cum de Sobrieta-  
te, quæ certa valetudinis conserua-  
trix est, eum agere, suique expe-  
rientiā comprobare, viderent.

*Libro  
de Ab-  
stinencia,  
sive  
de con-  
seruanda  
va-  
letudine.*

Taceo disputationes eius, alteram de Antichristo; de statu Vitæ deligēdo alterā; alteram de Cælibatu: vino enim vendibili (ut dicitur) non opus appēfā hederā. Nec viri famosissimi sapientia alterius cōmendatione eget: ipsa se prædicat, & typis



edita, mirè famam sustinet. Opera hæc omnia, ita solidè semper, etiam ipsi Lessio steterunt, ut in ijs nec sententiam, nec apicem mutandum sentiret.

Addo & ego (quod variorum litteris testatissimum, hoc ipso tempore, quo prælo adornando occupamur, ad me defertur) videri censore Deo Lessium comprobari. Siquidem iam nō ita pridem in Hispanijs vir quispiam doctus, petulanti lingua ausus Lessium nominare Apostema seu vlcus sententiarum in Theologiâ, ad exemplum à cœlo castigatus est. Hunc enim ultor idem Deus, qui pupillam oculi sui tangi professus est, cū serui sui tanguntur, derepentè Ulcere pessimo in vertice percussit; è quo, nocte proximè insequenti, veluti ab æthere fulminatum bidental, stupore omnium extinctus est. Ut videlicet, censoriâ hac notâ Deus Lessium sibi charum, nec vulgaris hominem sanctitatis, quem ledere non esset impunè, vniuerso mundo testaretur.

*Opera  
eius im  
perfecta*

25. Alia multa designata animo, & bona parte affecta habuit; ut libros *de summo malo, de Perfectionibus Angelorum.*



gelorum & hominum, de venerabilis  
 Eucharistia Sacramenti, & Virginis  
 Matris prodigiis de sacris sublimibus-  
 que meditationibus: Notas in sacras  
 litteras & Regis sancti Psalterium: pra-  
 ter lucubrationes in Nauarrum; & sua  
 responsa quæ ex varijs locis consultus  
 variis annis collegit. habuit etiam  
 Commentarios in vniuersam Ange-  
 lici Doctoris Theologiam, quos ipso  
 teste, facile in lucem extulisset, si vel  
 extremo ore lambendo, eos perficere  
 libuisset. Sed enim, magis sapiebat  
 viro, finem vitæ suæ intuenti, vni vl-  
 timo suo fini inhærere. Vnde sub vlti-  
 mos dies, libellum de quinquaginta  
 nominibus Dei, confecit; cui qua-  
 tuor vel quinque diebus ante mor-  
 tem, finem imposuit; quo scilicet  
 Deum, vltimum finem descripsit.  
 Quod opusculum pluris se facere af-  
 firmabat, quàm tractatum integrum  
 in D. Thomam, quem æquè absoluere  
 potuisset, si æquè palato, iam planè  
 Diuinis imbuto & ad cætera fasti-  
 denti, sapuisset. Nos libellum hunc,  
 vtpote à sene Lessio progenitum, ne  
 pereat, vtque ex eo suauissimus eius  
 de Deo sensus percipi gustarique

Libellus  
 de Quin-  
 quagin-  
 ta no-  
 minibus  
 Dei.



possit, ad calcem elogij huius subijciemus.

28. In magnum volumen abirem si honoris plena de Lessij sapientiâ maximorum virorum ex variis mundi plagis testimonia recenserem: ab Hispaniis vnum, ex Indiis alterum dumtaxat adscribo.

*Testi-  
monia  
quedam  
de eius  
sapien-  
tia* Mihi propè sacrilegium videtur (inquit vir in Hispaniis præclarus) Leonardum Lessium quamdiu in humanis degit, à descriptione rerum Theologicarum abstinere. (ac deinde ubi de eius Commentationibus quibusdam mentionem fecisset, subdit) Vno verbo dicam, quod tunc spectare cœperim summam illam Theologia, quam P. N. Ignatius quondam edendam ac sequendam vaticinatur. Hoc mihi pollicebatur perspicax Lessij ingenium, maturum iudicium, labor inuictus omnia legendi ac expendendi; excocta ac senilis doctrina, nihil iuvenile ingenij luxuriantis, ac sibi nimium placentis ostentans; nihil amore aut odio cuiuspiam dictum; denique genuina species alumni ipsius veritatis (& infra) hic non mea, sed maiorum virorum sensa scribo. Hæc ille æquè ad laudem magnificè ex ultimis mundi Philippinis Insulis R. P.



Franciscus de Encinas, litteris in Europam. Iam pridem vehemens mihi insederat desiderium ut P. Leonardus Lessius, totam Theologiam, partes scilicet D. Thomae in lucem ederet; eas enim P. Ribadeneira in libello de Societatis scriptoribus, ab ipso Patre adornari aiebat. Id quod ego summo opere optabam: nam ex pulcherrimo opere de Auxilijs, & ex saluberrimo illo de Iustitia & Iure ab eo edito, coniectabam, quantum praesidij scholis accessurum esset, si dicta editio perfectum iri contigisset. Quamvis enim sapientissimi Suarii, & Vasquij talia ediderint Commentaria; sed longitudo deterret, eos praecipue qui studiorum curriculum emeriti in alia Societatis ministeria incumbunt. Idcirco optabam ego scriptorem, qui & brevius id ageret, & nequaquam ex alia parte rationes & cardines difficultatum omitteret; quod qui faciat, ingenio acuto & Metaphysica pollere necesse est, & verò usque adeò pollere P. Lessius mihi videbatur, ut in summis nostra Societatis scriptoribus absque dubio numerari possit. Id verò felicissimè habet, quod cum difficultates extricet omnes, non est longior. Quare si is partes Theologia ederet, breviores mihi futura videbantur,



quàm ea, quas P. Valentinus edidit; & tamen ingenio & acumine nullis aliorum scriptis secunda. Huc vsque ille ex Indiis. Finio; prius tamen Iusti Lipsij inter litterarum principes nominatissimi has testamentarias de Lessij Theologicis Commentationibus tabulas hic refero. Ante quindecim dies, inquit Lipsius scriptis ad Lessiũ litteris, nescio quid panxi in Theologica tua, quæ multi expectamus; hic exscripsi, ne quaecumque mihi pereat, & iudicium saltem meum consignet.

In R. P. Leonardi Lessij Societatis  
IESV Theologi Commen-  
tarios Theologicos.

**V**Idesne Lector hoc opus? Sophia vides  
Opus sacrata. Quidquid illa cõdidit  
A condito orbe, conditũ his libris habes.  
Abyssus ante & pelagus hoc rerum fuit:  
Sed iste lucem fecit & compendium.  
Sublimia hic Videbis & subtilia.  
Humanãque hic videbis & caelestia.  
In pauca tibi, sed vera verba conferã.  
Philosophus esse qui voles, lege hos libros.  
Theologus esse qui voles, lege hos libros.



## CAPVT VII.

## Leonardi Lessij Prudentia.

29. **P**rudencia sapienti Lessio  
 agnata, iudicij virtus, <sup>Due</sup> duas <sup>partes</sup> partes  
 habet partes : prior est, <sup>Prudentia</sup> Prudentia  
 virtutum cognitioni stu-  
 dere, earumque indolem indagare;  
 posterior est, seu consultare de re  
 quapiam opus est, seu iudicare, seu  
 exequi; hæc ipsa debitâ diligentia  
 præstare.

Lessius virtutum cognitioni eam <sup>Virtu-</sup> Virtutem  
 operam dedit, vt nihil gratius & iu- <sup>tam in-</sup> tam in-  
 cundius illi esset, quàm singularum <sup>dolem</sup> dolem  
 gradus mente construere; & per eos- <sup>perue-</sup> perue-  
 dem effectum affectumque conscendere. <sup>stigas.</sup>  
 Quotidianum illi studium, animi sui  
 affectiones, vnde, quò, vergerent;  
 quam puræ, quam essent mixtæ; & à  
 qua causa imperatæ forent & exci-  
 tatæ, inspicere. In hanc rem Aristo-  
 telis Ethica, cæteraque sapientum de  
 moribus præcepta ad amissim exe-  
 gerat.

In deliberando verò, iudicando,  
 consulendoque, planè singularis fuit.



*Exactus  
in com.  
filij.*

Quanti autem orbis vniuersus doctam eius solertiam prudentiamque faceret, satis docet Responsorum Codex adhuc superstes, intricatissimarum plenus quaestionum, quas maximi Prælati & Principes ex remotissimis etiam regionibus, illi, velut Delphico sapienti fecerunt.

Dum consulere, ne quid fortè minus prudens elaboretur, hasce Prudentiæ leges sibi præscripserat. Primò, certas quasdam preces ad Prudentiæ fontem præmittebat. Dein peculiare insigni diligentiam studium. Tertiò, aliorum sententias, etsi doctrina & ingenio inferiorum exquirebat. Prætereà, ne quid in quaestione mutari posset (quod vel minimo apice mutato facillimè fieri assolet) propositam quaestionem scripto excipiebat. Quintò denique, responsum, quasi Deo iudice & inspectore, subijciebat: idque præsertim consuefaciebat circa laxiores sententias; quibus etsi aliquotusque probabilibus non aliter iudicabat utendum, quam ubi alius animas iuuandi modus non esset super; Ne (ut ipse dicere solitus) flammis purgantibus, aliorum gratia cogere, expurgari, quorum dubias



dubias causas, sine graui necessitate  
tueretur.

30. Eâdem prudentiâ triginta, & *Præst*  
quod excurrit, annis, conscientiæ (vt *Casibus*  
vocant) Casibus ita præfedit, vt ne- *consciē-*  
mo domesticorum esset, qui eorum *tia.*  
examine abesse vellet; rari qui eos  
non exscriberent: vsui nimirum (vt  
nunc fit in pluribus Belgicarum Pro-  
uinciarum domiciliis) erant ijs etiam  
alibi, & futuris temporibus.

31. Quotiescumque triennalis Pa- *Interesse*  
trum Societatis I E S V in Prouincia *congre-*  
Conuentus fieret, iussus est Theolo- *gationi-*  
gicis, & conscientiæ quæstionibus, *bus So-*  
ibidem communis omnium Magister *cietatis.*  
respondere, & in medium de rebus  
agendis pronuntiata efferre.

Electione quoque Prouinciæ, bis  
Romam reuisit; & Congregationibus  
Generalibus sextæ ac septimæ præ-  
sens fuit: vbi præclarâ suâ modestiâ,  
prudentiâ, & doctrinâ, singulare sui  
desiderium apud omnes, domesticos  
iuxta ac extraneos excitauit.

Retinere eum Romani Pœnitentiâ- *Ubique*  
rij, & eminentissimus Cardinalis *gratus,*  
Bellarminus, desiderarunt; vt esset  
qui difficillimis, quæ toto orbe con-  
scientiæ vulneribus & Casibus defe-



runtur, promptè mederetur responderetque.

32. Multis Italiæ, Germaniæ, Galliæ locis, quæ iter erat, Theologicæ propositæ quæstiones, magnâ Doctorum hominum frequentia; ut Belgicum Oraculum (ita Lessium à sapientia & prudentia appellitabant) & intuerentur & audirent.

*Belgicū  
Oracu-  
lum.*

Lauretanis Patribus usque adeo grata & utilis eius prudentia fuit, ut illius fruendæ gratiâ, abeuntem tota domus profecuta sit. Certè, eam ibidem Prudentiæ suæ famam reliquit, ut non nemo gloriosè referre soleat, vel eo solo nomine, quod Lessij Auditor aliquando fuerit, sine alio examine, ad ius in Pœnitentiæ foro dicendum se admissum fuisse.

*Guber-  
natio.*

33. Ad hominum gubernationem factus erat, nisi utilius iussus esset vnicè scientiis vacare. Collegij præfecturam deprecatus est. Temporaneam Seminarij Louaniensis, Superintendens curam bis gessit. Bonis literis (humaniores vocant) toto Belgio, quâ Societas erat, Visitator Censorque præpositus est, iussu Claudij Aquaviva, ut Romam accuratè perscriberet, num quid de flore & digni-



R. P. *Leonardi Lessij.*

st  
tate sua scholæ illæ remisissent ; ut  
quorundam ferebat accusatio.

Erat cum inter, virósque è Societa- *Cōmer-*  
te doctissimos , Franciscum Suarez, *ciū eius*  
Gabrielem Vasquez , Ludouicum *cū viris*  
Molinam, cæterósque , magna per *doctis-*  
litteras coniunctio ; quibus eius , in *simis.*  
gravioribus quoque scientiarum ne-  
gotiis, iudicium prudentiámque ex-  
quirerent. Sanè, Franciscus Suarez  
vel primo scriptorū aspectu, Lessium  
agnoscebat, uti è linea Apellem Rho-  
dus Protogenes : quasi non aliud in-  
genium talem sapientiam , neque  
alia Crisis similem Prudentiam pro-  
ferre posset.

Inter extraneos , quisque ut ab in-  
genio, sapientia, & prudētia magnus,  
se suásque res Lessio credere adama-  
uit. Conscientiam ei suam mode-  
randam dedit annis pluribus , inter  
doctos paucos , multis eruditus Iu-  
stus Lipsius. Nec dubium , quin fre-  
quenti istorum annorum congressu,  
Lipsij pietatem, quā viuens moriēsis  
que claruit , multum Lessius inflam-  
marit. Fuēre etiam qui eius visendi  
gratiā, è Germaniā aliisque partibus  
Louanium se venisse asseuerarint: in-  
ter quos , & Consiliarius quispiam



hæreticus, quem Lessius comi, modestaque agendi ratione, magnopere commouit.

Prudentia eius  
in priuatis  
cōgressibus.

34. Denique, quod, in sapiente viro Prudentiam commendat, egregiè in Lessio fuit: prudens nempe amœnúsque conuictus; non morosus ille, vt solet hominum profundè scientiis immerforum. Externâ quippe morum honestate venuitissimus; verbis, gestibus, vestitu, oris & totius hominis compositione religiosè nitidus; grauis, modestus, serius, suauis, amabilis, totus Glycon; quouis loco & tempore, apud Principes, medios, infimos, semper graciosus; vt mortales omnes in sui amorem & venerationem raperet. Colloquia eius, vel in remissione publicâ, cum subinde à negotiis feriretur; vel in congressu priuato, erant Deo plena, seria, iucunda, docta, rerum æternarum momentis graua, pijs lacrymis sæpè delibuta. Frequenter sententiam è diuinis litteris aliquam enucleandam obijciebat: Opera Dei mirabilia, abditamque Prouidentia ac iudiciorum rationem, sæpiùs eo verborum stupore in sermonem inducebat, vt auditores grauiter commoueret; tum



maximè, cùm sermo fieret de felici improborum hominum prosperitate, de hæreticorum successu, de bonorum piorumque oppressione, ceterisque seu publicam, seu priuatam gubernationem ea concernerent. Tunc eum profundâ animi reuerentiâ, quæ totius corporis habitudinem inflectebat, Deo supplicem subiectumque, dixisses. Plerique bonæ fortunæ ac priuilegio adscribebant, horam, quæ posita mensa, religiosæ recreationi dabatur, cum Lessio transigere; à cuius ore penderent omnes; & quisque seu de Deo, seu gentium historiis, Theologicis, politicisque scientiis, vt res ferret & ratio, insigni modestia & obseruantia Lessium rogaret; & ipse copiosè humanèque responderet. Hæc in familiari consuetudine, pia, docta, prudens cùm esset Lessij agendi ratio; cunctorum ista vox erat: humili, suaui, seria, pia, prudente iuxta ac sapiente Lessij conversatione, sese vclut magnetica vi attractos, lætiores, doctiores, & ad virtutem promptiores effici solere.



## CAPVT VIII.

*Leonardi Lessij virtutes, & primò  
quidem Charitas eius in Deum.*

35. **H**Actenus de Lessij Sa-  
pientiâ ; etsi parum  
pro dignitate. Dein-  
ceps de virtutib. eius;  
quæ & illustriorem fecere scientiam;  
& à scientiâ splendorem acceperunt.  
Ac vt omnes virtutes, quò veræ vir-  
tutes sint, ex diuinâ charitate pro-  
deant, necesse est; ita meritò de hâc,  
vt radice omnium, primò dicere in-  
stituo. Quis ei quantûsque in Deum  
amor fuerit, ex perfecta Dei (infini-  
tutis boni) cognitione elucet; quâ  
libris suis, præsertim de Summo bo-  
no, & de Perfectionibus moribûsque  
diuinis, expressit. Scripsere Theo-  
logi complures de Deo, diuinisque  
Perfectionibus subtiliter, & neruosè:  
verum ita theoriæ soli immerfi, vt  
intellectum quidem sublimi scientiâ  
illustratum cognoscas: at quem is  
erga cognitum bonum amorem in  
voluntatem transfuderit, ex scriben-

*Affe-  
ctus de  
Deo  
scripsit.*



di ratione ac modo haud quaquam deprehendas. At Lessium qui legit, non Theologum solum subtilissimū, sed Ascetam sapientissimum se legere, iudicare cogitur. Fuere sanè viri docti non pauci hodièque sunt, qui de Perfectionibus Diuinis librū tunc lectitare solent; dum frigescentem animum sancti amoris igne reaccendere student; imò pro libro spirituali, ac piorum affectuum promptuario vnum ex multis deligunt, ex quo quotidie aliquid delibent.

Ita nimirum ex eo viuida scintillæ vel lectione ipsa excussæ absistunt, luculenti illius ignis testes, qui in Lessij animo exarsit, dum scholasticas de Deo speculationes, sapidis & affectuosis contemplationibus, sancto ac laudabili fœdere sociauit; Theologis exemplum, quò studia sua, ne infantem solum scientiam parturiāt, dirigere debeant. Testis est summus Societatis præpositus Mutius Vitelliscus, hisce ad Lessium litteris. *Ita eruditè, subtiliter, ac dilucidè quaestiones illas explicas, ut non solum intellectum tam sublimium rerum cognitione illustres; verum etiam voluntatem tanti boni cupiditate vo-*



*hementer accendas.*

*Deus  
abstulit  
ab eo  
amorē  
saeculi.*

Lessius certè quæ calamo chartæ impressit, ita prius habuit cordi insculpta, ut omnem alium amorem, qui Dei, aut ad Deum spectantium, non esset, omnino proscripsisse visus sit. Auditus frequenter est Deo supplices referre gratias, quòd amorem saeculi à corde suo abstulisset, ac pro eo cælestium amorem supposuisset.

*Anhe-  
las ad  
visionē  
Dei.*

36. Atque hinc, (amantium more & indole) flagrantissimum in eo Deū videndi desiderium. Vnde frequentia hæc: *desidero te millies, mi Iesu, quando venies?* & similia inflammato corde emissafu spiriorum iacula.

Hæc Dei videndi cupiditas eam vim in Lessio habuit, ut cū duodecim antè mortem annis, gravissima stomachi ac colicæ laniennâ cruciaretur, ob quam de vita medici conclamabant, tantis animi gaudiis afflueret, adeò ut acerbissimos cruciatus nec advertere, nec sentire videretur. Prælibabat videlicet quàm suavis esset Dominus, cui magis iam tum affectu, quàm suo corpori, anima adhærebat. Intelligebat siquidem, quântum boni esset Summum Bonum videre: cuius tam amplam, tam augu-



stam conceptionem familiarem haberet, vt disertè affirmaret, alias omnes scientias neque maiestate, neque splendore, illi comparari posse: adeoque aliarum rerum imagines, imagini illi, quam de Deo gerebat, collatas, sibi vilescere; vt verè quidquam amplius sapidè scire se, & intelligere præter Deum, negaret.

37. Species quam de Deo formauerat, erat eiusmodi. Concipiebat animo, vel potiùs, simplici quodam quietæ mentis intuitu, & supra omnia creata eleuatæ, aspiciebat lucem quâdam maiestate infinitam, spatio immensam, perfectione incomprehensam: lucem, non lucem; ( est enim supra lucem omnem à nobis conceptibilem ) lucem, sine caligine, in caligine; ( nam quantò eam ampliùs ob intrinsecam claritatem vides, ob eandem vides minùs ) lucem accessu inaccessibilem; ( accedendo enim non appropinquas ) lucem, quæ essentia, quæ vita, quæ potentia, quæ sapientia, quæ bonitas, quæ maiestas, quæ sola est, quidquid est; quæ omnia est, & tamen omnibus infinitè eminent,

*Repræsentas  
sibi Deum  
per modum  
Lucis.*

38. Lux hæc, veluti lucerna ful-



*Effectus  
huius  
lucis.*

goris, errorū exclusa nocte, mentem illius tanquam in perfecta die illuminans; plerūmque in vultum eius hilariter modestum, & in oculos piē scintillantes prodibat.

*Eviden-  
tia my-  
steriorū  
fidei.*

Lux hæc, vel ipso teste, catholicæ doctrinæ prodigia, seu de recondito profundæ Triados mysterio, seu de mirandâ Verbi Incarnatione, seu de stupendo diuini Corporis in Eucharistiâ velamine, seu quæ alia cum humano sensu arcana cælestia luctantur; eadem omnia non minūs certa ipsius menti, quàm quæ sol oculis reddebat.

*Sermo  
de Deo.*

Lux hæc, in splendorem, ignémque exardescens, ignita eius cum hominibus de Deo colloquia faciebat. Verba ipsa loquebantur, quantus in Lessij mente & affectu esset Deus; de quo, amplo quodam & splendido modo sermocinabatur, vt audientium menti excelsam Diuinitatis speciem impressam relinqueret.

*Labor  
pro  
Deo.*

Lux hæc, diuino calore incoctum illi animum faciebat, vt quiduis durum, & amarum, quò arctius Deo suo illigaretur, libenter & perferret, & absorberet. Ad hoc, ingentes studiorum labores, spontaneas corporis



afflictationes, perpetuum ieiunium, & sæuissimos quadraginta quinque annorum morbos referebat. Nullus scriptionis illi labor grauis, qui de Deo, & animorum bono erat. Plura in lucem euulgasset, si lectores tam Dei, quam lucri vel curiositatis studiosos nancisci se posse existimasset. Querebatur sæpè Theologicas à se speculationes & perplexarum sententiarum, quæ de beneficijs, quæ de matrimonijs, mercimonijs, atque eiusmodi terrenis erant enodationes expectari; quæ animo suo celestibus assueto minùs grata iucundaque accidebant.

Lux hæc, ardens in eo diuini honoris studium excitauit; quem, ut suum (quod amantium) imò magis quàm suum (quod vehementer amantium est) tum per se, tum per alios augeri peroptabat. Hinc ei doloris & gaudij alterna materia: doloris quidem ad gemitus vsque & lacrymas, si quid Ecclesiæ, familiæq; Dei aduersum; si virorum eximiorum, per quos Dei honor amplificari potuisset, immaturam mortem inaudiret: Gaudij verò ei seges non modica erat, si prospera Ecclesiæ nuntia-

*Studium  
Diuini  
honoris.*



rentur; si homines esse, qui diuino honori propagando strenuè feliciterque incumberent; quibus etiam solitus plures vitæ suæ detractos annos vouere; quò plura illi obsequia (sua siquidem parui floccique faciebat) altissimo Numini possent præstare.

Confer-  
mitas  
volun-  
tatum.

Lux hæc voluntatem eius ad diuinam sic exigebat, vt ea vtrique esset eadem: & nihil ipse infinitâ quodâmodò sui submissione vellet, quod infinito Deo non placeret. Hinc, qui Dei hostes; & eius erant: in quibus, pessimè oderat hæresi infectos, vt-pote tenebriones, qui Primæ Veritatis diuino lumini teterrimam caliginem offunderent. Vt eorum indoles, blando plerûmque fuco larvata, patesceret; scelera ab ijs toto Belgio patrata narrabat, indignabundè vehemens: cûmque de eorum robore ac potentia aliquandò referretur; Id, aiebat, *agunt peccata nostra*. Aliàs, non mediocriter in eos commotus; *eripiant, inquit, nobis terras; cælum certè non eripient.*

Lauda-  
tio Dei.

39. Lux hæc, cælestem quandam summi Dei laudationem quatuor hisce modis in eo excitabat. Primò, vol-



uebat ipse animo infinitas perfectiones, quas magna mentis submissione & admiratione, Deo suo colloquens, recensebat: easdem deinde læta gratulatione & exultatione illi vouebat, & quantum in sese erat, ingenti affectu conferebat: qui celsissimus diuini amoris actus compellatur. Secundò, excitabat animam, mentem, ac reliquas vires corporis, in Psalmis, Hymnis, & Canticis spiritualibus; vt membris, potentiis, ac motibus omnibus famularem Deo operam præstarent. *Benedic anima Psal. mea Domino, & omnia quæ intrà me 102. sunt, Nomini sancto eius.* Tertiò, prouocabat creaturas omnes in societatem diuinæ laudationis, vt quod linguæ mentique suæ deerat, multiplicatis laudatoribus compleret: Angelicos imprimis spiritus, homines omnes, cælestia corpora, sublu- naria & vniuersam creaturam anima- tam, atque inanimatam; à quibus Deum laudari, deprædicari, & hono- rari, ardentissimè exoptabat. Quartò, mente cælum conscendens, Angelo- rum millionibus, & beatorum exer- citibus sese iungebat, qui non ces- sant die & nocte dare laudem, & glo-



riam, & honorem, & benedictionem Deo dicentes *Alleluia; salus & virtus, & gloria, Deo nostro, alleluia*. Obtestabatur cælestis aulæ ciues omnes ac principes, vt quisque quâ dignitate & gratiâ polleret, suo singuli ordine, iam diuissim, iam coniunctim Deo laudes concinerent, gloriam & maiestatem gratularentur, & honorem deferrent. Quia verò Sanctorum omnium encomia, suo affectu minora erant, Deiparam Mariam in chorū accersebat, cuius vnus laudes Deo essent, quàm cæterorum omniū iucundiores: Christum præterea Dominum, cuius laudationi ab infinitâ hypostasi, infinita inest dignitas, inuitabat; ipsam denique sanctissimam Trinitatem, quæ sola cum seipsam intelligendo complectatur, seipsam sola, laudando, gratulando, amando, quâ par est dignitate, de prædicare potest.



## CAPVT IX.

## Charitas in Proximum.

40. **D**Iuina ea lux, quæ <sup>Amans</sup> Deum Lessio pretio- <sup>amat</sup> sum ac amabilem; res <sup>res A-</sup> <sup>mati.</sup> quoque omnes crea-  
 tas, quia Dei, pretiosas & amabiles  
 ei exhibebat. Et sanè, qui sic Deum  
 amabat, non poterat non ea quæ Dei  
 sunt, pariter amare; iuxtà id melli- <sup>D. Ber-</sup>  
 fui Doctoris: *Qui amat me, amat &* <sup>nard.</sup>  
*mea.* Habet enim hoc omnis ami- <sup>ser. I. in</sup>  
 corum amor, vt insigni beneuolen- <sup>festiu.</sup>  
 tiâ, non inter sese dumtaxat amantes <sup>S. Mi-</sup>  
 coniungat, sed cum rebus quoque <sup>chaelis.</sup>  
 mutuis affectum societ; idque non ea  
 gratia, quod res illæ bonæ sint, sed  
 quod amici sint; adeoque non ea,  
 quæ rebus istis inest bonitas, sed  
 qui ipsis amicus inesse creditur, dili-  
 gitur. Igitur creaturis omnibus, vel  
 congaudendo vel compatiendo assi-  
 ciebatur; homini potissimum, in  
 quo nimirum Dei similitudinem &  
 imaginem excellentiùs videbat ex-  
 pressam; quam & Deus, propter ni-



miam suam charitatem, sanguinis sui pretio, tam sublimiter reparare dignatus est.

*Beni-  
gnus  
erga  
proxi-  
mum.*

41. Hinc hominibus etiam abie-  
ctioribus, ore, oculo, corde, affabi-  
lis, benignus, & commiserationis vi-  
sceribus affluens; omnibus faciles  
aures dare, sententiam suam candi-  
dè aperire, scripta libròsque suos  
lubens commodare: ægris præfer-  
tim & pauperibus enixiùs affici: cum  
quibus, si per vitæ institutum licuif-  
set, suam cœnulam se dimidiaturum  
afferebat. Quibus etiam bonâ Supe-  
riorum gratiâ largas elëemofynas,  
suæ valetudini, vel librorum supel-  
lectili parandæ factas, partitus est:  
tùm demum sibi visus felix diuésque,  
cum alienam miseriam suâ inopiâ  
subleuasset. Et si morbis, & rerum  
theologicarum scriptionibus passim  
distineretur; perlubenter tamen des-  
cendebat ad rudes, pauperes, & rusti-  
canos homines, quoties ij magna  
copia ad Pœnitentiæ Sacramentum  
affluerent; quos insigni beneuolen-  
tiâ ac animi sui voluptate expiatis,  
sanctis præceptionibus instruebat.

*Condo-  
let af-  
fectis.*

42. Magnum statuebat operæ pre-  
tium, si operâ aut ope sua, vel unum



aliquem de plebe hominem tristitia liberare posset; ac in eam rem, & bonas dare horas, & theologicarum quæstionum scriptiones negligere; nec antè quierem capere, quàm tristitia deterfa, proximum ierentatū redditum videret: Discesserat aliquando à Lessio Sacerdos è Societate quispiam, qui solatij ergo (oculus enim erat cæco, & pes claudus) Job 29  
v. 15 cum adierat: animo, vt quidem Lessio videbatur, non satis læto, vultu non satis hilari. Luce insequenti sub septimam matutinam (stata erat sacrificij hora) in remotissimâ domus parte commorantem, Lessius conuenit; atque ita ad eum: *Pater, doleo sanè, R. V. heri abiisse tristiores; id me afflixit nocte tota: sentio intimè si quem ita à discedere comperiam.* Atque deinde horam totam cum eo est collocutus: vt verè de Lessio dicas, quod de se Iobus; Flebam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Job 30  
v. 25

43. Insigni erga peccatores erat cōmiseretur  
misericordiâ; qui omnes miserrimi eum sint, suarum tamen ignari miseriarum, magna seu cæcitate, seu demenda-  
mentia, vitam more pecudum tradu-  
nandis.



cunt, mox è vilissimis suis gaudiis, tanquam è volutabro ad macellum, in acerbissimas inferorum pœnas transaturi. Nonnunquam cum suis ipse calculorum cruciatibus vrgeretur; O peccatores! exclamabat, si in vos ingruerent huiuscemodi dolores; vt vel sic ad meliora, Deûmque vestrum respiraretis! peccatores! quam horrenda vos manent apud inferos supplicia! ego quidem vix me ipsum patior, vno membro malè affectus; vos verò toti flammis aternis immersi, quâ tandem eas ratione perferetis! si membri vnius cruciatu, tantam in me habet impatientiam, quid vobis erit animi, cum à vertice capitis, in pedum plantas membratim cruciabimini! si lapilli, in musculos forsân vesica delapsi, immani laniênâ me conficiunt; quid in vos agêt flamma, qua corpus, animûmque pervadent! heu! peccatores! non erit dolor sicut dolor vester! non enim pœna est, sicut pœna est ignis, qui potentior, quam cetera mala habet operatio- nem. Hæc cum diceret in singultus & lacrymas profunde batur.

Studio-  
se opi-  
bulatur

44. Hæc similiâque Lessij studia erga mortales. Mortuis verò, (vt damnatos omittam; circa quos ta-



men, cùm de ijs verba inciderent, sic commoueri solitus, vt sæpius in lacrymas resolueretur } eis inquam, *animas*  
mortuis, qui piacularibus flammis *lucipur-*  
expurgantur, abundantius compati *gator;*  
consuevit; studens eis, tam per quotidianas apud Deum intercessionem,  
& transumpta in se vltronea, quorum ij rei erant supplicia; quàm per sacrarum Indulgentiarum beneficam redemptionem, suffragari. Huc frequens, & senil ac ægro molestus ad templum (vtpote à reliqua domo longius distans) lucrandis Indulgentiis toto Quadragesimæ, ac Aduentus tempore accessus. Huc, non tantùm precatoriæ coronæ annexa, sed & thoraci variorum priuilegiorum insuta numismata, cum selectis, è pluribus Bullis Indulgentiarum rationibus, quibus quotidie vteretur. Huc denique, qui in se, & viuos, minus amplè Indulgentias extendebat; liberaliter tamen & largè eas in fauorem defunctorum, vt magis indigentium est solitus interpretari.

45. Postremò, ipse beneuolentiæ suæ erga proximos indolem, duabus meditationibus de fraterna dilectio-

*Dua*  
*meditationes*



de fra-  
terna  
caritate

ne à se exaratis , satis eloquitur: quarum priore , fraternam dilectionem aptè describit esse quandam complacentiam, & suauitatem affectus , quâ erga proximum tanquam fratrem, suauiter afficimur , & recreamur eius aspectu & colloquio ; deinde illi tum in spiritualibus, tum etiam in temporalibus , quantum expedit saluti ipsius , bene volumus ; & talia bona non solum illi optamus, & cupimus obuenire ; sed etiam quantum in nobis est, reipsa procuramus : Denique de eius bonis gaudemus , & malis contristamur. Ad eam autem affectionem in nobis excitandam , hæc incitamenta adducit. 1. Quia quilibet proximus est imago Dei, longè nobilior, quàm sol, & luna, &c. 2. Quia conditus ad æternam beatitudinem. 3. Quia est filius Dei per donum gratiæ. 4. Quia sic à Deo Patre dilectus, vt pro eo filium suum vnigenitum dederit. 5. Quia præ cæteris virtutibus fraterna dilectio à Deo in Scripturis Sanctis commendatur. Posteriore verò ea inducit, quæ eam vel lædant ( vt sunt licentia linguæ, qua libere de aliis effutitur quidquid imaginatio suggerit, non habita ratione,



an quis inde offendendus nec ne. Iactantia vel sui commendatio. Spiritus contradictionis. Sufurratio, & morositas) vel promoucant; vt sunt virtutes numeratis vitiis oppositæ. Sed totas ipsas meditationes huc adducere breuitatis studio supersedeo.

---

C A P V T X.

*Studium Orationis.*

46. **A** Mori illi, quo Leonardus Lessius in Deū fuit; subiungo eam quam cum Deo per orationem habuit coniunctionem. Solet enim omnis amor, desiderium inter se amantium excitare, & eorundem colloquio augeri.

Cū Deo ita assiduus per orationem fuit, vt sint, qui vitam eius, assiduam esse in Deo quietem, & continuam orationem credant: alij verò dubitent, piūsne magis quam eruditus habeatur.

*Assiduus  
in oratione.*

Vt multus cum Deo esset, solitudinem, quam ferè oratio amat, plurimum diligere; in publico rarus; fre-



quens in cubiculo; secum, cum Deo, cum libris habitare; quæ ad proximi utilitatem non facerent, negotia negligere; mortaliū consortia fugere; quæ, si necessaria, brevia habere.

*Quot  
noctibus  
ad oran-  
dum  
surgit.*

Propterea quod diuinis colloquiis dies non sufficerent, adiunxit noctes, incommodè prorsus sopitus, nisi horam vnam alteramve in Deo prius quieuisset. Mos ille è lectulo ad orationem surgendi, annis propè triginta tenuit: nec vlla vel infirmitate, vel temporis, aut morbi intemperie, imò nec itinerum difficultate, ab eo auocari potuit, ne tamen his, qui eodem secum cubili in itinere utebantur, molestè somnum excuteret, consuetas preces lectulo suo insidens persoluebat: ingeniosa scilicet pietate, quam & sine arbitris exercebat, quò ignota lateret; & quæ cum sibi grata esset, aliis non esset onerosa.

*Itinerū  
mole-  
stias o-  
rando  
fallit.*

Itinera quæ plurima & magna, publico, Societatis bono fecit, sola vnicæque oratione, nisi interdum caritas cum hominibus colloquium suaderet, traducebat. Commodum vehiculum, & iucundus illi comes erat ora-



tio, quæ viarum difficultates leniebat. Ipsa etiam locorum longissima intervalla, quia orationi commensa, brevia fiebant. Professiones quidem omnes moleste ferebat, quod à domo, sanctaque quiete in strepitum tumultumque abducunt: qua parte tamen otium à familiaribus negotiis domi negatum, orationi dabant, vtilis habebat. Maiorem nempe in itinerario otio ad cœlos, quam per viarum spatia, professionem adornabat.

47. At verò, quamvis in oratione multus esset, tamen memor dominici consilij orans studuit non multum loqui, sicut ethnici faciunt. Et ut multi sermonis in oratione non erat, ita contra, multæ erat cogitationis; & quæ huius comes est, multæ & inflammatae affectionis. Exemplum sit, Dominica precatio (idem iudicium esto de aliis) quam non cursim, ut multi malè solent, percurrerebat; sed singulos versiculos bis, ter, vel sæpius repetebat: nec ad sequentem transibat prius, quam prioris singula verba morose excussisset, & sapido cordis affectu pariter degustasset: satius siquidem aiebat esse, semel dum-

Mat. 6.

v. 7.

Pauca

orat, sed

medi-

tatio.



taxat orationem Dominicam sic repetitis & degustatis versiculis recitare, quàm centies exigua attentione eam cursim percurrere.

*Hora  
Cano-  
nica.*

48. Mirabatur officium Canonicū ( quod nec in magnis itiueribus, nec in summis doloribus, si duos tréve extremos vitæ dies excipias, neglexit vnquam ) ab aliquibus desultoriè percurri, vt spontaneis se precibus impendant, cùm non has, sed istud primæ curæ esse oporteat. Ad id à negotiis, non secus quàm ad laborū solamen, placidamque quietem, se conferebat. Atque vt sæpius eius suauitate reficeretur, per varias diei horas dispensabat. Fructum verò, quò non tantum sibi pius, sed & aliis liberalis esset, in varios deriuabat. Matutinum & Laudes Belgio; Primam & Tertiam, & Sextam rebus suis: Nonam negotio menstro: Vesperas hæreticis conuertendis: Completorium denique defunctis assignans. In minoribus Horis, ne eas quotidiana iteratione, & hinc nata promptitudine, linguâ fortè memoriam præuertente percurreret; ipse Psalmi centesimi decimi octauī versus omnes qui singularem deuotionis



nis affectum habent, punctulis quibusdam in Diurnali suo distinxerat, quibus nonnihil insistent, sese pie oblectaret, & in Deum efferret. Singulorum Psalmorum litterales, allegoricas, anagogicas, aliasque mysticas intelligentias percallebat: præterea quâ quisque intentione, affectu & modo conscriptus; num scilicet ad laudem, gratiarum actionem, deprecationem, auxilij implorationem inclinaret. Denique quam personam, Davidis, Christi, Ecclesiæ, peccatoris an iusti induere oporteret. Quibus omnibus assecutus erat, ut singulari cum facilitate, & oblectatione compositam mentem in diuino isto officio contineret.

49. Certam ipse sibi diuini Numi-  
nis speciem efformauerat, quam exercitatione, adeo usque familiarem præsentemque habebat, tanquam si corporeis obiectam oculis, eam intueretur. Concipiebat animo maiestatem illam æternam, veluti lucem quandam immensam, quæ res omnes intimè peruadat, in corde suo cum omnibus thesauris & donis, cum tota potentia, sapientia, sanctitate, & bonitate, medullitus residere. Quocum-

*Deum  
sub spe-  
cie lucis  
præsen-  
tem sibi  
habebat*



que pergeret, quo loco confisteret, semper in luce ista vagabatur, æquè quàm in Oceano pisces, in aëre volucres, pendulus in solari lumine vitreus globus, quem lux ita penetrat & circumdat, vt & in luce habitare, & ipse lux esse videatur. Ad diuinam hanc lucem in animæ suæ fundo cōmorantem, veluti ad solares radios heliotropium, cor suum sensúsque conuertebat, excludens animo alienas omnes cogitationes, diuinitatis Oceano immerfus absorptúsque; vti mores eius perpetuò serij, & frequentia amoris in Deum iacula, abundè testantur.

*Reuerentia.*

50. Magna fuit orantis ad Deum reuerentia. Incline semper erat caput; supplices iunctæ manus; demissi oculi; genua sæpè eâ defatigatione inflexa, vt sine adminiculo exurgere non posset. Puer adhuc, ea religione in æde Societatis *I E S V* Louani supplicabat, eo vultu, ac totius corporis habitu, vt in ista ætate eximiam illam compositionem admiratus P. Laurentius Noruegus rationes duxerit, quo pacto fruticantem illam pietatem, è sterili solo in Societatis *I E S V* viridarium transferret, quò



felicius adolefceret. Adoleuit profecto; & in altissimam Dei venerationem in singulos dies magis semper & magis, eâ semper mensura excreuit, qua infinitæ maiestatis, & nihili sui notitia, quotidie magis, & magis, ipso teste, accrescebat.

si. Mente autem ad Deum sic attentata deflexâque videbatur, vt exteros circa se strepitus non perciperet. Euenerat aliquandò, vt scintilla aliqua in chartas delapsa, fumum & ignem cieret. Fumus è cubiculo per rimas eluctatus, incendij signa domesticis faciebat: accurrunt illi Lessium oratione occupatum, fumi ac incendij prorsus ignarum deprehendunt. Non poterant scilicet corporis oculi à fumo caligare, cum intenta mentis acies æternâ luce recrearetur. Aliàs quoque, cum à Doctoribus medicis domesticum balneum falsis & acrioribus humoribus attemperandis præscriberetur; vir castissimus, & sensualis recreationis hostis, ne quid à calidis aquis deliciarum referret, mentem à sensibus oratione seuocabat; vt ijs quodammodo mortuis, nihil corporeæ iucunditatis, ad animum perueniret. Itaque orationi

*Attentatio.*

*Nō aduertit cubiculi incendium.*

*Nec sensit caliditatem aquæ feruorē.*



tunc se dabat, cum balnea instruerentur; cui sic attendebat, ut neque vestium expoliationem, neque aquarum temperamentum per sentiret. Imò, quod mirere, cum fortè per administri imprudentiam, usque eò calerent aquæ, ut corpus prope modum adurerent, nihil tamen ipse perciperet; donec ferè exanimis, à superueniente ad Canonicarum precum in balneis lectionem, Sacerdote repertus est: qui & conclusos balnearum asseres confestim laxavit, & affusâ frigidâ calorem restinxit, adeo magnum, ut suam in eo manum vix contineret; quem tamen nudo corpore sine sensu Lessius aliquanto temporis spatio pertulerat.

*Quid in  
oratio.  
ne pete-  
re soli-  
ent.*

52. Tam studiosæ orationis summa hæc erat. Ut nunquam permitteret Deus à diuinâ suam voluntatem dissidere: sed eam potius ijs gratiarum illecebris inflecteret, quibus sciret ad cælestes nutus absque hæsitacione procursum. Ad hæc, ut Deus auxilia in dies maiora, & singularem illam directionem ac protectionem præstaret, quibus æternam beatitatem, certò indubièque consequi valeret. Cum adhuc ætate iunior, in-



credibili scientiarum ardore æstua-  
ret, frequentibus precibus diuinum  
Numen obtestabatur, vt vitam sibi in  
cuiusmodi senium produceret, in quo  
ceteris omnibus valere iussis, solius  
animæ negotia curaret; & quidem  
diuturniore morbi alicuius acerbita-  
te, quæ, si quid fortè vanitatis à  
scientia adhæsisset, in hac vitâ plenè  
sanctèque expurgaret. Quibus votis  
vt Deus annuerit, testis est vitæ eius,  
de qua infra, periodus.

53. Præcipuo studio ac veneratio-  
ne in sanctissimam Christi Saluato-  
ris nostri humanitatem ferebatur: è  
qua veluti inexhausto fonte, bona  
omnia in nos copiosissimè emana-  
rent. Ab eo esse, quod hominibus  
auxilia, quibus bonum operemur, r. *Huius*  
Deus impendat; quod virtutibus or- *manita-*  
nemur; quod sancti existant alij; *ti Christi*  
quod cælo redonemur; ac proinde *sti.*  
nostra omnia desideria, vota, preca-  
tiones ad eum conuerti debere. Ipse  
IESV sui dulcissimè semper memine-  
rat. IESVM in corde, IESVM in ore  
iucundè versabat. D. Bernardi Iubi-  
lum IESV dulcis memoria, non tan-  
tùm per diem, sed & media nocte per  
triginta ferè annos sine interruptio-



ne, cum Dominicæ Passionis Litanis, pio cordis iubilo pronuntiavit.

2. Dei-  
pare.

Proxima ei cura erat cultus in Vir-  
ginem Matrem, cui se, & omnia sua  
curæ esse confidebat. Precatoriam  
eius coronam in manibus, in ore  
suavissimum nomen percoluebat ut  
scilicet melle isto, cum nominis I E-  
s v ambrosia seipsum recrearet, &  
acerbissimos morborum dolores sub-  
inde leniret. Omni die Lauretanos  
Litaniarum titulos recitabat, quò in  
virtute constanter, & in Societate I E-  
s v æternum perduraret.

3. An-  
gelo cu-  
modi.

Post hanc, tutelarem Angelum egre-  
giè observabat, utpotè miseriarum  
tenebrarumque suarum conscius;  
qui sanctarum cogitationum lumen  
affundere; sopitam languentemque  
voluntatem excitare; corporis in-  
temperiem componere; concitados  
ab hoste dæmone humores sedare;  
obiectas imagines discutere; probas  
castasque species exhibere cultori  
suo consueffet. Angeli sui ministe-  
rio, quot noctibus ipse utebatur post-  
quam horam vnam alteramque ora-  
tioni impendisset. Tunc aperta cu-  
biculi fenestra, oculos circumferens,  
qua parte Collegium patet, dormien-



libus domesticis crucis benedictione fausta precatus, Angelum suum mittebat, qui inspiceret ne quid à nocte, & malignis illusionibus incommodi ijs eueniret; insuper benè vt quiescerent singuli, & vnumquémq; proprio Tutelari commendaret.

Eximium primos inter Sanctos 4. S. P. semper habuit S. P. Ignatium. Eum *Ignatio* ille nunquam satis deprædicare; statas quotidie preces offerre: existimare vix fuisse à magnorum Apostolorum temporibus, qui plus emolumenti Ecclesiæ attulisset: vitæ asperitate non cessasse Dominicis ac Frânciscis; heroïcarum virtutum apicem attigisse; incomparabilem omninò sanctimoniam, ac prudentiam ad miraculum coniunxisse.

Iuxta hos, mirificè coluit cognominem sibi S. Leonardum & Arcopagitam Dionysium, quem iam inde retrò à triginta sex annis in patronum sibi delectum, semper in sacrificio Missæ, pro sapientiæ & spiritus eius impetratione, inuocarat. Electione librorum eius sublimem Numinis cognitionem, magna animi voluptate hausisse sese fatebatur.

54. Et porrò rerum sacrarum le-  
D iiij

r. S. Leo-  
nardo,  
& S.  
Dionysio.



Legit  
libros  
spiri-  
tuales  
ad bene  
grandi.

ctionem comprimis conducere aie-  
bat, vt ad sublimioris orationis gra-  
dus faciliùs ascendamus. Pios ipse &  
spirituales libros quotidie peruolue-  
bat. Quærebat autem eos, non qui  
elegantè, sed qui piè & sanctè scri-  
psissent: in quibus habuit familiares  
(præter alios) Thomam Kampen-  
sem, Blosum, Harphium, Thaulerû,  
Rusbrochium, similisque vitæ my-  
sticæ Doctores, ex quibus magnam  
rerum diuinarum cognitionem retu-  
lerat. Nec erat viro docto pióque  
periculum ne à Societatis germanis  
moribus degeneraret, per eorum Au-  
ctorum, insignium quidem, sed vni-  
cè & vni contemplationi deditorum,  
lectionem; qui scilicet, optimè sci-  
ret Societatis vitam, obedientiam  
esse; cuius, nescio quid in quibusdam  
eorum discipulis ac lectoribus, pro-  
prii iudicii plusculum tenacibus, ad-  
huc se requirere assererat.

Seipsum non rarò increpabat, quod  
iuuenis bonas horas græcis Poëtis  
potiùs, quàm pijs auctoribus conces-  
sisset: cum tamen propriâ constaret  
ipsius confessione, eo animo isti lin-  
guæ à se datam operam; vt si aliquā-  
do Societatis homines ab hæreticis



Belgio exturbarentur ; haberet quod in Germania, Gallia, Hispania docere posset. Sed nempe maior lautior, quæ deinceps ei gustus pietatis fuit, quàm qui alio quocúmque sapore caperetur.

---

## CAPUT XI.

*Pietas in Sanctissimum Eucharistia Sacramentum.*

ss. **Q**Uæ de vulgari Lessij cum Deo colloctione dicta iam sunt, sat proloquuntur quis sacrificantis fuerit animus, quæ in actione reuerentia, quis in ore habitus, quæ toto corpore verecunda maiestas ; cum sibi persuaderet augustissimam Trinitatem ; Christum præterea cuius vices gereret ; sanctos denique omnes acerrimè intueri, quæ corporis, quæ animi puritate, quo mentis lumine, quo voluntatis ardore, Diuina Mysteria perageret,

Studebat imprimis vitæ suæ puritatem, ad muneris ac officij istius sanctitatem componere. Simul ac pri-

D y

Præparatio



mo manè è strato abierat, meditandò, orando, suspirando eòvsque se occupabat, dum à ministro sub horam septimam ad faciendum euocaretur. Interea nec litteras ad se delatas referare, nec colloquium nisi necessarium admittere; nec cubiculo, ne vel aspera hieme ad ignem abire, ne forsan alienæ cogitationes obreperent.

*Pietas  
& decen-  
cia  
in cele-  
brando.*

Is erat sacrificantis habitus, qui adstantes ad compositionem deuotionemque permoueret. Vultus hilariter modestus; oculi piè demissi, incessus grauis; status erectus; inclinatio profunda, pronuntiatio integra, distincta, clara, affectu plena. Edentulum se fieri ideo molestè habebat, quod non satis decorè Missæ verba sibi pronuntiare videretur: quem senectutis defectum ea sedulitate ipse in se correxit, vt ne purgatæ quidem aliorum aures vitiosum aliquid in senili pronuntiatione reprehenderent. In cæremoniis adamussim exactus. Dimidiam semper horam, quod id Societatis regulæ præscribant, explebat. Complures sibi gratulabantur, si quando in publico templo (quod rarò valetudo



patiebatur ) eius sacrificio astitissent ; tùm quod graui sanctaque eius *Attentiō* actiōe ad pietatem concitarentur, *tiō.* tùm quod eius benedictione, quandam sibi sanctimoniam adspergi crederent.

56. Animo sic præsens erat, & sic quod ageret agebat, vt affirmaret se nunquam absque directâ, & actuali, vt aiunt, intentione, consecrationem peregrisse ; stuperetque reperiri hominem posse, qui quid ageret, non meminisset. Vires omnes hîc ita expendebat, vt oppidò lassus, finito sacrificio vix consisteret. Totus intus *Fervorē* ardebat ; & quod in diuino incendio familiare est, sanctè ingemiscebat, vberèque ex oculis lacrymas, amoris ignibus nutritas, profundebat ; quibus ad ea verba, *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me ?* in hymnis, *Gloria Patri, Gloria in excelsis, in Consecratione, & Communionē*, largè colliquefcebat. Præcipuè verò commouebatur, & quidem amoris suspirio, circa verba hæc ; *Libera me per hoc Sacrosanctum Corpus & Sanguinem tuum, ab omnibus iniquitatibus meis, & vniuersis malis : & fac me tuis semper inherere mandatis.*



*& à te nunquam separari permittas.*  
 Optans nimirum sic viuificæ illi carni & sanguini commisceri, quomodò panis & vini species, corpori suo confereret, eoque modo cum Deo coniungi confundique, vt neque ab ipso Deus; neque à Deo ipse diuelli vnquam, distrahi que posset.

57. A sacrificio, per horam integram, cum sancto quem receperat hospite sanctè se occupare: frequentius itidem eundem in templo, non sine magna molestia, quæ ex calculorum motu, aliisque doloribus, ac auræ frequenter intemperie creabatur, salutare. Imò etiam cum lecto eum morbus affigeret, à meridie cohiberi non posse, quin exurgeret tanti hospitis reuiscendi causâ.

*Vnicuique  
 illi in  
 extre-  
 mis do-  
 loribus  
 solatiū  
 est sacri-  
 ficare.*

58. Iucundum nempe exilij huius, & dolorum suorum acerbissimorum leuamen constituerat in Sanctissimâ Eucharistiâ, vel conficiendâ, vel piè visitandâ, & suscipiendâ cum conficere non posset. Aiebat, non admodum habere se, quod de doloribus suis quereretur, quamdiu cæleste illud epulum sibi relinqueretur.

Vidisses illum in ipso sacrificio præ doloris acrimoniâ, quem commoti



calculi procreabant, dentibus infrendere, ingemiscere, lacrymari, contorquere membra; pergebat tamen generosus luctator, donec perfecto sacrificio, non sine sudore, & interdum non sine sanguine, victoriam referret: quod ipsa sacratissima Dominicæ Natiuitatis nocte egregiè præstitit, cum terna sacrificia continuo peregit, etsi nihil abesset minus, quàm ut præ imbecillitate in terram collaberetur.

Vespertinis plerumque utebatur medicamentis (nocturnam inquietem parui pendens) ne matutinâ sumptione à sacrificio prohiberetur. Fuit aliquando, ut pilulæ sub pridianam noctem assumptæ, postridie sub horam sacrificij, affecto stomacho inhærerent integræ. Exinde Lessius nauseare, malè affici, pallere. Sperare tamen (spem Eucharisticus amor faciebat) posse euincere. Aggreditur, progreditur; malo pariter progrediente: donec sub Epistolæ lectionem tantisper cedere coactus est, dum à priuatâ arâ in sacrarium recederet; & totas, ut erant, pilulas ore redderet, & tanquam ab hoste liber victorque liturgiam perficeret.



*Periculose vi-*  
*Etus ra-*  
*bionem*  
*mutat*  
*in sene-*  
*Etute,*  
*ut com-*  
*modius*  
*possit*  
*sacrifi-*  
*care.*

Nonne in Lessio verum est, dulcius illa sapere, quæ magno emuntur! emit ipse Eucharisticas delicias ægritudine, dolore, & quibusvis aliis vitæ incommodis. Altero ante mortem anno, dubius ut semper, num calculo, num lotij ardore laboraret; magis ipse ardorem, quàm calculum existimabat: ut ardorem, qui reuera calculorum ad os vesicæ offensione, & urinx falsedine creabatur, attemperaret; omni vino calidisque fomentis sibi interdixit. Hinc frigidus & elanguidus stomachus in pituitam & phlegma & ventos nutrimentum omne deducere, multò acrius quàm retrò inde à quadraginta annis continuo fecerat. Igitur flatuum molesta tempestas è stomacho per fauces eluctata, magnam sacrificanti perturbationem triginta annorum usu consuetudinem semel dumtaxat per diem, idque in cœna edendi, euertit; & in meridiem transtulit: videlicet, ut colicæ tormina, & stomachi flatus qui propter vespertinam cœnationem, necdum à languente vi concoctiua consumptâ, manè tumultuabantur, media potius nocte quietis iacturâ desuissent. Periculosa profectò



plenum opus alexæ ! consuetudinem  
quæ pro natura iam erat commutat,  
somnia imminuit ; vtrûmque iuue-  
ni, seni magis noxium. Tanti erat  
quietè sacrificare.

59. Bis triennij spatium euenit vt ne-  
que celebrare, neque Corpori Do-  
minico communicare potuerit ; pro-  
pterea quod medio noctis campana-  
rum pulsu, & lunari vmbra deceptus,  
pauillum aquæ, qua siccissimum ab  
interno æstu ac faldedine os diluebat,  
post horam duodecimam transmisit.  
Die facto omnes ingenij, ac li-  
brorum angulos excutere, de ipsis  
horologiis ac campanis, quæ diuersis  
in turribus sonabant, examen insti-  
tuere: & cùm hæc frustra essent, tunc  
tria quatuorve sacra audire, & varias  
corporis afflictiones assumere, quò  
sacrificij damnum refarciret.

*Multis  
precibus  
& pœn-  
itentijs  
compensat  
damnum ex  
omissio-  
ne sacrifi-  
cij.*

Attexo hîc sanctas ac eruditas de  
Sacerdotio tres commentationes,  
quas neomythis, magno eorum bo-  
no ipse conscripsit. In prima, de Sa-  
cerdotij dignitate : in altera, de sa-  
crificij excellentia; in tertia, de reue-  
rentia sacrificantis, pro more suo, pie  
ac doctè disseruit.



## MEDITATIO I.

*De Sacerdotij dignitate.*

60. **P**Rimo, considera dignitatem, & excellentiam Sacerdotij noui Testamenti hominibus communicati: est enim hoc Sacerdotium sanctissimum, & sublimissimum inter omnia Sacerdotia, omnesque dignitates, quarum pura creatura est capax: nam est suprema quædam communicatio & participatio Sacerdotij Christi, sicut potestas Vicarij est participatio potestatis sui Principis. Sacerdotium Christi adeò erat sublime, vt in subiecto requireret vnionem hypostaticam, & postularet, vt Sacerdos non tantum sit homo, sed etiam vt sit vna ex personis diuinis. Idem requirebatur in ipsa hostia, quæ erat ipsius corpus, & sanguis vnione diuinitatis sanctificata; & ordinabatur Sacerdotium hoc ad reconciliationem totius mundi. Huius Sacerdotij eminentissima participatio est Sacerdotium nostrum, adeò vt Sacerdos sit



in hoc munere supremus Christi Vicarius, & in personâ Christi offerat, ita se gerens, & agens, ac si ipse esset Christus: ait enim, *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus.* Sanè non poterat eminentiori modo illius Sacerdotij esse particeps, quàm ita offerendo.

II. Considera duas principales functiones valdè admirabiles huius Sacerdotij; quarum altera est remittere peccata, & sanctificare animas; altera, offerre in sacrificium corpus, & sanguinem Christi, modò prorsus admirabili, & omnibus seculis inaudito: nam quod ad priorem attinet, solâ auctoritate diuinâ, peccata remitti possunt; eius enim est condonare iniuriam, in quem commissa est, & cuius dignitas læsa censetur; itaque cùm omne peccatum sit quædam iniuria in Deum, quâ eius dignitas lædi censetur, ipse solus sua auctoritate condonare potest. Hanc auctoritatem communicavit non Angelis, non aliis sanctissimis viris, non beatissimæ Matri; sed solis Sacerdotibus, quibus concessit vt tanquam iudices Vicarij ipsius locum obtinentes absoluant à peccatis, condonent



*Ioan. 21*

pœnam æternam, conferant Spiritum sanctum, & faciant filios Dei, ac hæredes regni: *Quorum*, inquit, *remiseritis peccata, remittuntur eis; quorum retinueritis, retenta sunt.* Ioannis

*D. Tho.**1 2. q. 8.**113. a. 9.*

21. Iustificatio impij maius est opus quàm creatio cœli & terræ; vt benè dixit Diuus Thomas ex D. Augustino 1. 2. q. 113. a. 9. tùm, quia infinitam quandam potestatem, & auctoritatem requirit remissio peccatorum; tùm quia bonum quod confertur, longè sublimius est: scilicet participatio naturæ diuinæ, & filiatio Dei. Itaque admirabilior est hæc potestas, quàm si potestas creandi communicata fuisset creaturæ.

Altera potestas, scilicet offerendi, non minus admirabilis, sed potiùs admirabilior; quid enim admirabilius animo concipi potest, quàm solo verbo substantiam panis & vini convertere in corpus, & sanguinem Christi, solis speciebus externis remanentibus? plurima enim in hoc opere concurrunt miracula, nunquam antea audita, nunquam vlla alia in re patranda.

III. Considera cùm Deus te elegerit ad tam sublimem dignitatem, &



ad functiones adeò sanctas, & admirabiles; scilicet ad remittenda peccata, ad purgandas animas, ad iustificandos peccatores, ad efficiendos filios Dei, ac hæredes regni ad consecrandum corpus, & sanguinem Christi ad offerendū eadem in sacrificium pro salute mundi, &c. quanta puritate animi, & corporis te nitere oporteat, vt tam sanctum munus suscipias, & dignè obeas; sanctitati enim muneris, & functionum respondere debet sanctitas Administrantis; quia sancta dignè tractanda, & obeunda: quare cum sanctitas Sacerdotij huius, & functionum eius tanta sit, vt & Angelicam puritatem, & Celsitudinem longè superet, adeò vt ne Angeli quidem beati digni sint tali ministerio; perpende quàm tu sis tali munere indignus, & quàm longè absis ab ea puritate, deuotione, & mentis eleuatione, quam dignitas illius muneris per se spectata postularet.

Considera quam mundum oporteat esse eum, qui constitutus est, vt animas aliorum à peccatis emundet, quàm iustum & sanctum, qui alios debet iustos, & sanctos efficere; quàm Christo per omnia conformem in



vita, qui in ipsius persona quotidie sacrificium pro salute hominum offert, & ipsius passionem ac mortem repræsentat; quanta animi, & corporis puritate, qui non solum offert, sed etiam sumit quotidie Corpus & Sanguinem Domini, omnis sanctitatis, & puritatis fontem; quanta deuotione, reuerentia, & animi contentione in tam diuinis functionibus versari debeat, in quibus se præbet supremum Vicarium Christi, instrumentum singulare Spiritus sancti, mysteriorum Dei dispensatorem, animarum sanctificatorem, & pro genere humano apud iustitiam diuinam intercessorem.

Hæc sæpè mecum perpendam, & conabor quantum licet humanæ fragilitati, me huic muneri idoneum reddere, eiusque functiones magna animi contentione, & mentis eleuatione obire; ad hoc assidue diuinam opem implorando, & conuenientibus meditationum, & studiorum exercitiis me comparando.



## MEDITATIO II.

*De excellentia sacrificij Missæ.*

61.

**C**onsidera 1. Excellentia huius sacrificij tanta est, vt nulla maior animo concipi queat. Ea expendi 1. potest ex dignitate ipsius offerentis, & Sacerdotis, qui est Christus Dominus. Hic enim est vnicus Sacerdos noui Testamenti, & proinde principalis offerens in omni sacrificio; nos tantum eius Vicarij sumus, & instrumenta per quæ ipse omne sacrificium peragit; iuxta illud Psalm. 21. *Apud te laus mea in Ecclesia magna; vota mea reddam in conspectu timentium eum; edent pauperes & saturabuntur, & laudabunt Dominum qui requirunt eum, uiuent corda eorum in seculum seculi.* Vbi aperte de hoc sacrificio agitur eiusque effectus; promittit enim Christus Dominus Patri laudem, & sacrificium in Ecclesia magna ex gentibus colligenda; nempe per suos ministros, & Vicarios offerendum, quibus ipse



imperavit ut nomine suo offerrent, quibûsque ipse inuisibiliter assistit.

Considera 2. Dignitatem huius sacrificij ex dignitate ipsius hostiæ quæ offertur, qua in tota rerum vniuersalitate nihil excellentius, nihil sanctius, nihil mirabilius, nihil Deo acceptius; est enim corpus, & sanguis Domini nostri, sanctificata per unionem animæ gloriosæ, & ipsius Diuinitatis; vnde nostra hostia non est minor quàm illa ipsa quam obtulit Dominus in cœna, & in cruce, cum sit eadem numero. Imò modò habet quandam excellentiam, qua tunc carebat; scilicet gloriam Corporis, immortalitatem, & impassibilitatem. Quare hoc sacrificium tantò est præstantius omnibus sacrificijs legis veteris, quantò Corpus Christi viuum & gloriosum, diuinitate sanctificatum, est præstantius carnibus animalium brutorum: ac proinde est infinitè excellentius, & Deo acceptius: Hinc Psalmo 39. *Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi* (scilicet quod tibi in sacrificium pro genere humano offerretur) holocaustum & pro peccato non



*postulasti, tunc dixi: Ecce venio; Hoc dixit in primo conceptionis momento; tunc enim intellexit nullum aliud sacrificium Deo placere. Porro in ista hostia, hæc sunt consideranda.*  
 1. quòd sit idem planè Corpus, quod pro nobis cruci affixum. 2. quod sit viuum. 3. quod gloriosum. 4. quod Diuinitati hypostaticè vnitū. 5. quod verè realiter, & substantialiter hîc sit, etsi modus existendi sit spiritalis qualis in spiritibus. 6. quod totum sit sub singulis partibus; denique quod idem sit principalis offerens, & hostia.

Considera 3. Quòd hoc sacrificium sit vnicum toto orbe vsque ad finem mundi celebrandum, omnes differentias hostiarum, & sacrificiorum legis veteris implens, & in eorum locum succedens: est enim holocaustum, quia totum ad honorem diuinum consumitur; est hostia pacifica pro impetrandis quibusuis beneficiis; est Eucharisticum, seu in gratiarum actionem, est hilasticum seu pro peccato.

Considera 4. Eius dignitatem ex modo quo offertur, & peragitur; non enim cultro iugulatur, aut malleo cæ-



ditur agnus, vel taurus vt in veteri lege; nec sanguis effunditur, & caro, vel adeps crematur; sed gladio verbi Dei purissimo modo conficitur hostia. tanta est enim illius verbi vis, vt repente eo ipso quo à Sacerdote adhibetur, illius virtute, substantia panis, & vini conuertatur in Corpus, & Sanguinem Christi; & idem corpus, & sanguis constituatur in altari sub speciebus panis, & vini instar hostiæ immolatæ. Nullum opus maius, aut sanctius peractum vnquam, nullum modo faciliore, aut magis mirabili.

5. Considerandus effectus huius sacrificij, quem habet vel per seipsum formaliter, vel vt causa efficiens; ac per se quidem tria cōtinet. 1. quòd sit commemoratio mortis Christi, & repræsentatio sacrificij Crucis, quatenus corpus, & sanguis pronuntur separatim tanquam hostiæ occisæ. 2. quòd sit summus quidam honor Dei, & protestatio supremi eius Dominij, & quòd omne bonum, & tota salus nostra ab ipso depēdeat. 3. Quod sit summa, & excellentissima gratiarum actio pro omnibus bonis ab ipso acceptis, vnde etiā Eucharistia dicitur.

Vt



Vt causa efficiens, habet vim impetrandi omnia bona spiritualia, & temporalia nobis ad salutem vtilia; & imprimis auxilium præueniens, & diuinam protectionem, non solum offerenti, sed etiam toti Ecclesiæ; idque triplici modo. 1. vt offertur in persona Christi; hic modus est præcipuus. 2. vt offertur in persona Ecclesiæ, cuius nomine Sacerdos offert. 3. vt ipsa priuata sanctitate, & deuotione plus, vel minus concurrit. Habet etiam vim satisfactoriam pro pœnis debitis, idque ex opere operato. Ipsius denique hostiæ participatio confert animæ salutem æternam, & corpori immortalitatem. Ioann. 6. *Ioan. 6: Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum*, & Psalmo 21. *Psal. 21: Edent pauperes, &c. Vinent corda eorum in seculum seculi.*

---

### MEDITATIO III.

#### *De Reuerentia in sacrificio Missæ præstanda.*

62. **C**onsidera 1. Quanta reuerentia summus Pontifex in veteri Testamento soleret intrare in San-  
E



cta Sanctorum. 1. enim probè expiatus, induebatur vestibus sacris; deinde oblato sacrificio cum sanguine, solus, idque semel in anno, ingrediebatur. Nostrium templum, & altare longè sacratius, quàm Sancta Sanctorum; tantùm enim excedit sanctitate quantum veritas umbram, & corpus Christi arcam ligneam auro rectam.

Considera 2. Altare nostrum non minùs esse sanctum, venerabile, & sacri plenum horroris, quàm domus Nazaræa, vbi Dominus conceptus; vel præsepe in quo infans reclinatus; vel locus Caluariæ in quo crucifixus; vel Sepulchrum, in quo post mortem conditus; quia idem Dominus hîc, qui ibi; idem æquè verè, perfectè, realiter, & substantialiter præsens hîc, atque erat ibi. Imò hic locus maioris videtur dignitatis & venerationis, quia pluribus, & ineffabilibus miraculis hîc præsens est.

Considera 3. Quantum opus à te peragendum sit: hoc enim tantũ est, vt nullum vnquam fuerit mirabilius, aut maius, aut sanctius, neque vnquã futurum sit, ac proinde illud postulare summam deuotionem, reueren-



tiam, & attentionem.

Confidera 4. Te ibi comparere in persona Christi, vt Patri offeras eādem hostiam, quā ipse obtulit; vt fructus Crucis tua oblatione mundo applicetur, & ira Dei placetur.

5. Cū altari adstas, cogita te stare in conspectu totius curiæ cœlestis, & omnium beatorum spirituum, qui omnia tua interna, & externa clarissimè contemplantur; nulla enim locorum distantia id impedit, cū tota mundi vastitas illorum visioni, & præsentiæ sit instar vnius aulæ: vnde magis sunt illis præsentiæ quæ hīc geruntur, quā nobis ea quæ geruntur in templo, cū sacro assistimus; quanta reuerentia, & attentione opus est in conspectu tot, & tantorum Principum: Item te stare in conspectu Christi Domini, cuius te præbes vicarium, & instrumentum, & totius Sanctissimæ Trinitatis acerrimè intuentis qua puritate animi, deuotione, attentione, & reuerentia rem tantam peragas.

Confidera 6. quanta pœna digni, qui absque vlla reuerentia, & præparatione se ingerunt ad tantum opus, vel aliena animo volunt. Si Oza



percutsus qui indebitè arcam tetigit, quantò dignior morte, qui abique reuerentia, tanta tractat mysteria! quantò, si impura conscientia?

7. Quod ad externam reuerentiam attinet, vitanda omnis præcipitatio, & nimia acceleratio tam in verbis, quàm in gestibus; omnis leuitas motuum, omnis euagatio oculorum; omnia grauitè, tractim, consideratè reuerenter peragenda.

## C A P V T XII.

### Mortificatio.

63. **P**ostquam de amore, quo Deum suum Lessius complexus est, ac de precandi studio, verba feci; venio ad insignem illam ingentis animi virtutem, quâ generosas, de prauis affectionibus victorias animosus bellator reportauit. Siquidem hæc virtus, amoris focia, duo præstat: primum, continuis quasi stimulis amantem incitat, tum vt bellum in amati hostes (malas cupidines intelligo) commoueat; quos saluos esse non posse, nisi

*Morti-  
ficatio-  
nis effe-  
ctus.*



sua ac amati clade & pernitie videt, tùm vt amoris sui edat experimenta; nequit enim otiosus sine labore, sudore, ac vulnere sui testibus, amor desidere. Alterum est, vt tranquilla pace, amans familiariter in amati sui complexibus delitietur; quòd tùm demum assequitur, cùm prostratis cupiditatibus, orando precandòque, cum Deo suo placidissimè colloquitur.

64. Lessius in hoc pugnandi genere versatissimus, plurimas victorias de malis affectionibus reportauit; <sup>Tribus de causis in nobis relictas</sup> quas affectiones, tribus potissimum de causis, tanquam hereditarios hostes, post primorum scelus parentum in nobis relictas volebat. Primò, vt propriæ miseriæ inopiæque conscij, dum natiuo quodam pondere in calamitates ac scelera labi nos propicimus, deposito fastu, ipsos nos abijciamus. Deinde, vt esset insignium victoriarum locuples materia, dum quotidianâ militiâ aut vincere generosi, aut occumbere socordes cogimur. Tertiò, vt auxiliares è cælo & opes & copias gerendo bello deposcamus; adeoque utili quadam necessitate, Deo frequenter supplices,



magno bono nostro, accidere compellamur.

Ne rerum ac certaminum multitudine confundar, duplicis generis pugnas educo: alterum cum animo, cum corpore alterum; eò vtrumque periculosius, quod plusquam ciuile, domesticum sit; & is hostis, quem charissimis amicis annumeres.

*Quomodo animi sui moris sauerit.*

65. Animus Letho à natura erat magnarum rerum auidus, scientiarum percupidus, gloriæ appetens, & quod magnis ingeniis familiare, leonina iracundia generosus.

*1. In amore seculi.  
2. In cupiditate sciendi.*

Rerum magnarum auiditatem in se eò deleuerat, vt diceret vniuersum à corde suo ablatum sæculi esse desiderium. scientiarum verò flagrantissimam cupiditatem, qua iuuenis exarsit, sic extinxerat vt fastidiosè omnem eam scientiam nausearet, quæ neque de Deo esset, neque de Christo, & eo quidem cruci affixo. Euanida illi erat Philosophia, sicca Theologia, ius legesque exsuccæ, aridæ rerum speculationes; sola ambrosiam stillabat, quæ de Deo erat, succensa amore sapientia. Negabat ampliùs sibi inesse rerum curiosarum appetentiam, quarum ne quidem videndarum, cum

*3. In curiositate*



subinde Romæ, aut alibi in ipso earum loco esset, laborem subierit: *4. In honore.*  
 Gloriæ appetitum prorsus ex animo elecerat: portentum putabat si quem propriis laudibus audiret oblectari. Mentis illam animositatem, quam commotabilis in iram sæpè excitabat, in eum modum compressit, ut columbinâ eum modestiâ sine felle diceret. Inerat tamen illi tanta bilis istius copia, ut frequenter in plenas pelues exundaret. Factitabat illa, ut priusquam in statione ratio esse posset, iam orta foret passionum seditio; quod promptissimè tum fiebat; cum hebetem nactus auditorem, qui vel stupore, vel pertinacia, verum Lessio clarissimum, non aduerteret: & sanè, præclaro ingenio nihil accidere potest molestius, quàm ad rationum suarum lumen, cum iniquè cæcutias, velis tamen æquum obtinere. Nihilominus in hoc aliisque subitis passionum certaminibus, hisce ferè modis & armis, victoriam referebat. Primò, arctissimâ custodiâ excubabat, ne quâ passio incauto sibi & imprudenti elaberetur: quâ in re, eam adhibebat vigilantiam, ut primas motiones acerrimo iudicio deprehensas, pecu-

*Quibus remedijs contra choleram & ceteras passiones sit usus.*



liaribus priuatim suppliciis, deinde quoque in pœnitentiæ foro castigaret. Secundò, in album referebat erumpentium & insidiatricum passionum suarum nomina, in quas pluribus diebus quæstionem instituebat, donec aut earum fraudes assecutus esset, aut easdem eneruasset, aut prorsus euulsisset. Tertiò, si quid à passione sua in quempiam peccatum foret, damnum pluribus resarciebat obsequiis: planè sese ei obnoxium reddebat; idque eâ beneuolentâ, vt vir aliquis grauissimus assereret, se Lessio bilem aliquando mouisse, vt pluribus ab eo deinceps beneficiis, & amicitia significationibus afficeretur.

*Quomodo  
cor-  
pus suum  
mortifi-  
cauerit.*

66. Sed satis super animi certamine. Nunc de bello cum corpore. Dicebat carnem blandè vulpeculari; dolos eius sedula indagatione retegendos; petulantiam constanti freno compescendam: illi quodcûmque indulgeas, hosti concedere. Durè & asperè secum ipse agebat: quotidiana flagella, complura ieiunia, cilicia, & generis huius incommoda corpori suo iuuenis inferebat. Sine molestia sano viuere molestum erat,



Æger quoque externas accersebat  
pœnas ; tanquam domesticis mor-  
borum malis , malè satis non affice-  
retur.

Miseris ac calamitosis , plerùmque  
nihil solet euenire iucundius quam  
solatiolo miseras lenire : contra  
Lessio nihil erat acerbius , quàm vo-  
luptatulam morbido corpori emen-  
dicare. Vix alia parte quam capite &  
pectore sanus erat ; vniuersum cor-  
pus maligna quadam lue maculosum ;  
tibiæ falsissimè & acutissimè prurie-  
bant ; hernia vtrunque extuberabat ;  
colica ferè perpetua ; in stomacho,  
quasi in Æolio carcere, à lenta pitui-  
ta inclusi præliabantur venti ; præ-  
dura aluus ; ferocissimi in vesicâ cal-  
culi ; & quæ alia honestè fileo ; quæ  
omnia si robustarum virium homo  
quispiam , eodem simul tempore su-  
stineret , profectò non esset quod de  
nouis aliundè molestiis ; sed quæ  
malum alleuarent, voluptatibus, co-  
gitaret. At Lessius quæ iucunda es-  
sent, non quærere ; oblata repellere ;  
quæ, si necesse foret assumere, dulce-  
dinem priùs intercipere & tempera-  
re ; sensus ad Deum oratione abdu-  
cere , ne delitari possent : vti c. 9.

In gra-  
uissimis  
morbis  
se affli-  
git pœ-  
nitentijs



agitasse scripsi, cum balneis, de medicorum vteretur imperio. Præterea ieiunium facere perpetuum; & quæ ab eo, fami ac appetentiæ, nihil ad delicias dare; vino perquam necessario, diu multumque abstinere; remedia morbis suis potentia, quia pretiosa, respuere; minus efficacia, quia paupertina, ambire; adulta hieme, carere igne; spontè frigere; durè cubare, concubia nocte ad orationem exilire: denique ciliciis, ac potissimum nocturnâ, eaque graui ac longa flagellatione, etiam postremis vitæ suæ annis, cum medio noctis ad precandum euigilaret, sese diuexare; nisi fortè nocte vna vel altera inducias daret, vt læsa caro (quæ quòd esset tenerima, facilè laniabatur) ad nouas diuerberationes renasceretur. Nonne profectò carnem suam Lessius odio habuit, quam inimicorum more diuexauit? Sed odium illud, amor est, siquidem eo odij genere odisse animam, singulariter est amare; & momentaneâ pœnâ perdere, æterna felicitate conseruare.

Dens  
 os mor  
 tificat

Concludo apopthegmate; Roganti quid causæ foret, cur in se esset seuerior: *Non oportet, inquit, nos nimium*



sequi commoditates nostras; dum mortificationes fugimus, ultrò nos ipsa, divina dispositione insequuntur.

qui se  
ipsum non  
mortifi-  
cant.

## CAPVT XIII.

*Humilitas & modestia.*

67. **H**umilitas usque adeò eximia in Leonardo Lessio eluxit, ut quavis cæteris artibus ac virtutibus præclare esset instructus, ab illa tamen, & istæ clariores fierent, & istis ipsa emineret altiùs. Nemo primas doctrinæ Lessio negavit, nemo etiam primas humilitatis: imò ea vulgò fama erat, hanc doctrinæ palmam præripere.

Lessius  
ob humi-  
litem  
fuit il-  
lustrior.

Nascebatur ea ex sublimi scientia, non eâ, quæ cæterorum prudens, ignorans sui, mentem inflat, sed eâ, quæ aliorum omnium conscia, & sui ipsius gnara, animum componit. Ut erat ipsius sui contemplationi apprimè deditus, suum nihil non secus, quàm si oculis subiectum illud cerne-  
ret, clarè spectabat; quod cum ex se, seu natura sua nihil esset, nihil quo-

Eius  
humilitas  
nasceba-  
tur ex  
clara  
motiva  
dependen-  
tia  
sua à  
Deo.



que ex se operari posset. Videbat illud suum nihil, à Deo in esse aliquid eductum; sed, illud aliquid, in nihilum natiua inclinatione perpetuò contendere, nisi benefico, potenti, & assiduo Dei influxu contineretur, à quo dependeret ampliùs, quàm pondus in aëre pendulum à manu librantis; & à sigillo fluxæ aquæ impressa forma; in quibus, si vel manum, vel sigillum subducis, deorsum pondus, & informis fluit aqua. Dicebat ex hac ipsa consideratione sanctissimam Christi animam infinita quadam submissione præ cæteris creaturis Deo supplicem sese sternere; à quo suum esse conseruari, & diuinâ personâ continuò ornari intelligeret, cuius benefica operatio, si vel temporis momento suspensa foret, ipsa anima in primum suum nihil laberetur.

*Parri  
æstimat  
suam  
doctrinam.*

68. Nouerat quidem Lessius in se doctrinam esse, & à Deo ac natura dotes; sed eas neque æstimabat ipse, neque cum aliis componebat. Nemo tam erat exiguus à quo discere erubesceret. Logicæ tirones vir ille rogauit, vt si quando eruditum aliquid, vel in doctrina vel in pietate concipi-



perent, secum illud, quò eorum institutione vel melior fieret, vel doctior, commune facerent. Nonne inter paruulos, quibus cœlum Christus altruit, Lessius censeatur oportet; qui maximus doctrinâ cùm esset, minimorum discipulum se faceret? suam sententiam tanti non faciebat, vt non facile ad aliorum, longè etiam doctrinâ inferiorum rationes se, iudiciûmque flecteret. Arbitrabatur in aliis plus lucis, doctrinæ ac iudicij, quàm in se esse. Adduci vix potuit vt librum illum laudatissimum de Iustitia & iure, prælo subijceret; quòd nihil à se magnum proficisci posse arbitraretur. Parua hæc quam doctrina sua conceperat, ex eo proueniebat opinio; quod plura à se ignorari, quàm scire intelligeret; & quæ sciret, vsque adeò confusè & imperfectè se scire, si cum beatorum sapientia componantur, vt iure bono, imperitus compellari posset. Solebat hisce ferè gradibus scientiam suam deprimere. Primò, suum omne scire, cum omnium mortalium in vnum collecta scientia librabat; ad quam tantulum illud esse, quantulum ad vastum montem arenula, & guttula



ad Oceanum, inueniebat. Exinde, immane illud humanæ scientiæ, Angelis opponebat; quorum etsi ij inferioris essent ordinis, tanta sapientiæ vis est & præstantia, vt pari intercapedine, omnem vniuersi generis humani scientiam excedant, quâ hominum omnium sapientia, singularis hominis scientiam antecellit. Ascendebat præterea, ad summorum sapientiam Seraphinorum, quæ simili interuallo minorum Angelorû scientiam exsuperat. Ab his, ad eos transibat spiritus, qui necdum quidem procreati in diuina tamen potentia reconduntur. Ab istis denique, ad sapientissimi Numinis inexplicabilem scientiam. E quo tandem sic rationem ducebat. Si mea scientia, mortalium omnium collata scientiæ, instar habet arenulæ; quid habet composita Angelicæ? quid Seraphicæ? quid possibili creati? quid demum diuinæ? si tota Angelorum sapientia scintilla quædam exigua est infinitæ lucis; si artes omnes & scientiæ, tenues sunt adumbrationes supremæ sapientiæ, sine cuius irradiatione omnia in tenebris, & ignorantia nocte sepulta iacent: quid est



quod de scientia mea, quæ adeo vique exilis est, ut propè sit nihil, mihi ipsi blanditias faciam? quid est quod ipsum me præ cæteris, tanquam amplius aliquid intelligens, extollam: quasi magnum sit inter complures rudes, minus aliquantò rudem esse, & inter luscus, rectius nonnihil videre? quid est quod exiliam animo, si vnus aliquis minus à me in scientia habet, cum & is, alio in genere me excedat, & innumeres alios quauis in scientia me ipso superiores repetiam!

69. Faciebat hæc scientiæ suæ depressio, ut cæteros omnes, minoris quoque notæ scriptores, egregiè suspiceret; neminem præter se ipsum vituperaret. Faciebat etiam ut nullam è scientia sua laudem venaretur, alterique mallet gloriam, quàm sibi obuenire; vti c. 3. dicere memini, cum septennio secundam Philosophiæ lectionem ipse traderet, principem alteri concedens: cui de scriptis suis, gloriam quoque augebat. Faciebat præterea, ut aliena nomina libris suis inscribi, quàm proprium vellet. Denique, ut lubenter immortalis famæ materiam à se nullo nego-

*Opiat  
alieno  
potius  
quàm  
proprio  
nomine  
edere li-  
bros.*



tio in lucem proferendam, concederet aliis generosus contemptæ gloriæ Dominus : flocci planè ducens illud Satyrici, *At pulchrum est digito monstrari, & dici hic est.* Existimabat siquidem sua studia & labores omnes ad vnius Dei gloriam, animarum salutem, & propriam sanctimoniam conferenda ; quæ priora duo, æquè quàm suo inscribendo libris nomine assequeretur : tertium quoque, sui occultatione nominis, meliùs obtineret.

70. Mos ei minimum de se ipso loqui, & quæ laudi ac gloriæ esse possent, sedulò occultare. Græcis passim, ac ignotis characteribus à se excogitatis, animi sui conceptus, qui ad virtutem conducerent, abscondebatur, ne post mortem innotescerent. Effecit tamen cuiusdam industria, ut variæ notæ, quas in vna sententia Lessius commiscuerat, feliciter euoluerentur : nonnulla subiicio, ut publica aliquandò ea fiant, quæ submissi animi vir, priuata esse voluit.



*Puncta quædam quotidiana, vel  
ferè quotidie facienda, aut  
cauenda.*

**M**editatio.

Examen conscientia.

Laus Dei.

Deprecatio venia.

Decorum in conuersatione.

In cibo sumendo.

In loquendo vitanda hæsitantia oris.

Ædificatio in verbis.

Vitanda ira.

Ne te alienis curis inferas, præser-  
tim temporalibus.

Permitte Rectori & superioribus dis-  
positionem studiorum & tempo-  
ralium.

Circumspectio in verbis, ad imitatio-  
nem B. P. Ignatij.

*Quæ sequuntur, Græcè scripta  
erant.*

**N**eminem reprehendere.

Ante studium animum sursum  
eleuare.

Ante consilium siue consultationem.

*Deus qui corda. Actiones nostras.*



In surgendo, *Concede quæsumus*: oratio est Diui Thomæ.

In rebus dubiis, in fontem luminis confugere.

Per omnia impetus animi cohibere, & pacificè agere.

Mediocritatem seruare in refectione, & cælestium voluptatum meminisse.

71. Neque tantum Lessius bona sua occulere, sed magis multò quæ à se peccata essent, gestiebat in lucem producere. Persæpè flexis genibus in triclinio (quod stantes alij faciunt) defectus suos in commune accusare: non rarò ibidem singularia sua verecundo cum dolore profiteri. Summa animi, vultúsque hilaritate, impostam leuissima de causa pœnam, publicè peragere. Illa quoque semet incusandi promptitudo, domesticos egressa parietes, in scholis enituit. Disputantes de quæstione quapiam theologica, transuersum feruor egerat; mutuò illi non audire pertendere, perurgere. Lessius pro officio (ut pote supremus studiorum præses) sese interponit; & ecce, ex templo quasi se colligeret corrigerétq; *Quæse vos, inquit, nostis me, nostis officium*

*Proferre  
ius publi-  
cū suos  
defectus*



*meum; nolite arbitrari me vobis etiam in tantillo admonitorē esse velle. Egregia sanè humilitas, insigni comitata mansuetudine!*

72. Gratiores ei prorsus contemptus, quam laudes accidebant. hæ viro modestissimo pudorem, illi voluptatem pariebant. Disputabatur aliquandò Louanij de testamentis: assidebat moderator Lessius. Calor utrimque partes abripiebat: præsentem Lessium non aduertere, eius auctoritatem è libro de Iustitia quicquid adducere; de mente altercari. At verecundiâ Lessius suffundi; vultum manu abdere, in terram demittere, corpus contrahere, omnibus modis pude fieri. Disputantes verò inter se non conuenire, Lessij tandem memores, ut is sese explicet, obtestari. Ille, nihil hîc de se, nihil de quæstione effari, sed tacere prorsus; manibus auersari; propositum abrumperet; eoque obduci rubore, ut sui commiserationem vniuersæ scholæ moueret, & disputantes, cœtu ante tempus dissoluto, conquiescerent. Ita tacente Lessio, vocalis pudor clamabat, Lessio suas laudes non honori, sed onerari esse.

*In p<sup>u</sup>-  
blica  
dispu-  
tatione  
ad suas  
laudes  
grauiter  
erubescit*



Nulla  
aliorum  
obse.  
quia ad  
mittit.

73. Nihil sibi laudis, nihil obsequij, nihil prærogatiuæ dari patiebatur, ex eo quod laboribus scriptisque suis famam non minimam Societati fecisset. In vltima senectute, ipse lectum suum sternere; cubiculum euerrere; nullum ab adiutore fratre officium admittere quod ipse sibi præstare posset. Trita sua vestimenta sartori instauranda portare; simplici corporis vti cultu; laneo limbo sese cingere: & cætera vt complectar, tironis more se gerere.

Complures  
Societati  
sua humilitate  
conciliat.

74. Inerat insigni eius modestiæ ac humilitati vis quædam magnetica, quæ complures mortales, plebeio quodam errore seductos, quo fastum aliquem Societatis hominibus à doctrina adhærere ducebant; in amorem fauoremque attraxit, cum in doctissimo Lessio eam comitatem, sermonis suauitatem, morum benignitatem, & animi demissionem deprehenderent, quam satis nec amarent, nec stuperent. Præterquam quod postremum in congressibus locum desumeret, insigniter honoraret omnes, quemlibet patienter audiret, beneuolè responderet, officia benignè deferret, domo educeret; sæpius



ipse pulsantibus Sacrarum ianuam, cum fortè à Missæ sacrificio animum cum hospite Deo coniungeret, ædituo alibi occupato, tanquam de numero Coadiutorum esset, aperuit; quâ submissione eam hominibus admirationem iniiciebat, ut quid vellet, profari non possent; cum magnum Lessium, ædituum ac ianitorum viderent.

75. Erat in eo singularis quædam *Conatur* rerum gerendarum prudentia, quæ *honores* Claudium Aquaviua Societatis *declinare.* supremum Præpositum commouit, ut ei Collegij alicuius administrationem deferret. Sed is, ea contentione, deprecatione, & industria, quam mentis demissio, latebrarum auida procreabat, apud Claudium usus est, persuadens è communi Societatis bono fore, esse qui Theologicis rebus insenescerent; ut Claudius summè collaudata Lessij voluntate, eum sibi priuatum reliquerit. En, quàm versuta sit humilitas, ut lateat. Verum, ubi Claudius nouam quotidie de Lessij eruditione famam acciperet, grauib; ei verbis scripsit, ut initium librorum edendorum à virtutibus cardinalibus faceret. Quid hîc humi-



lis agat Lessius ? qui iam ante ipse sibi struxerat casses, quibus caperetur incautus, cum Theologiæ sese ut consecraret, impetrarat. Ad nouas artes religiosè conuertitur: supplices Claudio dat litteras, ut bona eius venia ad Tirocinium commigrare liceat, magistro adiutor formandis nouitiis futurus; ut ibidem, quidquid pietatis, à Theologicis disciplinis detritum erat, denuò inter tirones tiro restauraret.

*Nō pa-  
ritur se  
intervi-  
ros cla-  
ros de-  
pingi.*

76. Cum clarorum virorum effigies in publicum non nemo efferre cogitaret, is pictori cuidam mandat ut Lessium effingeret, pictor Sacerdotem vnum è Societate adhibet intercessorem; ad quem, cum strenuè suaderet, ita modestè Lessius: *Si Dominus Lipsius quem iam cælo donatum existimo, interrogaretur, utrum pluris duceret, famamne, quam hic scriptis suis assecutus est, an minimum gradum humilitatis, quem, dum inter nos viueret, acquirere potuisset; haud dubiè, quin hunc illi praeferret, propter gloriam, qua ipsi responderet. Quod ubi Sacerdos ille accepit, virgere cessauit. Aliàs, offerenti sibi emblemata: *Maluisse, inquit, scriptorum morum**



aliam esse hypothese[m], magnum nimirum Ignatium, vel Xaveriũ; vel horum germen inclytum, Aloysium aut Cost-Kam: horum virtus digna celebrari carmine, & iconismo representari. Nos humiles & viles anima velut umbra vagantes nihil hactenus prestitimus dignum memoratu[m].

## CAPVT XIV.

*Religiosa paupertas.*

77. **H** Vmilitati cognata paupertas religiosa. *Omni-  
modis  
pauper-  
tatem  
coluit.*  
Nec potuit Lessius qui spiritu pauper erat, id est, non habens inflantem spiritum; non pariter etiam pauper spiritu seu affectu esse: quo res omnes à se, & se à rebus omnibus abdicaret.

Amore pauper erat: amore scilicet filij in paupertatem, quam (iuxta S. Ignatij monitum) vt matrem dilexit. *3. p. com-  
stit c. I.  
parag.  
25.*  
More pauper erat: quia omnibus moribus, & motibus mos ei constans paupertatem colere.

Ore pauper erat: fastum depri-



mens; paupertatem laudans; in templis ipsis sacrisque ornamentis modestiam magis requirens quàm pompam.

*In cubiculo:*

Re pauper erat; re scilicet non nisi paupere & necessaria, eaque non nisi precario usus: re quoque etiam necessaria, non usus. Cubiculum eius paupertate vestitum, artis vel picture splendorem non norat. Libros, non Leuidentia aliqua à pulueribus, sed pulte ab ipsomet coniunctæ chartæ defendebant. Vitiosi tabulati rimas, unde deciduè in cubiculum cadebant sordes, ne nouum fieret, ipse suppositâ chartâ incrustauit. Sedile ei vile, quod ex lignis quæ igni destinata sibi deprecatus erat, ipse compegerat. Olla ferrea in cubiculo eius pro hypocausto, in quam tamen sæpè, etiam vrente frigore, ignem inferri non patiebatur, dicens: *Religiosum esse se, qui longè aliter agere posset, si seculari modo vellet vivere.*

*Nō pauper situr sui ergo situm fieri.*

78. Ne sui ergo sumptus fierent, studiosè cauebat: quos & ipsos exiguos necessariósque, etiam in ipsa sua ægritudine ægrè admittebat. Asina, cuius lac ipsi necessarium iudicabant medici, ut non emeretur; & cùm

*empta*



empta esset, vt dimitteretur fortiter apud superiores egit: bouino scilicet lacte vel alio, et si non æquè idoneo mitigandis vrinæ ardoribus, contentus. Itinera non tam commodè, quàm parcè faciebat, in ijs currum minùs commodum, si minùs carum amabat. Imò hoc ipso nomine defungi consultoris Prouinciæ munere optabat, quod, qui pedibus viam conficere nequiret, in currum expensas facere cogeretur.

79. Spiritu ita pauper erat, vt spiritum quo spiraret, etiam exspirare præeligeret, quàm vt minus pauperem, se pretio æstimari permetteret: protestatus se, si vel cum extremis calculi doloribus, hæretico aliquo carcere clauderetur, non passurum à Societate vel centum florenis, libertatem suam, aut vitam redimi. Quare nonnullis è Societate Patribus, qui apud hæreticos carcere detenti, lytrum omne pro se exhiberi, generosè recusassent; congratulari, illam calamitatis felicitatem inuidere; & sibi tam spatiosum exercendæ paupertatis campum exoptare. Cui ani. *In vñ*  
ma sua tam vilis fuit, de esca & vesti- *Eu.*  
mento minus sollicitus erat. Pluri-



bus annis in diurnam suam refectio-  
nem, solum par ouorum, & pul-  
tem ex aqua & pane (panatellam vocant)  
admisit: &, ne superiorum liberalis  
charitas delicatiores cibos edentulo  
iam seni offerret, intercessit.

*In ve-  
stitu.*

Pro vestimento, vilissima quære-  
bat. Zona illi erat, qualis tironum, ex  
panni limbo. Conqueriebatur non  
modicè novas sibi vestes confici ius-  
sas, cum veteres satis sibi bonæ vi-  
derentur; aut vna facie tritæ, inuerti  
possent. Ad Aquas Spadanas sub an-  
num Christi 1605. valetudinem cu-  
rans, ut hæreticorum militum effu-  
geret manus, religiosas à se vestes  
abiecerat, quibus Leodiensis Colle-  
gij Rector alias commodatò substi-  
tuit. Interea ipse à Rectore suo Ia-  
cobo Stratio per litteras enixè pe-  
tijt, ut sibi liceret è tela nigra tala-  
rem vestem conficere, & absque pal-  
lio domum redire; ne nouis isthic  
vestibus, nouo paupertatis dispendio  
venustaretur. Et tamen, cum viris  
erat illustrissimis, Nuntio Apostoli-  
co, Marchione de Mala-Spina, Iusto  
Lipfio; apud quos, ne in tela quidem  
quia paupere, ipse pauper erubuisset.  
Aliàs, cum ægri lectus ab altero



quopiam subtilioribus laxioribusque  
lodicibus, elëmosyna datis stratus  
esset, confestim eas eximi voluit; ad-  
dens similes religiosum hominem nõ  
decere: quasi veritus ne molliori illo  
strato, morbida pauperis membra,  
vtpotè loco non suo, duriùs mole-  
stiùsque quiescerent.

80. Nihil quamuis exile aut vile, *In rebus*  
interire sine vtilitate patiebatur. *minimis*  
Quod epistolis ad se missis albæ char-  
tæ superflueret, eo reciso opportunè  
vtebatur. Terti Missalis folia, ne dif-  
fluerent, pultibus colligabat, eiùsque  
margines duplicatâ chartâ munie-  
bat. De vitro à se fortè confractò,  
publicè, flexis in triclinio genibus,  
culpam suam admodum senex, spon-  
te enuntiauit: vt vel sic, violatæ pau-  
pertatis iniuriam, supplicio de se  
sumpto repararet.

Nihil adeo humile vel paruum erat, *In pro-*  
pro cuius vsu vel abdicatione, si quo *prio vsu*  
modo superior conueniri posset, fa-  
cultatem non exposceret. Externus  
quispiam imaginem aliquam pro  
mnemosyno petebat. Eius elargien-  
dæ potestatem vt obtineret Lessius,  
homine ad portam relicto, diu mul-  
tùmque P. Ministrum tota conqui-



rit domo; & tandem in extremis finibus ad stabulum deprehendit. Miratur P. Minister ab huiusmodi sene, pedibus malè affecto, membris debili, tantillam ob causam, vastissima domo discursum; aitque Epieiciæ hic locum esse: ad quem Lessius; Pater, præstat ante esse securum.

*Jo. mu. munusculis* 81. Perlubenter reculas suas elargiebatur, ut pauperior esset; profusus tamen non erat; alienum à sua ratus paupertate munusculis alios ditare. Romam profecturo amici Belgæ papyraceas imagines, Hieronymi Vvix rix artificio nobiles; & è ligno miraculoso D. Virginis Sichemienfis digitalis magnitudinis quaternas statuas obtruserant: quæ plerâque iterum in Belgium Româ reuexit; quod ibidem pauci fuissent, qui eiusmodi res à se, quem pauperem sciebant, expetiissent: cætera verò non erogasse, ne inuicem Italicis munusculis diues redire domum cogeretur.

*Propo- nit septē quæstiones Oli- uerio Manaræo* 82. Denique quam spiritu pauper fuerit, conclude ex septem quæstionibus, Anno 1603. R. P. Oliuerio Manaræo propositis; quibus, quod Theologica ratione sibi soluerat, à magno illo sene, qui S. Ignatio con-



vixerat, exquisiuit quis in paupertatis negotio, primus nascentis Societatis fuisset sensus. Nos, eas hîc, ut breues simus, compendio colligimus. ca præ-  
ximpar-  
tatis  
in So-  
cietate.

Prima est, An non censeatur graue in Societate, si quis pro amisso vel sordido vasculo nocturno (idem est de candelabro, emunctorio, candelis, imaginibus in alicuius breuiario repertis, &c.) aliud mundum ex communi loco accipiat, non curans postea rogare veniam?

Secunda est, An non graue, si dispensator vel coquus dispensec esculenta vel poculenta in nostros fratres, vel famulos, aut pauperes, contra mentem Superioris, dando plura, vel alia, vel meliora, quàm præscriptum est; vel notabiliter excedat mensuram in carnibus præscriptam?

Tertia est, An censeatur facultas generalis in Societate ut fratres nostri studiosi accipiant libros ex parua vel magna Bibliotheca ad aliquot dies?

Quarta est, An sit facultas generalis, ut possint mutuò concedere scripta, ad multos præsertim dies?

Quinta est, An sit venia generalis.



ad commodandum vicissim chartam, calamos & similia?

Sexta est, vtrum in Societate non censeatur grauis illa libertas, quâ quidam accipiunt poma, pyra, cerafa, vuas in horto, vel culina, aut penuario, aut alia esculenta, vel poculenta sine venia?

Septima est, Vtrum Societatis vsus non habeat, vt quando aliquis simile quid ex tacita ratihabitione Superioris fecit, debeat postea Superiori aperire, vt ratum habeat?

Hæ quæstiones Lessij ex spiritu paupertatis, quibus, ne nescias Lector, verbo subiicio R. P. Oliuerij responsa: duarum priorum quæstionum responsio est affirmans; tertiæ, & quartæ, & quintæ, negans; sextæ & septimæ affirmans. Ita cum spiritu pauper fuerit, quid ni ipsius sit regnum cœlorum? at nihilominus propter hoc ipsum, seipsum castrauit, angelicam puritatem sectando; de qua iam proximè.

Mat. 5.

Mat 19



## CAPUT XV.

*Castitas Corporis & animi.*

83. **Q**Uod de mustela, *malo*  
*mori quàm fœdari*, id  
 de Lessio, iure optimo  
 audemus.

Complures eum existimant purum <sup>Numq̃</sup>  
 castumque, ut à matre corpus acce- <sup>quam</sup>  
 perat, sepulchro intulisse. Nemo re- <sup>contra</sup>  
 pertus est, qui vel à moribus, verbis, <sup>castitatē</sup>  
 gestibus, nutibus, & aspectibus, quid- <sup>pecca-</sup>  
 quam in eo castigaret. Ipse Lessius <sup>vit,</sup>  
 vitiorum suorum acerrimus censor,  
 nunquam de minima corporis conta-  
 gione, seipsum infimulare auditus  
 est; imò aliquando in has voces eru-  
 pit, cum sæuissimâ calculorum in ve-  
 sicæ os incumbentium laniênâ tor-  
 queretur; *se in ea parte corporis à*  
*Deo visitari, in qua nunquam offen-*  
*disset.*

84. Carnem suâ rationi sic obsequen- <sup>Caree</sup>  
 tem habebat, ut de se ipso factus sit, <sup>primis</sup>  
 nec primos eius motus, vel eum se <sup>motib.</sup>  
 sensisse, cum pro officij ratione, ea  
 studia tractaret, quæ matrimonij, si-



miliúmque casuum , minùs castam materiam complectuntur.

*Tribus  
rebus*

*se castū  
conser-*

*uat.*

*Primò,  
cultu*

*Deipa-  
re.*

*Secūdo.*

*Arcta  
oculorū  
custodia*

*Fugit*

*collo-*

*quia cū  
fœminis*

Tribus potissimum rebus castimoniam suam conseruabat, augebátque.

Prima erat, eximia erga Virginem Deiparam religio; quàm, vt pote Angelorum Virginúmque præsidem, virginitati suæ tuendæ custodem reginámque præfecerat.

Alter res erat, arcta sensuum omnium moderatio; quos ea vigilantia custodiebat, vt à Domina Ratione gubernari constaret. In aliena facie certum obtutum nunquam defigere: vultum & oculos verecundè deflexos, vt plurimum in terram demittere: eâ modestiâ cum feminis, etiam coniunctis sanguine se habere, qua pudicæ solent virgines, cū viro-  
rum cœtu obuallantur. Exiguo cum illis tempore versari, grauitèr semper, familiariter nunquam: inquietus videri quamdiu cum illis esset. Ita ferè virginitas à dissimili sexu solitudinem petit.

Quanti verò æstimaret à fœminarum consortio seiungi, satis declarabat, cū assereret: Certò eum beatitudinem in religione assecuturum; qui, primò, quotidie pro statu suo hu-



manaque conditione, opera bona excerceret. Secundò, diuinam quotidie opem precibus imploraret. Terriò, declinaret pericula: aspectum, exempli gratia, fœminarum; cùm ijsque non tractaret familiaris, aut in confessione non diutius colloqueretur, quasi magnorum malorum exundantia à blanda dolosaque illa scaturie emanaret. Volebat Theologiæ & Philosophiæ professores in Societate flexis quotidie genibus Deo gratias referre, quòd cum fœminis agendi necessitati subiecti non essent. Cùm tantopere ab alieno aspectu oculos semoueret, studiosè quoque præcauebat, ne in proprio offenderet. Veste, quasi sacro Ephod, indutus perpetuò dormiebat; vt, & succinctis lumbis esset; &, ne in nudum quidpiam imprudens oculus, manusque incurreret. Si quando balneis vti oportere medici censerent, molestè ad ea descendebat; propterea quod nuditas displiceret. Tunc verò mentem attentâ oratione sic à sensibus auocabat, vt quid circa se gereretur, non per sentiret.

Omnem planè oderat curationem, quæ sana quidem corpori, minùs ta-

*Dormie  
vestitus*

*Manus  
agrotas*



re quam  
remediis  
minis  
castis  
contra  
morbos  
uti.

men esset casta. Iusserant clarissimū  
medici, uti tabem in exilio Duacensi  
pridem conceptam, ijs remediis ac-  
curaret, quibus venerea lues abigi-  
tur. Quæ sententia visa est innocen-  
tissimo homini usque adeo indigna,  
ut reliquam vitam in miseriis ducere  
prætulerit. Malebat siquidem castus  
esse, quàm sanus.

Tertiò,  
sobrie-  
tate se  
castum  
conser-  
vat.

85. Tertia res, qua corporis sui  
innocentiam tuebatur, erat austerā  
tractatio. Nec enim est quod caro  
exarmata ieiuniis spiritum magno-  
perè laceffat. Corpus alioquin gra-  
cile, inedia contrahebat; & omnem  
propemodum eius humorem exsuge-  
bat. Certa illi doctrina erat, nihil in  
humanis rebus, post diuinam gra-  
tiam, posse castimonie efficaciorē  
medicinam adferre, quàm cibi po-  
túsque parsimoniam; proinde eam  
omnibus, qui à carne molestiam sen-  
tirent, volebat esse commendatissi-  
mam. Ad hæc, frequentibus flagris  
in se advertebat, aliæque sibi incom-  
moda inferebat; de quibus capite  
decimo. Tribus hisce rebus ad An-  
gelicam videtur pertigisse castimo-  
niam, quàm in Constitutionibus S.P.  
Ignatius p. 6. c. 1. §. 1. in suis ho-



minibus requirit.

86. Certè, corporis ea castimo-  
 nia ab animi puritate scaturiebat. *Purissi-  
 mam ha-  
 bet ani-  
 mam.*  
 Erat illi animus sine pulvere, nulla  
 vnquam mortiferâ maculâ adper-  
 fus, illimis & innubis. Testis ipse est  
 innocentiae suae locupletissimus, cum  
 aliquando cuipiam obijcienti, non  
 esse cur purgatorios ignes vereretur;  
 ipse non sine lacrymis, de iudiciis  
 Dei mirabilibus cœpit dicere; facile  
 sub ciborum sapore, sensualitatis ali-  
 quid delitescere; benè gestis glorio-  
 lam subrepere; cæteris in rebus cu-  
 riositatis quippiam arridere; quo-  
 rum non perfectè deinde hominem  
 pœniteat: sese quoque in iuuenili æ-  
 tate, vanitate forsân aliqua ductum  
 fuisse: satis demonstrans, non esse  
 alia, ob quæ sibi magnoperè metue-  
 ret. De hoc ipso, clarius aliàs; sed *Solius  
 peccati  
 mortalis  
 memo-  
 ria, la-  
 crymas  
 illi ex-  
 primit.*  
 pro more, modestè: *Graviores flagi-  
 tij nullam se memoriam habere* A pri-  
 ma quippe infantia Deo hominibûs  
 que dilectus, peccatum exhorresce-  
 bat; cuius vel sola recordatio lacry-  
 mas illi exprimebat. Siquidem intel-  
 ligebat quàm improbum sit infini-  
 tam optimi Numinis maiestatem  
 violare; & æternis inferorum sup-



pliciis sempiterna beatorum gaudia  
comminutare.

*Sudio-  
sissime  
cauet &  
peccatis  
veniali-  
bus.*

87. Similem prorsus ad leuiiores  
labeculas auersionem gerebat. Vix  
tunc cum poenitens sacerdoti con-  
scientiam explicaret, materiam no-  
xiam subministrabat; pauca plerum-  
que ea erant, atque ferè circa vitæ  
prioris exiles maculas: si quæ noua  
adferret, ea frequenter vsque adeo  
erant tenuia, vt absolutionem iudex  
sacerdos sæpè non impendisset, nisi  
magis auctoritati eius, quàm propriæ  
scientiæ tribuisset. Aspiciebat videli-  
cet Lessius purissimo mentis lumine  
obuolitantes atomos, qui à pluribus  
mortalibus, etsi ij rectè cæteroquin  
videant, minimè percipiuntur. Quàm  
verò sagax esset & perspicax, vt bre-  
uis sim, ex vno collige.

Euenerat forsan octauo ante mor-  
tem die, vt de re quapiam coram alio  
sibi questus esse videretur; ex qua re  
sic commotus est, vti toto penè horæ  
quadrante, apud eundem culpam  
suam accusaret; & quidquid alter  
solatij refunderet, ipse manantibus  
dolore lacrymis, iterumque depre-  
caretur, atque istud sæpius: *Nonne  
tu, Deus meus, mihi sufficis, ne de mini-*



mo querar? aliud nolo. Portio mea, tu es Deus meus. Pura profectò & illimis anima, quæ in tantillo noxæ pulvisculum videt.

Mentis ille perillustris candor, in Summo  
vultu, in oculis, in fronte; in gestu præditus  
præterea, in actione, in verbis; denique in toto Lessio translucebat. Non est candore & sinceritate.  
aliud animo, non aliud gerebat ore; nihil verfute agere, nihil ambiguè seu tectè loqui; vbiq; candidus, simplex, sincerusque. Fuit aliquando vt sinistro iudicio secretæ cuiusdam rei proditæ infimularetur. Istius quidem culpæ conscientiam non habebat; veritus tamen, ne fortè imprudenti verbum aliquod excidisset, cuius iam memor non esset; ausus non est strictè seuerèque negare, antequam ex illo ipso, cui rem aperuisse dicebatur, longè aliter se habere intellexisset: à quo de innocentia sua, deque modo prorsus diuerso, quo id negotij in publicum prodierat, factus certior; velut post grauis cuiusdam anxietatis leuamentum respirans: *Mallet, inquit, mihi digitos mordicus auellere; quàm, quo me excusare, me à me contegere, minùs candide aut aperte superioribus meis loqui.*



## CAPVT XVI.

*Obedientia & amor vocationis.*

*Exactus  
est in  
regula-  
rū ob-  
serua-  
tione.*

88.

**A**

Nnos ampliùs quin-  
quaginta Leonardus  
Lessius in Societate  
I E S V militauit, per-  
petuus rigidusque religiosæ discipli-  
næ custos : è quâ vitam suam ita mo-  
derabatur, vt nihil esset, à quo mo-  
ribus diffideret. Siquidem animum  
inducebat hac vna re perfectæ abso-  
lutæque vitæ apicem contingere. Et  
profectò sola hæc res est, quæ mor-  
tales virtute consummat. Cùm enim  
tota virtutis ratio, in rectitudine cō-  
tineatur; rectitudo autem in symme-  
tria & conformitate ad regulam con-  
sistat : necesse est vt is in quouis ge-  
nere perfectus sit, qui propositæ re-  
gulæ se ipsum penitus adæquat.

Prima Lessij cura erat in paruis, vt  
in magnis normā seruare : propterea  
quod sint eiusmodi, vt magna, nisi  
paruis munita, collabascant. Si quid  
aliquando in leges à se commissum  
putaret ( licet citrà noxam, Societa-



tis leges violentur) apud Sacerdotem expiabat; dicebátque eam priscis Societatis Patribus consuetudinem primitus fuisse, ut de eius generis noxis, se in pœnitentiæ foro accusarent.

Grande sibi nefas statuebat absque maiorum auctoritate, chartam, calamos, scripta, in usum alteri tradere; deciduum ex arbore pomum vindicare; clauum in cubiculo refigere. Seuerum silentium sibi fecerat, si loqui neque Charitas vel necessitas iuberent. Natalitiis Christi diebus Philosophorum Oratorium, quod in Collegij extremo erat venerationis gratiâ viserat; mox ijs igni assidentibus comiter sese socium iunxit, petiitque, num colloquendi facultas esset: illis negantibus: *Ergo, inquit, oportet seruare silentium*: atque ubi aliquandiu sese tacitus calefecisset, dicto solemni *Deo gratias*, abcessit: satius si quidem ducebat silentij tempore, silendo iuuenes docere, quàm sancta piâque dicendo, amplis præceptionibus eisdem instruere. Præcipuum ipse in exacta totius vitæ ad regulas exploratione momentum collocabat, quâ de re litteris ad amicū:



Multis monitis opus non est; tota perfectionis idea in regulis nostris expressa est; ibi eam oculis mentis intueri potes, eiusque imaginem in tabella animi tui depingere. Vide pictores quàm intentè & crebrò inspiciant prototypon, ut eius similitudinem exprimant in tabula: hoc tibi sedulò imitandum; omnes tuas actiones, affectus & cogitationes regulis conformando.

Reuerentia eius  
erga superiores

Insigni erga Superiores omnes, seu iuuenes, seu senes: docti seu indocti essent, erat obseruantia, nudatâ eos canitie reuerebatur, ex inferiori saluabat, adstabat, loquebatur, tironem diceres. Claudij Aquaviua Generalis Præpositi nomen epistolâ decisum, in precatorio libello, honoris causâ defererebat: sigillum quoque R. P. Prouincialis, eidem agglutinauerat. Superiorum nutus, non verba, aut imperia expectabat. Dicto audiens facillimè: solo verbo in eorum sententiam concedere, iudicium suum postponere, promptè submittere, ac sapienti quadam simplicitate, accommodum præbere. Vehementer aliquando nouum disputandi modum ipse improbabat: sed repente ad superioris vocem, cum is



modum permutatus est, vt in contrariam conuersus sententiam, in istam quoque inducere professorem alium, seriò constantérque sit conatus. Vnde à viro quodam eximio, de Lessio egregiè pronuntiatum, nunquam eum superiorum regimini vel tantillum fore difficilem, qui adeò facile ad eorum iudicium se componeret.

90. Nascebatur ea obedientiæ promptitudo, è diuina prouidentia, quam superioribus inesse, clarissimè *Quibus de causis se exactè superioribus subiaceret.* cognoscebat; primò, quòd Deus Opt. Max. paterna quadam sollicitudine ijs omnibus inuigilaret, qui se hominum imperiis, lubentes volentesque, nihilo seciùs quàm ipsi Deo subderent: vt in oraculo est, *Qui vos audit, me audit.* Exinde, quod nulla ad cœlum securior certiórque fit via. *Luc. 11* Cùm enim è sublimi æternitatis speculâ Deus intueatur, quid mihi, quid tibi, quid vnicuique hominum, hoc loco, isto tempore, talibus sociis, actionibus, euentis, circumstantiis, bonum sit, vel noxium; planè sibi persuadebat, eam in Deo bonitatem esse, vt prorsus nihil obuenire pateretur, quod ad beatitudinem non



contendit. Quare volebat religiosos omnes, in aduersa, in prospera; in quæuis loca, tēpora, personas, actiones, promptum expansumque habere pectus; nihil deligere, excipere, optare, formidare, refugere. Nam illud omne quod accideret, à Deo ad æternam felicitatem componi. Faciebat ea ratiocinatio vt tranquillo Lessius semper esset animo, & ingenium difficultatum (quæ sanè multæ fuerunt) tempestates lætus subiret, seu eæ ab hominibus, seu casibus, morbis, amicis, inimicis, æqualibus, maioribus commouerentur, non enim ipsa sic considerabat, vt hominum machinationibus vel fortuitis euentis, sed vt diuinæ substant Prouidentia; quæ omnia in suam beatitatem pro paternâ beneuolentiâ destinaret. Hauserat eam de æterna Dei Prouidentia certissimam persuasionem, iam inde à primis suis in Societate incunabulis: siquidem tiro, cubiculo suo, illud Psalmi 26. inscriptum, *Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum*, animo suo altissimè insculpsit; atque ex eo tempore, plurimas maximasque molestias, spe ac fi-



ducia in Deum plenissimus, generose absorpsit; seque in vitæ suæ statu, infractus ad omnes tempestates, confirmavit.

---

C A P V T X V I I.

*Amor vocationis.*

91. **Q**Uod S. Ignatius gravibus verbis sollicitè in Constitutionibus desiderat, ut sui omnes Societatem ament; id sanè Lessius cum primis præstitit eo planè amore, quem optimæ matri filius optimus exhibeat. Considerabat eam, ut pulcherrimum Corpus, cuius cibus essent Novitij. Sanguis, Scholastici (sunt enim pars corporis, sed nondum perfecta) Ossa, Coadiutores formati temporales & spirituales. Professi, veluti organizata membra completa: in quibus, caput, Generalis est: Assistentes, Cor: Pectus & brachia, Præpositi ac Superiores. Ceteri, reliqua membra. Vel iuxta Plutarchum, qui Rempublicam, magni instar corporis censebat, cuius caput



esset Princeps ; Cor, Senatus ; manus & brachia, milites qui hoc corpus defendunt ; crura & pedes solo inhærentes, plebei & agricolæ. Ita ipsum Præpositum Generalem totius Societatis esse Caput, à quo omnis iurisdictio, & priuilegia in membra descendunt. Cor, Senatum Professorum, Brachia & manus, Coadiutores spirituales. Stomachum, Scholasticos, qui scientiam, quæ est cibus animæ, recipiunt, & assidua meditatione digerunt ; vnde alia Societatis membra robur accipiunt. Pedes & crura, temporales Coadiutores.

92. Corpus hoc, suo ampliùs diligere, & in deliciis habere: magnis incedere lætitiis cùm de Societatis incrementis audiret, quæ ipsa summis laboribus sibi amplificanda ducebat. Nullius gratia usque ei pretiosa, quàm pro Societate non contemneret. Pro ea, maximis Principibus aduersari, veritatem aperire, vitam & sanguinem offerre, diuino eos examine, cùm humana non audirent, terrefacere. Præterea, longa difficiliaque itinera ægris membris conficere ; diurnis nocturnisque scriptionibus fatigare ; quâ consulendo, quâ



hortando, quâ ad Deum precibus, quâ lacrymis apud homines, modis omnibus, Societati gloriam comparare. Interrogatus aliquando ab ipso summo Pontifice Paulo V. quid pro suis in Apostolicam Sedem meritis, quam scilicet scriptis defendisset, reposceret; haberétne cognatum, quem promotum desideraret, respondit; *Se matrem habere Societatem, cui cum benè fieret, sibi longe esse gratissimum.*

Aiebat ex amore illo, quo suum religiosus institutum prosequitur, magnam in virtute progressionem, perseverantiâque generari. Pulchrè ad amicum de hoc argumento. *Gaudio te singulari amore institutum & vocationem tuam complecti: ego maximi momenti eum esse iudico ad profectum & perseverantiam. Qui enim vocationem suam pro dignitate aestimat & amat, primum quidem divina bonitati assiduè pro tanto munere gratias agit; deinde firmiter inharet illi ut nunquam vel minimum vacillet; & omni studio nititur ei respondere vitâ ac moribus, ut iuxta monitum Aposto. Ephe. 4. li, vocatione sua dignè ambulet. Denique ex his oritur certitudo quadam ob-*

*Quam bonam religionem prosequantur ex amore sua religionis.*



tinenda vita aterna cum animi summa consolatione, quâ semper vivimus læti, procul pulsas omnibus mœroribus & tristibus phantasiis.

Gratias  
quotidie  
Deo a-  
git pro  
donovo-  
cationis.

93. Statas quotidie Deo gratias pangebatur, quòd Societati adlectus, in ea perpetuò benignam numinis erga se providentiam sensisset. Crebris per diem iaculatoriis, eam sibi felicitatem gratulabatur, Deumque obtestabatur vti perpetuam esse concederet : quotidie eam in rem Litanias Sanctissimæ Deiparæ recitabat. Plures homines aut molestam in religione vitam ducere, aut eâdem excidere aiebat, quòd ingrati de privilegio illo, Deo nihil referrent. Alios contrà magnis cumulari bonis, quòd grati essent. Quo verò pacto ea gratitudo præstanda sit, litteris ad quemdam è Societate Tironem eruditè præcepit; verba adscribo. Optat Deus assidue in nobis suam lucem & celestia dona augere, modò nos animos nostros, per mus Deo ea quæ accepimus, rectè comparemus, & esse pro ad illa incrementa exipienda, ritè disponamus. Moris diuini est initia virtutum largiri gratis indignis & indispositis; sed augmenta, non nisi se disponentibus & idoneos reddentibus: ita ut,

Quomo-  
do grati  
debea-  
mus Deo  
esse pro  
vocatio-  
nis be-  
neficio.



quò quis se magis reddat idoneum vi  
prioris gratia, eo vberiores gratias à  
Deo sit accepturus, ut praeclare B. P. N.  
Ignatius multis locis monuit. Hoc pro-  
bè intelligere, fundamentum est omnis  
profectus spiritualis. Si queras quâ  
ratione se debeat quis disponere. Res-  
pondeo, in singulis virtutibus, ad incre-  
mentum cuiusque virtutis disponitur  
exercitio & functione ad eam virtutem  
pertinente. Ut si quotidie vel crebrò fa-  
cias opera humilitatis, cresces in humi-  
litate; si obedientia, charitatis frater-  
na vel diuina mansuetudinis; cresces  
in hisce virtutibus. Et ita de ceteris.  
Optimum consilium est per unam heb-  
domadam exercere se potissimum in una  
virtute, & functionibus eius esse inten-  
tum; per aliam, in alia; & sic dein-  
ceps. Potest id fieri etiam per menses.  
Præter exercitia particularia quæ ad  
virtutum incrementa disponunt ani-  
mos, duo sunt generalia, quæ ad omnes  
virtutes generatim gratiam impetrant.  
Oratio & gratiarum actio, seu gratitu-  
do. Oratio excitat misericordiam: Gra-  
tudo liberalitatem diuinam: quibus  
ex fontibus omne bonum in nos proma-  
nat. Itaque præter orationem quotidiana-  
m, maximè tibi conandum, ut in



Deum sis gratus; nimirum ut cognoscas  
 & aestimes beneficium vocationis tuæ &  
 pro viribus gratias agas, & in signum  
 ac testimonium grati animi, omnem vi-  
 tam mancipes ipsius obsequio & gloria:  
 hæc enim tria Graticudo postulat: Be-  
 neficii aestimationem, Gratiarum actio-  
 nem, & obsequij delationem. Quam  
 autem hoc donum vocationis sit esti-  
 mandum, vel ex eo perspici potest, quod  
 per illud omnes penè laqueos, quibus mū-  
 dus capitur & rapitur ad exitium ater-  
 num, præscindantur; & omnia salutis  
 adminicula sanctis viris concessa, largè  
 suppedientur. Paucis verbis infinitum  
 comprehendere: intelliges ista melius,  
 imò tanges & gustabis temporis pro-  
 gressu. Hæc sanè eruditè & sublimi-  
 ter; quæ ipsa, si religiosus præstet,  
 Dei beneficio responderit. Pergo  
 aliam eiusdem sententiæ epistolam  
 exscribere. Immensa est Dei Beni-  
 gnitas & effusa liberalitas in eos qui se,  
 deserto mundo, illi mancipant ex inte-  
 gro. Modicum quid deseruimus, siue  
 spectes opes, siue parentes & cognatos,  
 siue possessiones & domicilia, siue alias  
 vitæ commoditates: Deus tamen non  
 solum idcirco nobis spondet vitam ater-  
 nam in cælis, sed etiam in terris omnia  
 refundit.

Benefi-  
 cia qua-  
 dam re-  
 ligiose  
 vitæ.



effundit in centuplum. Ecce, in quam-  
 sam insertus es familiam! quot per or-  
 bem nactus es domicilia! quot fratres &  
 patres, qui te maiore affectu & amore  
 prosequuntur, quam illi qui te genuerunt!  
 hac est familia electorum Dei. Omnes  
 quidem Christiani qui rectè vi-  
 uunt, in Scriptura sacra vocantur ele-  
 cti Dei; sed hac familia ulterius ex illis  
 electis selecta & exquisita, ut Deo  
 perfectissime seruiat. Duplici ergo ele-  
 ctione electi sumus. Sat agendum ergo  
 nobis iuxta monitum B. Petri, ut certā  
 & firmam utrāque electionem facia-  
 mus; duplici studio, conatu, diligentia  
 respondentes. Hac meditare: in his  
 esto, inquit Apostolus, & te ipsam exer-  
 ce. Horum consideratio magnum ad-  
 fert menti solatium, & acrem inijcit  
 ad profectum stimulum. Quod si per  
 aetatem & rerum spiritualium inexpe-  
 rientiam, non ita fortè percipis, & gu-  
 stas, ne mireris: Tiro adhuc es in hac  
 militia. Sensim in hac viā proceditur.  
 Multa ipse nunc video, & gusto, &  
 cango, qua olim satis obscure & quasi  
 per nebulam obijciebantur.

94. Haftenus ex epistola; & pro-  
 fectò senex Lessius videbat, gusta-  
 bat, & manu quasi tangebatur, quan-

Quam  
 sit in-  
 cundum  
 in re.



ligione  
vivere  
& mori.

tā bonorum copia à religiosa vitæ  
instituto bearetur ipse præ cæteris  
mortalibus, queis in tumultu & stre-  
pitu vltima ætas malè decoquenda  
est. Referebant nonnulli Lessio Beatę  
recordationis Robertū Card. Bellar-  
minum, affecta iam ætate, relicto  
negotiorum strepitu, sese Romæ ad  
domum Probationis Societatis con-  
tulisse, vt quietiūs moreretur. Lessius  
factum mirè commendauit, cœpitque  
felicissimam religiosæ familiæ for-  
tem deprædicare; vbi iucundissimus  
fratrum conuictus, non affectatæ  
mendacisquę aulicorum assentatiun-  
culæ, sed verissimæ beneuolentiæ si-  
gnificatio, intimæ charitatis obse-  
quia, suauissima de diuinis rebus col-  
loquia. Dixit, & suauiter est illachry-  
matus. Atque ita tribus quatuorve  
antè obitum diebus, cū diceret se  
præ debilitate lectum sternere, aliā-  
que sibi consueta peragere non posse;  
& adstantium aliquis subiiceret. In  
eius obsequium, centum & quinquā-  
ginta ac plures etiam, qui in Colle-  
gio degerent, esse paratissimos: ille  
profusis lacrymis: *O me felicem! quā  
ibi morior, vbi Angeli seruiunt! O for-  
tunatissimum statum, vbi nobis fratres*



nostri, amici, filijque Dei, fidelem suam operam impendant, longè præciarius quàm in regum aulis ac principum, quibus nemo propè defacato amore seruit, multi verò sceleribus infames, artius diabolo quàm Dominis suis mancipati? ô Lessium verè felicem! O fortunatissimum, qui sua tam probè bona norat?

95. Ad has religiosi instituti felicitates, hoc quoque bonum addebat, quòd esset vitæ genus longè quæstuosissimum. Volebat siquidem religiosos quasi mercatores; seculares, ut mechanicos numerari: similitudine explicabat. Quemadmodum enim mechanici homines, arte sua, mercatorum opes æquare nequeunt, cum ij vno sæpè die plus lucri faciant, quàm isti, aut annum integrum, aut fortè per vniuersam vitam; ita religiosos, plerùmque maiores gratiarum meritorumque accessiones tempore aliquo exiguo facere, quàm seculares multorum annorum, aut totius subindè vitæ interuallo.

96. Quomodo autem religioso- rum hominum vita, & sanctè & ad quæstum, esset instituenda; ita non-  
nemini è Societate Iesv, id à se pe-

Magnus  
fit in re-  
ligione  
merito-  
rum quæ-  
stus.

Quomo-  
do vitam  
suam re-  
ligiosus  
institu-



est de-  
beat ad  
spiritua-  
lem pro-  
fectum.

tenti, manu sua præscripsit: 1. In-  
gens ad magnam perfectionem ad-  
iumentum est, diuinæ Maiestatis  
præsentis ubique, & intima nostra  
inspicientis, crebra consideratio; nec  
non patientis Christi cum imitatio-  
nis affectu, frequens perpenſio: at-  
que hæc vtilissima ferè deuotio. 2. Ad  
perseuerandum in bono statu, & hac  
ipsa Societate, valet plurimum amor  
cultusque beatissimæ Virginis, & An-  
geli Tutelaris. 3. Amanda tutiora,  
magisque meritoria officia, quæ sunt  
humiliora; maiorique cum fructu  
spirituali traducet recreationem qui  
cum Coadiutoribus aget; aut priua-  
tim cum aliquo rebus spiritualibus  
dedito: vbi multi tibi pares vel su-  
periores adsunt, præstat loqui pau-  
ca. 4. In oratione, potissimum exci-  
tandi affectus charitatis, resignationis  
in diuinam voluntatem, contemptus  
sui, gratiarum actionis. 5. Toto vi-  
tæ tempore ad laborandum, vt cresca-  
mus in cognitione & amore Dei; hu-  
militate & contemptu nostri; resi-  
gnatione in Deum; obedientia per-  
fecta, & patientia: quod assequemur  
consideratione diuinæ perfectionis,  
beneficiorum eius, Passionis Christi,



eiusque imitatione, & nostræ vilitatis perpendione. 6. Qui in aliqua virtute proficere vult, aut aliquam imperfectionem superare, longo tempore in eius rei exercitio peculiariter debet persistere; & totam velut curam in hoc conferre. 7. Hisce ad meliorem vitam permovere multos poteris suauitate conuersationis; multarum è sacra Scriptura, Sanctisque Patribus sententiarum notitiâ, Exemplis, Historiis, cum prudentia & discretionem. Hæc eius ferè verba. Infinitus sim si cætera à Lessio sapienter de religioso instituto dicta prosequar.

97. Concludo hac eius opinione, quæ eximiam Societatis hominibus voluptatem adferre potest. *Quænam res ligiosè certò saluatur.* Certissimum existimabat, eos, qui in Societate vltimum diem obirent, ac regulam studiosè obseruassent, felicitate omnes æternâ donari, quamuis ex ijs breuiùs alij, alij diutius in vita altera expiandi forent. Quare virum Eminentissimum quendam ac sanctum, haud satis admirari poterat, quòd is mallet, si daretur optio, beatæ æternitatis certitudinē, continuo vsque ad iudi-



cij diem in purgatorijs flammis cruciatu obtinere, quàm in eius amittendæ anxietate dubiôque, vlteriùs viuendo versari. Illum quidem Lessius suspiciebat, venerabatúrque: spem tamen Christianam ac hominis potissimùm religiosi maiorem esse debere arbitrabatur, quàm vt eam certitudinem, tanto sumptu suppliciôque nundinetur. Et hæc quidem ipse tanta in Deum fiducia proferebat, vt nihil de salute sua ambigere videretur.

---

CAPVT. XVIII.

*Sobrietatis & Temperantiæ.*

*In quo  
sobrie-  
tas con-  
sistat.*

98.

**A**

Pud Theologos & Medicos certa doctri-  
na est, eum hominem  
verè temperatè esse  
qui debitam mēsuram in cibo & po-  
tu constanter seruat; neque ampliùs  
seu cibi, seu potionis assumit, quàm  
corporis constitutio in ordine ad  
functiones animi deposcit. Eā men-  
surā annis ampliùs quadraginta, eā  
constantia Lessius retinuit, vt nullo  
vñquam tempore, neque cibum, ne-



que potum, alio quàm rationis præscripto assumpserit; neque in pascendo corpore aliam voluptatem spectarit, quàm vt tantundem alimonix corpori administraret, quantum animæ exercitationibus conueniret.

Exactus erat appetentiæ istius imperator, cui iura legesque, quotidie dicere, & seuerò semper examine inuigilare. Ieiunium illi perpetuum. Quoquo die, vna solâque certâ cibi ac potionis quantitate, definita cœnatio. Erant in ea, eduliorum vnciæ non admodum decem; totidem quòque potionis. Cibus plerùmque communis & tenuis; carnibus ferè non vesceretur, sed sola, die toto panatella (pulticula est ex aqua & pane) vno præterea alteròque ouo. Potus, vini paucillum, pituitoso stomacho pernecessarium; etsi postremis sex vitæ annis, id perrarò, cum tota dumtaxat familia, admitteret. Ad hæc statuta, alia per pauca adicere seu domi, seu foris ageret; nihil quoque itineris, nihil caloris gratiâ. Peregrè aliquandò domum redeunti, lasso defatigatòque potus propinabatur; at ille seria quadam admiratione: Ego verò non ita desipiam, vt intempesti-

Ratio  
quam  
Lessius  
in cibo  
& potu  
tenuit.

Nihil  
vniquam  
assumit  
extra  
ciens  
tēpora.



*num potum admiscam.* Existimabat  
 siquidem homo sobrius, id esse desi-  
 pere, quod sapere alij vocant. *Male*  
*namque is sapit, cui intempestivè quid*  
*sapit.* Et quamvis sicco palato refo-  
 cillationem aliquam adhibere, neque  
 à ratione remorum, neque ab huma-  
 nitate peregrinum videatur, quia ta-  
 men plerùmque dolosa sese intermi-  
 scet sensualitas; & quia sæpè parti  
 alteri nocet, quod gulæ placet; quia  
 denique vel patientia tolerari, vel in-  
 dustria aliqua euinci potest palati ari-  
 ditas, arbitrabatur Lessius à se infi-  
 pienter factum iri, constituta cœna-  
 tionis tempora, blandæ necessitatis  
 gratiâ præoccupare.

*Quomo- do sole- res in- sempe- stivam sitim sedare.* Industria verò, quâ siccitati sitique  
 medebatur, hæc erat: Oliuæ vel pru-  
 ni pumicem ore voluebat tantisper,  
 & reuoluebat, donec è cerebro &  
 stomacho, liquorem in os hume-  
 ctandis faucibus cieret; quò non so-  
 lam leuabat sitim, sed frigidis quo-  
 que sese liberabat humoribus, qui à  
 pituitoso stomacho complures crea-  
 bantur. Sæpè quoque cùm nimia ei  
 oris erat falsedo, frigidâ dumtaxat  
 dilutum os leniebat; summa cauens  
 religione, ne quid ad stomachum di-



laberetur. Usque adeò nefas sibi fecerat à sobrietatis regula discedere.

99. Discessit tamen aliquando, ut *Ex Hyg. gastr. parag. 25.* multorum, qui rectè consulere putabantur, importunis hortationibus, concederet; quibus sobria eius diæta plusculum ieiuna angustaque videbatur: eorum quippe monitionibus, post multa tandem adductus, in meridie ad statam ex modico eoque sicco pane dimidiæ vnciæ mensuram, paulò ampliùs, atque illud humidum assumpsit: quæ res post decem vel duodecim dies tantos stomachi & intestinorum dolores per aliquot hebdomadas illi attulit, ut moriturus videretur. In quos dolores (etsi bis multis medicamentis, magnaque doctissimorum Medicorum industria esset curatus) bis relapsus est. Cùmque iam tertio per aliquot dies affligeretur, venit illi in mentem mutatæ consuetudinis; & re diligenter expensa, sibi persuasit hanc esse causam tanti mali. Quare statuit illam repetere. Et en, mox primo die cœperunt dolores minui; itaque intra quatrimum decrevere, ut nihil præter magnam corporis debilitatem remaneret;



quæ tamen & ipsa paulatim sobriæ illius & siccæ diætæ præsidio sublata est.

*Novit  
perfectè  
discer-  
nere cu-  
piditatē  
à neces-  
sitate,*

100. Vt plurima de Læsiij Tempe-  
rantia præteream, profectò ad virtu-  
tis huius supremâ excellentiam eum  
peruenisse existimo, propterea quod  
assidua in omnes cupiditatis motio-  
nes excubatione eam assecutus sit  
prudentiam, vt intelligeret quænam  
ab petulante cupiditate, quænam ab  
sincera necessitate emanarent. Ne-  
scio sanè an mortalium aliquis in eam  
virtutem maiori vnquam studio pro-  
penderit. Appetentiæ motus, quos  
Theologi primo-primos appellant,  
solitus erat deprehendere, & de ijs  
reum se apud Sacerdotem facere. Lu-  
debat sæpè & deludebat suum ipse  
appetitum; quem ratione, seu vin-  
ctum catenâ venaticum, continebat,  
ne in paratam prædam iniussus insili-  
ret. Contuebatur aliquantisper cibos  
appositos; & quæ illis inerat, volu-  
pratem considerabat; quam cum il-  
lecebrofas appetitui blanditias strue-  
re sentiret, procul à se (nactus vide-  
licet opportunam victoriæ mate-  
riam) remouebat. Ita lusu se habe-  
bat. Nolebat tamen lulum istum in-

*Exercet  
appetitū  
suum.*



nioribus, aliisq̃ue, quibus gula necdū  
domita est, sine delectu concedere,  
ne fortè cū ludos appetentiæ suæ  
parant, lusui ab ipsa sua appetentia  
habeantur. Quare malebat eos, ap-  
positas epulas non vt blandas, nido-  
re, odoréque suaues, palato oblecta-  
biles, quales modo videntur, conci-  
pere; sed vt fœdas, sordidas, olidas,  
detestabiles; quales mox futuræ, cū  
leuem in stomacho alterationem sub-  
ierint.

*Quomodo  
in unio-  
ne suo  
appetitū  
exercere  
debeat*

101. Præterquàm quòd varios so-  
bria vitæ modos rationésque sibimet  
ipse præscriberet, amicissimam sibi  
virtutem, alijs commendare, & ami-  
cam reddere conabatur. Nemo illi  
familiaris erat, cui de sobrietate plu-  
rima non traderet. Nemo importu-  
nus, qui de sobrietate consuleret.  
Seria quæcūque, quocūque tem-  
pore seponerebat, vt de sobrietate res-  
ponderet. Ipsam frequenter Theo-  
logicam scriptionem à se dimisit, vt  
homini alicui abiecto, Temperan-  
tiam persuaderet. Magnum operæ  
pretium à se factum existimans, mul-  
ti temporis multique laboris im-  
pendio vnum aliquem sobrietati  
consecrare. Editò præterea libello

*Zelosus  
est pro  
sobrietate*



(quem Hygiasticon inscribit) virtutem illam deprædicauit, vt absentes remotique homines, Amasiam suam adamare discerent.

Odit gulosos.

102. Pari odio gulam gulæque sectatores auersatus est, quo amore sobrietatis cultores prosequebatur. Dixisset naturalem quandam cum gulosis illi fuisse antipathiam. Minima ei de eiusmodi mortalibus erat opinio. Nihil aut doctrinâ rarum, aut virtute magnum, aut præclarum industriâ, ab illis geri posse. Vix se ipsum retinebat, (cum cæteroquin esset mitissimus) quin apertè in eos diceret. Quem impetum vt refræna-

Insignis intemperantia quæ suorum virorum & trium fœminarum

ret, legem ipse sibi ignoto scripsit caractere, qui græcis, fictisque stabat notis, in hæc verba: **Cave dicas, iste nimium comedit.** Fuit aliquando vt insignem quatuor rusticanorum hominum insolentiam narratione cognosceret; qui glutonicâ intemperantiâ, centum cereuisiæ pocula, eo tempore exhausserant, quo ab Oriente in Occidentem sol commigrasset. Idem etiam facinus à tribus mulierculis, pari temporis spatio agitatum. Quæ res eam turpitudinem flagitiûmque, Lessio, Sobrietatis seuerò vindici, continere visa est, vt



liquidò iterum , tertioque pronuntiaret, septem illos gulones, mala cruce dignissimos videri.

103. Haftenus de effusa Lessij in *Quem* sobrietatem propensione. Nunc de *fructum* Sobrietatis in Lessium beneficiis. *ex sobrietate regularis.* Hæc, illi vitam quadraginta quinque annis prorogavit, quàm præstantissimi Medici , vix biennio stare posse, disertè negabant. Hæc, morbos eius incurabiles , à pessima lue in Duacensi exilio relictos , adeo mitigavit, vt tolerari possent, nec magnoperè functiones animi impedirent. Hæc, totum eius sanguinem ab inueterata illa peste infectum vsque co colauit, vt septuagenario vicinus , infantilis puritatis sanguinem phlebotomiâ profuderit. Hæc, sensus omnes ad extremum incolumes vegetosque seruauit. Hæc , firmas phantasiæ imagines ; hæc , memoriæ tenacissimam recordationem ; hæc , intellectui penetrandi, iudicandique vim perspicacissimam perpetuò custodiu-  
uit. Hæc effecit, vt senex Lessius, nihil minùs à se ipso iuvene ( quod senibus perrarum est ) in vegeta doctrina haberet. Hæc , moribus placidum, benignum , affabilem, hila-



rem, in omnibus moderatum exhibuit. Hæc, cum ad excellentissimam scientiarum doctrinam perduxit; ad quam per molestissimos, continuosque morbos contendere erat adynaton, nisi Sobrietas plus otij temporisque dedisset, quod alij mortales & edendo & decoquendo dare solent: nisi etiam innubem memoriam, illi ingenium & acutâ mentis aciem præstitisset; quibus in omnem doctrinam, quavis tempestate, expeditè ferri poterat. Hæc magnæ sanctimonix messem attulit, cum mentem eius rerum diuinarum lectioni, orationi, commentationi, contemplationique aptauit: quæ omnia magna semper facilitate, voluptate, ac gustu spiritali, sobrius animus, & à terrena ciborum concretionem liber, velut aliquis in mortali corpore Angelus, peregit. Denique hæc, multam magnamque cælestium meritorum copiam ministravit, cum quatuor decades annorum, depositæ iam pridem vitæ adiecit; quo tempore immensum quantum, gloriam in cœlis accumulauit. Magnum profectò Sobrietatis beneficium! Quàm verè Siracides. *Qui continens est, adiiciet*



*vita* ; temporalem videlicet & æ-  
 ternam. Temporalem quidem Lef- <sup>Sobrie-</sup>  
 sius adiecit , in complexione tenera, <sup>tate vig-</sup>  
 in debili valetudine , in morbis pere- <sup>tam</sup>  
 grinis & aduentitiis in maximis stu- <sup>45. an-</sup>  
 diorum laboribus , contra spem om- <sup>nis pro</sup>  
 nem Medicorum à vigesimo tertio <sup>rogant</sup>  
 ætatis anno , cum in Duacensi exi-  
 lio tabe pessima correptus est , vsque  
 ad septuagesimum ; à quo & octoge-  
 simum & nonagesimum facilè atti-  
 gisset , si corporis interiorum com-  
 positionē attendamus : omnia nam-  
 que præcordia vegeta erant & inte-  
 gra , temperati humores ; sanguis  
 purpureus , limpidus & bulliciens ; pu-  
 rissimorum spirituum copia & agili-  
 tas : caput, cerebrum, pectus, cor, cæ-  
 teraque nobiliora membra , necdum  
 labefacta. Solus stomachus inoli-  
 tam habebat intemperiem ; sola etiam  
 crura inueteratam patiebantur impe-  
 tiginem ; alia quoque his agnata ma-  
 la, eadem scaturientia origine sævie-  
 bant ; quæ vitam sobrietate corro-  
 boratam , non facilè intercidissent ;  
 nisi externa viduorum, eorumque in-  
 gentium in vesica calculorum , quasi  
 gladiis quibusdam violenter inter-  
 emptus fuisset. De quibus vt nati,



160 *De vita & moribus*  
vt sæui, ferocésque fuerint, proximo capite differemus.

---

C A P V T X I X.

*Admiranda Lessij patientia.*

*Diuine  
volun-  
tati per  
fectè se  
subijcit.*

104. **L**eonardus Lessius iam inde ab adolescentia, id vnum diurnis nocturnisque precibus à Deo flagitauit, vt eiusmodi sibi vitæ cursum concederet, quo diuinæ Maiestati placere, & animæ suæ salutem operari posset. Corpus suum & animum Deo in holocaustum sistebat. Petebat nihil, excipiebat nihil: profanctissima sua voluntate id de se ageret, quod luberet. Copiosè tanto desiderio visus est annuisse Deus; & ( sicut de fortissimæ tolerantia Patriarchis Iobo & Tobia factum legimus ) experimentum voluisse sumere, num tam generosa liberalisque voluntas, perpetuò sibi ipsa constaret. Siquidem, totos quadraginta quinque continuos annos, nempe à tertio & vigesimo ætatis, vsque ad sexagesimum nonum, quo diem ylu-



num clausit, vnus ex altero semper illi dolor fuit; imò etiam deterior priore posterior. Vt videlicet extensa Patientia vitæque commensa simul cum ætate cresceret, & ex amissi diuinæ voluntati Lessium adæquaret.

105. Principium morborum Duacense dedit exilium; vt quod Dei religionisque causa malum obuenerat, Deus martyrio annumeraret, & Lessius ambitiosè toleraret. Hæretici in Deum & Philippum Regem rebelles, Duaco Lessium cum cæteris religiosis proscripserant. Ipse in obscurum diuersoriolum retrusus contagiosam isthic luem (de qua pluribus c. 3. agitatum est) induit; quâ, non antè quàm vitâ, exutus est. Quippe totum ea lues corpus peruasit, & primum quidem eo furore, vt & caput, & cætera membra in duplum tumere fecerit. Et quamuis Lessius sobriâ vitæ ratione, & medicorum industriâ malum illud domuerit: euincere tamen non potuit, ne sparsim maculosâ scabie partes quasdam, veluti arces retineret, è quibus perpetuum valetudini bellum lacefferet. Hinc molestissima illa impetigo, quæ varia



membra, pessimè verò utrâque tibi-  
 biam assidue pruritu, ceu edaci mor-  
 su corrofit: Hinc stomachi languor,  
 frigus, pituita, intestinorum tormi-  
 na, ventorum ex ore flatus, prædura  
 aluus, colicæ aculeus, hepatis vicina-  
 rumque partium affectio. Ad hæc,  
 hernia utrimque, hinc pugni, inde  
 pilæ magnitudine extuberans. Ab his  
 omnibus, quotidiana erant & dome-  
 stica prælia. Externum aliquod ac-  
 cessendum erat, quo Lessius frangi  
 posse videbatur.

106. Cùm ad septimam Genera-  
 lem Societatis I s s v Congregatio-  
 nem proficisceretur, non longè à Lu-  
 cerna (vrbs est in Germaniæ, Italiæ-  
 que confinibus) ipso Exaltatæ Cru-  
 cis festo die, ut videlicet Crucem ha-  
 beret, quâ aliquandò ad cælos exal-  
 taretur, everso, quo vehabatur, cur-  
 ru, tibia ei confracta est: stetit ta-  
 men illi animus. Agnouit à Deo vul-  
 nus illud esse: lætus gratusque exce-  
 pit: & quidem ea animi in diuino be-  
 neplacito quiete; ut nec preces ad  
 Deiparam Lauretanam ex itinere pro  
 sanitate fundendas putarit.

Sauiss-  
 mi duo-

107. Qui læserat, sanauit Deus;  
 non ut deinceps abstineret, sed ut



iterum fortiori manu, non nihil respi-  
 rantem, vulneraret. Proximo ante <sup>rum cal</sup>  
 mortem quadriennio, à Lætiensi <sup>culorū</sup>  
 Præsule Antonio de V Vinghe magne  
 sanctimonie viro, consilij causâ  
 Bruxellam Lessius euocatur. Et ecce,  
 itinere medio, duo calculi, ouo gal-  
 linaceo pares (vti post mortem com-  
 pertum est) nullo vnquam antea in-  
 dicio cogniti, quasi cœlo lapsi, vesi-  
 cam cruentant & exulcerant. Crude-  
 liorem nunquam ipse hostem sensit.  
 Mala præterita, huic composita, lu-  
 sus erant. Et tamen, eadem illa ma-  
 la, quasi in auxiliares vires euocata,  
 vt grauius nocerent, simul cum utrô-  
 que lapide, eodem tempore plerum-  
 que sæuiebant: adeo vt Lessius & ab  
 hernia, & à colica, & à stomacho, &  
 ab hepate, & à tibiæ pruritu, & ab  
 alui obstructione, & à duobus illis  
 lapidibus ferociter pugnantibus, cru-  
 delissimum bellum simul sustineret;  
 & subinde piè quiritans exclamaret;  
*Omnia excelsa tua & fluctus tui super*  
*me transierunt Domine.* Tanta erat  
 mali illius acerbitas, vt quamuis mor-  
 tem, tardam etiam adustionem, præ-  
 cæ Lessius eligeret. Neque dies, ne-  
 que noctes, à doloribus vacabat. In-



commode & iacebat, & sedebat, & stabat. Pes uterque sub planta ( cum nempe frequenti pulsatione, utriusque calculi per os vesicæ perrumpere molientis impetum sustineret ) ita conterebatur, ut Lessius vix deinceps, nisi duplicatis foccis, & sic ægrè adhuc, consisteret. Ita nullibi requies, nusquam pax: ubique bellum. Totum postremum quadriennium in perpetua ista carnificina transfatum est.

Apud medicos, ipsâ etiam experientiâ, in confesso est, dolores musculorum nervorumque esse acutissimos. Et verò omnis binorum lapidum ferocia in Lessij musculos nervosque debacchata est. Orificium vesicæ usque adeò presserant, ut exulcerationem facerent, quæ incredibilem toties lanienam efficiebat, quoties urinam mirè acrem, ardentem, inflammatamque calculorum motu reddere cogeretur. Die una & nocte, si tricies dumtaxat torqueretur; inducias habebat. Solenne illi erat sexagies cruciari: ultimo vitæ tempore non minùs centies; semper eâ doloris intemperantiâ, ut non maiorem persentisceret, si violenter à



corpore anima eijceretur. Sanè, nisi dolor interualla habuisset, dicebat Lessius iam pridem primis calculi assultibus, diuortium animæ futurum fuisse. Moriebatur itaque quotidie, & renascebatur; tricies alias, aliàs sexagies; nonnumquam centies. Si numerum ad horas subduxeris, nunc quot-horis, aliàs quot-dimidiatis, sæpè singulis horæ quadrantibus morientem nascentemque Lessium inuenies. Id nempe diuina agebat Prouidentia, vt millies vitam suam Lessius quodammodò profunderet, quam inter ethnicos, Turcas & Hæreticos, millies & millies, pro Dei sui gloria prodigere exoptabat.

108. Quid hoc mali esset, nec ipse, nec medici assequerantur. Alij à calculo; ab humoribus vesicæ impatis alij ducebant. Frustra balneationes, emplastra, Syrinx, asininum & caprinum lac præscribebantur. In eam tandem mentem Lessius venerat, vt secari vellet: & iam assensum maiores dederant; ac è Gallia Chirurgus designabatur, qui occultum illud malum secando manifestaret. Etsi enim, quid rei esset, apertè non constaret; putabat tamen licere cru-

*Cogitatione  
de se-  
ctione.*



delissimum illum vitæ suæ inuasorem, & domesticum tyrannum, vitæ propriæ iacturâ persequi: neque vitam ipsam tanti ab mortalibus fieri debere, ut eam, tanto incommodo, conservare teneantur. Sed amicorum precibus cessit, qui ad Dei gloriam & Societatis bonum fore deprædabant, si vel in extremis illis malis seminecem vitam traheret. Itaque pro incredibili sua, qua mente præditus erat fortitudine, vastissimam dolorum voraginem constantissimè absorbere constituit. Et verò eo animi robore illam exhausit, ut in constantiæ exemplum iure merito proponi posse videatur. Quis adeò forti sit animo, iisque corporis viribus, qui non solum ad ingentem istum tormentorum sensum non fatiscat, sed vel ipsa commemoratione non exhorrescat! ipse Lessius ad quævis mala inconcussus, ingenuè fatebatur vires sui corporis minores esse, quàm ut ferocientem illum aduersarium exciperent; animum tamen ad ferociiores hostes, si Deus adsit, semper constare. Exclamabat frequenter; *Quis ego sum, quem Deus ad patiendum, sibi elegerit! & aliàs: miror non*



rarò ad tantum certamen, à Deo, me  
tam imbellem athletam designatum es-  
se. Herculem aliquem electum oportebat.  
Sed, Benedictus Dominus in æ-  
ternum.

109. Quare ut erat de seipso sub-  
missè sentiens, subsidiarias è cælo  
vires quotidie flagitabat. Omnes eò  
suas, amicorùmque preces vertebat,  
ut fortem & constantem Patientiam  
impetraret. Sanctorum lipsana cum  
veneraretur, id non agebat, ut sanita-  
tem miraculo, quò indignum se pu-  
tabat, sed ut animi robur reportaret.  
Româ Louanium delatum erat cry-  
stallo inclusum Ioannis Berchmanni  
cor (is est è Societate Iesu adolescens  
Belga, Disthemio oriundus, qui ma-  
gnâ sanctimonix famâ è viuis Romæ  
excessit ætatis suæ anno vigesimo se-  
cundo, Incarnati Christi vigesimo  
primo super millesimum sexcentesi-  
mum) Lessio illud exhibitum est, quo  
sancti adolescentis intercessione ab  
atrocissimis doloribus liberaretur;  
quibus plus decem dies adeo afflicta-  
batur, ut nec quartam horæ partem  
quiesceret. Sed ille; rogare se qui-  
dem Sanctos dicebat, quia id Deo  
gratum: putare tamen conclusum

Solum  
orat pro  
patientia.



Quale  
eius vo-  
luntatem pro  
sanitate

esse in æterno Tribunali, vt ipse in hac vita pateretur. Vnde se corpus suum diuinæ Maiestati in sacrificium offerre; & rogare, vt si extremi dolores non sufficerent alios adderet, modò patientiam & animi lætitiā simul donaret. Nunquam determinatè absolutèque postulauit à malis suis liberari: postulauit tamen conditionatè, in hæc verba, quæ sua manu chartæ commisit. *Beatissima Virgo, si dolores istos abstuleris, voueo omnibus profestis tuis ieiunium in pane & aqua: rosarium in profesto & ipso die: horas Beata Virginis omnibus sabbatinis (nisi Superior, vel iusta causa obstiterit) festo Purificationis, Annuntiationis, Presentationis, Assumptionis, Natiuitatis, Conceptionis. Non cupio auferri nisi sit ad maiorem Dei gloriam & meam salutem. Tenebor simul atque aliquo modo constiterit. Si error vel obliuio interuenerit, licebit proximo sabbato instaurare. Quo è promisso, non solùm colligere est mali acerbitatē; sed & clarè videre animum ex æquo ad diuinam voluntatem compositum; vt ex epistola ad amicum: *Paulum nunc respiro, nunc nescio quā durabis. Totum permitto diuino arbitrio,**



trio, & in eo libens acquiesco. Tantum precor ut mihi det fortem & constantem patientiam : quam suis precibus & sacrificijs mihi impetrare dignetur.

III. Eximie Christianæque fortitudinis est, infracto animo aduersa tolerare. At supra hominem, in ijs placide conquiescere ; de illis ipsis gaudere ; gratias pro ijsdem referre. Siquidem necesse est diuini amoris fornace incoctum pectus illud esse, quod tanto robore, tantæque amicitia, naturæ suæ inimica completitur.

In malis suis conquiescebat Lessius duarum rerum consideratione. Primò, quòd non minori quàm fidei supernaturalis certitudine firmissimè teneret, dolores istos, non à casu & fortuna ; sed à Deo, parente suo amantissimo infligi ; qui de sua creatura, quemadmodum de luto figulus potest disponere ; cui minimè dicendum sit, *Cur ita facis?*

Difficilius ea passim tolerantur, quæ innocens perferre cogeris ; facilius verò quæ in vindictam magni alicuius sceleris infliguntur. Æquum enim est pacato animo sustinere per eadem te puniri, per quæ peccasti.



Stomachum potu opplesti, cruditates & conuulsiones rectè pateris. In venerem profusus fuisti; in ipso libidinis organo iure bono castigaris. Patiebatur in ea corporis parte Lesius, in qua nunquam se peccasse aiebat. Sustinebat tamen æquissimè, tanquam ab optimo Domino & parente Deo in salutem suam immisos dolores; cui, nec partem qua lædat, nec modum, quo ad cælum ducat, præscribere debeamus.

*2. Causa, ob eorum meritum*

Altera res erat, quæ in doloribus quietem ipsi procreabat, quòd æternum gloriæ pondus in cælis producerent. Vnde in epistola ad R. P. Antonium Sucquetium Prouinciæ Præpositum; cuius ea verba sunt vltima: *En R. Pater, exposui morbum prout potui; quia id R. V. à me petijt. Accipio totum de manu Dei, qui memor erit in die visitationis, huius afflictionculæ.* Penetrarat nempe sublimis ille animus paulò altius, quàm vulgò mortales solemus in æterna gaudia. Perspiciebat quàm temporaneæ, vel potius instantaneæ humanæ calamitates essent; quæ hesternæ cùm fuissent, hodiè non læderent; & quæ hodiernæ, luce posterâ non nocce-



rent : manerent tamen in diuina acceptatione ; neque eorum meritum cum ipso doloris momento periret ; sed permanfuram semper, numquámque effluxuram beatitatem fœnerario sanè lucro produceret.

112. Iam verò non solū conquiesse Secūda  
in ijs  
exultat in malis suis Lessium , sed in illis quoque exultasse , demonstrandum est. Vbi tam inusitata & ferè intolerabili calamitate vndique se septū ac oppressum sensit, neque effugij locum vllum circumspectando deprehendit; hoc vnum quàm studiosissimè peregit, ne, quæ similes miserrias comitari solet tristitia vel minima, in se refideret. Quàm tamen naturæ nostræ proclive sit in magnis ærumnis contristari , satis inuicti Saluatoris nostri exemplo didicimus, qui vel ipsâ dirissimæ Passionis memoriâ ad mortem vsque animam suam contristari pronuntiauit. Frequens in ore Lessio erat, *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me?* Tristabatur, non quod doloribus torqueretur ; sed quod eos absque doloris significatione nequiret perferre. Is erat eius animus ad dolores hilari pectore vultūque perpe-



riendos, ut se (quod tamen in maiorum sensu natura cogit) ingemiscere, corpus contorquere, vultum contrahere, quasi nimis molle id esset, castigaret. Et fuit cum ob impatientiam, ut aiebat, suam & clamores subinde editos à Superiore sibi poenam imponi flagitavit: cum tamen generosus eius animus omnibus esset admirationi; nec aliæ ferè voces, quàm assiduæ in Deum aspirationes & iaculatoriæ audirentur, quibus à Deo vel opem postularet, vel maiora supplicia peteret, vel animi lætitiā prouocaret, vel denique Deo gratias referret. Sanctissimi Nominis inuocatione, aiebat, se faciliùs acerbissimos dolores, quasi melle temperatos tolerare: unde creberrimæ hæ illi voces: *I E S V dulcis memoria, dans vera cordi gaudia. Bone I E S V adiua me.* Et sanè, ea inde illi dulcedo effluere videbatur, ut plures longiorésque dolores, quasi plura longioráq; mentis suæ gaudia hisce suspiriis, *Amplius laua me: amplius, amplius, amplius, laua me I E S V*, deposceret.

Tantam animi voluptatem, & rerum diuinarum cognitionem, cum primis calculi doloribus tentaretur,



adeptum se esse ingenuè confirma-  
uit, vt sæpè vellet tantas animi de-  
licias magnis laboribus emere. Emit  
profectò; crescentibus quippe dolo-  
ribus, ex æquo deliciae illi creuerunt,  
vt quiuis intelligat Deum cælestibus  
voluptatibus in mente restaurare,  
quod tolerati fortiter dolores in cor-  
pore comminuunt. Morosum illud,  
quod in senibus morbisque est, ab eo  
longè exulabat. Semper comis, ala-  
cer, serenus, affabilis. Iucundè dice-  
bat, *Iam inde à quadraginta annis in-  
commodum anima sua lectum obuenis-  
se, in quo nunquam molliter quie-  
uisset.*

113. Restat vt id demum adfera-  
mus, quod in summo perfectæ Pa-  
tientiae gradu Lessium collocauit. In-  
gens diuini amoris erga se benefi-  
cium ingeminabat, malo illo torque-  
ri: eo penitus se indignum; neque  
gratiis agendis respondere vnquam  
posse. Intelligebat videlicet à Deo  
se eligi, *Vt per patientiam, quæ secura  
ad cælos via est, certam suam voca-  
tionem faceret:* Et quasi in fecundis-  
simo campo constitui, ex quo amplis-  
simam meritorum messem in cælos  
transferret. Imis è visceribus & pro-

*Tertio  
pro ijs  
gratias  
Deo a-  
git.*



ducta voce, vt facilè grati amoris verba agnosceres, laudes hæc pronuntiabat : *Benedic anima mea Domi-*

*Pf. 102 no, & omnia quæ intra me sunt, no-*  
*mini Sancto eius. Benedicam Dominum*

*Pf. 33. in omni tempore ; semper laus eius in*  
*ore meo. Misericordias Domini in æter-*

*Pf. 88. num cantabo. Benedictus Dominus*

*Pf. 143 Deus meus qui docet manus meas ad*  
*prælium, & digitos meos ad bellum.*

Cùm aliquando amicorum aliquis ad Lessium colica, hernia, impetigine, stomachi fastidio, calculo, simul sæuiantibus propè exhaustum & lecto affixum : Pater, quid si Deus ad hos dolores Reuerentiam vestram mille annos damnaret, quàm id triste foret, quàm in expectatione molestum ! reposuit ; Agerem gratias, & pro patientia postularem : res hac finem caperet. Quàm latus nuntius damnatis foret, si post centum annorum millia liberarentur ! Post quæ verba totus in lacrymas abiit.

Aliquando aliàs cùm ei sanitas voveretur, subintulit ! nunquam absolute determinatèque à Deo eam ic postulasce ; imò nunquam conditionatè totam sanitatem, sed solam dolorum mitigationem petiisse ; ne ijs



penitus careret, qui tolerari posse videbantur. Multis tamen lacrymis & votis absolutè, & sine conditione Patientiam cum animi lætitia coniunctam postulasse: quàm utrâmq; virtutem ut peteret, dicebat se scire Deo gratum esse. Patientiam quidem, utpote Christianis omnibus, quò Christo suo assimilentur necessariam: Animi verò lætitiâ, tanquam perfectorum hominum, quibus annumerari anhelaret, virtutem; quâ Deo in malis gratias agat, & de illis non aliter, quàm de Dei donis gaudeat: Preces istas à Deo concessas sibi aiebat, Patientiæ & lætitiæ dono: pro quarum studiosa conseruatione & ad Deum gratitudine, multum accuratèque meditabatur.

II 4. Admirandam illam malorum *Vult* tolerantiam in eo prouocabat Christi *Christo* passi inauditum exemplum; cuius *per do-* dolores in se transferre & exprimere *lores as-* conabatur. *similari* Christo igitur passo in *1. Pet. I* carne, & ipse eâdem cogitatione ar- *v. 1.* matus, frequenter Crucifixi Christi imaginem amplectebatur, osculum figebat, lacrymas suas sacratissimo eius sanguini propinabat. In cubiculi sui pariete hanc Epigraphen fixe-

H iij



rat; *Amor meus crucifixus est.* Qui ne aliquando vel à corde, vel ab oculis recederet, Crucifixi effigies, quæ in studiorum mensa consistebat, sedentem; quæ parieti annexa, ambulantem; quæ in oratorio, supplicantem; duplex quæ in lecto, ad pedes altera, altera è lecticæ tholo iacenti imminens, ne ipsa quies à Cruce vacaret, decumbentem commonefaciebat. Ita omni loco, quovis tempore, Christo suo commoriebatur.

II. Ut plura de robustissima eius Patientia non proferam, illud tamen præterire non possum, quod numeris omnibus eam legem expleverit, quâ S. P. Ignatius ægris suis præscripsit. *Qui agrotat, humilitatem & patientiam suam præ se ferendo, non minorem adificationem dum morbo laborat, ijs qui ipsum inuisent, & cum eo versabuntur & agent, quam dum valebat corpore, ad maiorem Dei gloriam præstare curet, verbis piis & ad adificationem facientibus utendo, quæ ostendant agritudinem acceptari ut donum de manu Creatoris ac Domini nostri; quando quidem non minus donum est, quam sanitas.*



## CAPUT XX.

*Piè moritur.*

116. **S**pectarat ex alto Deus Athletæ sui fortia non minùs, quàm diuturna certamina; cùm tandem ei placuit illum educere in refrigerium, & ponere in capite, non fluxam & corruptibilem, sed incorruptam coronam de lapide pretioso: in qua, duo illi, qui eum, non mortis sacra compendio, sed quatuor annorum extenso & crudeli martyrio, singulariter affixerunt, proprio fulgore splendidissimi lapilli radiabūt. Excre-  
 scentibus itaque doloribus, & febris validâ per triduum non integrum Lessius assiduè lecto affixus, eandem, quam aliàs, Patientiam & Pietatem tenuit. Continuæ hæ voces erant; *IESV, IESV mi dulcissime. Sancta Maria ora pro me.* Tum vel maximè, cùm Venerabile Sacramentū ad eum deferretur: quo triduo illo quotidie sub medium quintæ matutinæ refici voluit. Ea nocte, quæ vltima illi

*Mortis  
tur.**Ps. 65.**v. 12.**Ps. 101.**v. 4.**Ex hymno**no mart-**tyrum,*



fuit, cū assiduè ori abluendo quip-  
 piam postularet, interrogabat solli-  
 citè num esset duodecima; ne ali-  
 quid deglutiendo, vt aiebat, Sacratif-  
 simæ Eucharistiæ manè sumendę im-  
 pedimentum faceret: sitis ardorísq;  
 molestias libenter absorbens, vt Eu-  
 charisticis exinde deliciis fruere-  
 tur. Traduxit eam noctem forti inter in-  
 gentes cruciatus animo; sæpiùs ta-  
 men ad sequentem lucem anhelando.  
 Exquirenti alicui, quid ita diem ex-  
 optaret; hoc ipse tantum: *Mi I E s v*  
*quando venies, mo latum quando fa-*  
*cies?* Non longè abesse Dominum  
 suum forsan suspicabatur: nam &  
 cū quartam matutinam percepisset:  
*Benedictus Deus*, inquit, *quod tandem*  
*ad diem paulatim progredimur; ad-*  
*feratur Venerabile Sacramentum;* Al-  
 latum magna deuotione sumpsit, vbi  
 paulò ante conscientiam confessione  
 expiaffet.

117. Sub horam nonam matutinam  
 adfuere Doctores Medici præcipui  
 duo, qui & ante eum viserant: me-  
 liusculè habere asserunt, nec instare  
 mortis periculum. Quibus mediâ ho-  
 râ circiter digressis, qui sibi custodię  
 gratiâ aderat Theologiæ studioso,



ait, quiescere se paululum velle. His conclusis cortinis, ad sedem aliam lecticæ propinquam tacitè se subducit: vbi vix horæ quadrante medio confederat, cùm subitò vocem agonizantis similem percipit; accurrit; manum fronti admouet; frigescentem sentit; & iam mortuum Patrem, vel saltem morientem videt: vicinū inclamat. Reliqui ad extremas preces persoluendas aduolant: certatim, quisq; ob sanctitatis de eo opinionem, quidpiam rerum demortui postulat (quæ & aliorum Religiosorum postulatio pia fuit) nec à rescindendis eius crinibus, vnguibus, carnibus & digitis (mirabilium operum, vt nunc fertur, thaumaturgis) abstinetur. Ita dum vel modica saltem quiete refici optat æuiternam requiē, vitæ suæ anno nono & sexagesimo, inuenit; *in pace in idipsum dormiens Psal. 4.*  
*& requiescens; in festo gloriosissimi v. 10.*  
 Nominis I E S V 15. Ianuarij Anno 1623. de Societate I E S V in terris, cui totis quinquaginta annis sanctè conuixit, transiens (vt piè confidimus) ad Societatem I E S V in cœlis; eius augustissimi Nominis celebritatem eternū apud superos actu.



rus, quod millies milliésque, vna voce cum B. Bernardo piè ingeminando, desiderando suspirauerat.

*Calculorum  
descriptio.*

118. Corpus defuncti, Medicis tanti doloris causam inuestigantibus, apertum est; & vna tanti mali radix: in vesica scilicet reperti duo lapides, tuberculis ramosi & asperi, eorum ouorum magnitudine, quæ Pullastræ solent ponere; alter altero grandior aliquantò, & ponderosior; drachmas alter quatuordecim, alter quindecim; utrèque tres vncias & quinq; drachmas appendens; & duos palmos ac semis, singuli seorsim rotunditate ex- plentes. Quos quidem ipse per quatuor annos tanto nisu frustra parturiit; sed magis ab eis sempiternæ vitæ genitus est.

*Funus.*

119. Funus eius à ducentis propè Sociis (in his Patres Angli erant, qui è suo monte ad id officij genus descenderant) multis Nobilibus, Religiosis, Magnisque viris curatum est. Corpus ante Princeps Altare, additâ plumbeâ vitæ & ætatis Epigraphe, Louanij vbi continuis triginta octo annis doctè sanctèque vixerat, humatum; oculis hominum subdu- ctum est.



120. At, ne planè subducatur, eius effigiem à blattis & tineis hîc vindico. *Effigies.* Corpus omninò gracile & erectum; statura aliquantò mediocri maior. Vultus oblongus, aspectus grauis, hilaris & modestus. Frons lata, supercilia nigra, oculi ignei. Nasus ferè aquilinus, genæ purpuræ, labia corallina, os honestum. Mentum extensum, barba nigricans & canitie venerabilis, vti etiam capillus. Tota facies, ac potissimùm tempora, macie introrsum acta. Biliosa complexio; media videlicet inter melancholiam & choleram. Vestitus nitidè compositus; toga ad collum vnco adstricta; cingulum è panni fimbriis. Moribus gratiosè verecundus; verbis potens, & amabilis.

121. Hæc omnia suis coloribus Ferdinandus Abshouius, & cælo suo vivere spirareq; post mortè fecit & S. a. Bolsvert; hic sculptor, ille pictor apud Antuerpienses nobilis: idq; ille eò nobiliori præstitit artificio, quòd nullo coram adhibito penicillo, sed è solo intuitu, quam præsens ideam conceperat, eandem absens (ignorante Lessio, cuius modestia nun-



quam in id consensisset, coloribus animarum.

122. Nec satis est magne Lessi, quod vel Apellæo animatus colore Phidiacæ natusque manu reddare dolenti Christiano orbi: quia nimium fluxus Est mortalis honos, agilis quem dextra laborat:

Enco  
mum  
Urbani  
VIII.

Vivis vivacius in pectoribus piorum & doctorum omnium, immortalī laude tibi ipse superstes; datque iustiora tibi Iusta (ut alios taceam innumeros, qui inter primos tuæ ætatis sapientes religiososque viros te iure numerant) Magnus Urbanus, litterarum simul & sacrorum Antistes Maximus; is ad R. P. Robertum Bonnieres Cameracensis Collegij Rectorem, Anno millesimo sexcentesimo vigesimo septimo, ipso Sancti Matthiæ Romæ existentem, ita de te pronuntiavit. *Erat mihi Leonardus Lessius probè notus; usus enim sum eo familiariter Romæ: ex illa occasione semper illum maximi feci ob eruditionem singularem; attamen longè magis suspexi eius virtutem: erat enim summe humilis, & rara pietatis. Idco ipsum habeo pro magno in cælis.*

Rara laus; & raris datum, sic à Vi-



cariò veritatis laudari magnum in  
cœlis, voce voci veritatis consonâ:  
*Qui fecerit & docuerit, hic magnus vo-  
cabitur in regno Cœlorum.*

---

INDEX CAPITVM.

|                                                                                                                         |         |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <b>L</b> eonardi Lessij Pueritia, & Adoles-<br>centia.                                                                  | folio 1 |
| Eius in Societate Tiocinium.                                                                                            | 7       |
| Duaci septennio Philosophiam profite-<br>tur. Eius ibidem studia, & morbus<br>in reliquam deinde vitam propaga-<br>tus. | 10      |
| Romam proficiscitur studiorum gratiâ.                                                                                   | 19      |
| Docet Louanij Theologiam Scholasti-<br>cam.                                                                             | 21      |
| De singulari Leonardi Lessij sapientia.                                                                                 | 35      |
| Leonardi Lessij Prudentia.                                                                                              | 47      |
| Leonardi Lessij virtutes, & primò<br>quidem Charitas eius in Deum.                                                      | 54      |
| Charitas in Proximum.                                                                                                   | 63      |
| Studium Orationis.                                                                                                      | 69      |
| Pietas in Sanctissimum Eucharistia<br>Sacramentum.                                                                      | 81      |
| De Sacerdotij dignitate.                                                                                                | 88      |



# I N D E X.

|                                                     |     |
|-----------------------------------------------------|-----|
| <i>De excellentia sacrificij Missæ.</i>             | 93  |
| <i>De Reuerentia in sacrificio Missæ præstanda.</i> | 97  |
| <i>Mortificatio.</i>                                | 100 |
| <i>Humilitas &amp; modestia.</i>                    | 107 |
| <i>Religiosa paupertas.</i>                         | 119 |
| <i>Castitas Corporis &amp; animi.</i>               | 127 |
| <i>Obedientia.</i>                                  | 134 |
| <i>Amor Vocat ionis.</i>                            | 136 |
| <i>Sobrietas &amp; Temperantia.</i>                 | 150 |
| <i>Admiranda Lesij patientia.</i>                   | 160 |
| <i>Piè moritur.</i>                                 | 177 |

F I N I S.





QVINQVAGINTA  
NOMINA DEI,

S E V

DIVINARVM PERFE-  
ctionum Compendiaria  
expositio.

*AD MENTEM SVRSVM  
elevandam, & maximarum  
virtutum actus facili modo  
excitandos.*

AUCTORE  
R. P. LEONARDO  
LESSIO SOCIETATIS IESV  
Theologo Clarissimo.



P A R I S I I S,  
Apud MATHVRINVM, & IOANNEM  
Henault, Viâ Iacobeâ sub signo  
Angeli Custodis.

---

M. D C. X L I V.

*Cum Privilegio Regis.*



THE  
DIVISION OF THE  
GENERAL INVESTIGATIVE  
DIVISION

AND  
THE  
GENERAL INVESTIGATIVE  
DIVISION

AND  
THE  
GENERAL INVESTIGATIVE  
DIVISION

AND  
THE  
GENERAL INVESTIGATIVE  
DIVISION

AND  
THE  
GENERAL INVESTIGATIVE  
DIVISION

AND  
THE  
GENERAL INVESTIGATIVE  
DIVISION

AND  
THE  
GENERAL INVESTIGATIVE  
DIVISION





# THOMAS COVRTTOIS

I. V. LICENTIATV, ET  
in supremo Brabantiaë Se-  
natu Aduocatus.

*Ad Beneuolum Lectorem.*

**L**eonardus Lessius paucis ante  
mortem suam diebus Opusculum  
hoc de Quinquaginta Nominibus  
Dei absoluit; in quo tantum lucis &  
spiritualium deliciarum ipse in acer-  
bissimis calculorum doloribus reperire  
se aiebat, ut illud omnibus Commen-  
tariis, qua in D. Thomæ summam  
conscribere potuisset, longè praeule-  
rit. Vides, opinor Amice Lector, unde  
pretium accreuerit rei non magna, si-  
ue molem spectes, siue deductionis mo-  
dum, qui in Theologica palastra vero-  
satis nimis ieiunus videri posset à tam  
docta manu. Instrumentum nimirum  
fuit peridoneum ad operatissimos pia-  
mentis excessus. Epicteti ferunt Stoica  
secta Philosophi fictilem lucernam tri-  
bus drachmarum millibus vanijse,

Invitg  
c. 6.  
num.  
27.



quod ad eam lucubrationes suas maximi nominis vir concinnare fuisset solitus. Verum non nisi sterile fuit monumentum sapientia aliena. Lessianum hoc enchiridion, veluti lucerna, non tibi vili ex argilla, sed ingenio & virtute formatum, mentem tuam Christiana sapientia lumine, quasi per traducem imbuerere poterit, si serio uti non piguerit. Id sane ut fieret, Auctoris scopus fuit, ut fructum quem ipse uberrimum expertus, in quam plurimos transfunderet. Tanquam semina quadam diuina Contemplationis sparsit, qua piorum doctorumque virorum fecundis mentibus excepta, ac itidem fota, in solidas virtutes adolescerent; quibus subnixi, expeditè e terra ac mundi strepitu in cælum ac Diuinitatis adyta sese transferrent. Tu, Lector, experire, & vale.





R. P.

LEONARDI LESSII

E

SOCIETATE IESV

THEOLOGO.

*Diuiinarum Perfectionum com-  
pendiaria expositio, ad men-  
tem sursum eleuandam, &  
maximarum virtutum actus  
facili modo excitandos.*

PROLOCVTIO.



I homo in primario  
statu innocentiae &  
iustitiae originalis per-  
stitisset, non fuisset  
illi difficile caelestia,  
& diuina meditari; di-

*Cur dif-  
ficile sit  
homini  
concipe-  
re res  
diuinas.*

uinamque praesentiam semper pra-  
oculis habere; & maximarum virtu-  
tum, vt Fidei, Spei, Charitatis,



## 4 *Quinquaginta*

Religionis, Gratitude, Humilitatis, Reuerentiæ, Obedientiæ, &c. functiones in animo suo excitare, & mentem cum Deo suauissimè coniungere; habebat enim ille status singulari Dei assistentiam mentem illustrantem, & eam in suo conatu adiuuantem ad Deum cognoscendum: & ad omnia virtutum officia cum magna voluptate & facilitate obeunda. Verùm euerso isto statu per peccatum, sublata est ista diuini spiritus ordinaria opitulatio; & ad nudæ naturæ nostræ infirmitatem delapsi sumus: quâ fit vt diuinarum rerum consideratio, omnia virtutum exercitia nobis facta sint difficilia ac laboriosa, & plerumque absque suauitate, & cum tédio à nobis obeantur. Facile est menti nostræ terrena & corporalia cogitare, & totum diem in illarum studio & tractatione consumere: Historias vel veras vel fabulosas euoluere; bella, & prælia imaginari; sed valdè difficile illi est se supra ista corporalia sensibus & imaginationi consueta erigere, & in cœlestium rerum, præsertim diuinarum Perfectionum & Proprietatum consideratione sese oc-

*S. Aug.  
de corr.  
& grat.  
cap. 10.*

*II. 12.*

*Auctor*

*Hypog.*

*lib. 3. in*

*princi-*

*pio S.*

*Thom.*

*2. 9.*

*109. 4.*

*2. 3. &*

*4.*



## Nomina Dei.

cupare. Vnde opus est aliqua for-  
mula breui, & expedita, quam mens  
sequatur; & in qua, implorato auxi-  
lio diuino, se, ad diuinę excellentię  
notitiam exerceat. Nullū sanē exer-  
citium spirituale salubrius; nullum  
quoque iucundius, & maioris con-  
solationis cūm progressum in eo ali-  
quem fecerimus: nullum ad virtutes  
assequendas efficacius: nullum ad  
animum illustrandum, & lumen in  
omnibus functionibus vitę preben-  
dum potentius. Vt enim scriptura  
diuina ait: *Nosse enim te, consumma-  
ta iustitia est: & scire iustitiam, &  
virtutem tuam, radix est immortali-  
tatis.* Qua de plura alibi.

Quam ob causam Diuinas Perfe-  
ctiones, seu Attributa, quę Deo  
tribuuntur in Scripturis sacris, bre-  
uissimē ad imitationem S. Dionysij  
Areopagite (cuius lectio mihi iam  
à quinquaginta annis mirificē pla-  
cuit) explicare, & ob oculos pro-  
ponere statui, omisis plerisque Scri-  
pturę, & Patrum testimoniis, &  
Theologicis rationibus (quę omnia  
alibi satis profecuti sumus) vt tanto  
facilius mens possit illa apprehen-  
dere, & conceptum illorum illustri-

Scopus  
huius  
libelli

Sap. 19.

In Pra-  
fatione  
de per-  
fect. di-  
uinis.



modo formare : & ex illorum conceptu affectus congruentes elicere : & hoc modo animum Deiformem , vt Dionysius loquitur efficere.

Dionys.

c. 1. de

Diuinis

Nomi-

nibus &

c. 3. de

myst.

Theola-

gia.

Deus

duplici

ter con-

cipitur.

## C A P V T I.

### De Deo, & Diuinitate.

I. Per  
Affir-  
matio-  
nes.

**D**Eus dupliciter concipi potest secundum Dionysium. 1. Per affirmationes , seu conceptus positivos , quibus omnes perfectiones ei tribuuntur. 2. Per negationes , seu conceptus negativos , quibus omnes perfectiones , vt à mente creata absque lumine gloriæ concipiuntur , de eo negantur. Priori modo , concipimus Deum esse spiritum sublimissimum , optimum , maximum , sempiternum , potentissimum , sapientissimum , benignissimum , sanctissimum , iustissimum , misericordissimum , pulcherrimum : rebus omnibus : intimè præsentem , omnia interiorius creantem , formantem , conseruantem , gubernantem , & ad suam gloriam ordinantem , tanquam primum



num principium & finem rerum omnium.

Similis descriptio Dei colligi potest ex S. Augustino lib. 1. Confess. c.

4. paucis additis, hoc modo. Deus est spiritus summus, optimus, maximus & sempiternus; potentissimus & benignissimus; misericordissimus & iustissimus, & presentissimus; fortissimus, & pulcherrimus; simplicissimus, & perfectissimus; indivisibilis, & immensus; stabilis, & incomprehensibilis: immutabilis, mutans omnia; semper agens, semper quietus: colligens, nec egens: creans & nutriens & perficiens: portans & implens & protegens: ex quo omnia, per quem omnia, propter quem omnia.

Descriptio Dei ex August. lib. 1 Conf. c. 4.

Et S. Bernardus l. 5. c. 11. de Consideratione ad Eugenium, sic describit Deum. Quid est Deus? voluntas omnipotens: benignissima virtus: lumen æternum; incommutabilis ratio: summa beatitudo: creans mentem ad se participandum: vivificans ad sentiendum: afficiens ad appetendum: dilatans ad capiendum: iustificans ad promerendum: accendens ad zelum: fecundans ad fructum: dirigens ad

Descriptio Dei ex Bernardo. lib. 5. de Consid. Cap. 11.



## § Quinquaginta

aquicatem: formans ad benevolentiam:  
moderans ad sapientiam: roborans ad  
virtutem: visitans ad consolationem:  
illuminans ad cognitionem: perpetuans  
ad immortalitatem, implens ad felici-  
tatem: circumdans ad securitatem.  
Omitto alias, quas habet eodem  
libro, quæ ferè sunt per affirmatio-  
nes.

2. Con-  
cipitur  
per ne-  
gatio-  
nes.

Posteriori modo Deus concipi-  
tur esse Spiritus infinitus, immen-  
sus, sempiternus, infinitus supra  
omnem perfectionem, excellen-  
tiam, & magnitudinem à mente  
creata conceptibilem eleuatus: supra  
omnem substantiam, supra omnem  
potentiam, omnem sapientiam, om-  
nem intellectum, omnem lucem,  
omnem pulchritudinem, omnem  
sanctitatem, omnem iustitiam, om-  
nem bonitatem, omnem beatitudi-  
nem, omnem gloriam: adeò vt ipse  
nihil horum propriè sit, nulli horum  
sit similis, sed infinitè sublimior, &  
præstantior.

Ratio est: primò, quia omnes illæ  
perfectiones vt à nobis, vel ab An-  
gelis, absque lumine gloriæ conci-  
piuntur, sunt limitatæ in ratione en-  
tis, ita vt alia aliam non includat; vt



Verò sunt in Deo, sunt prorsus illimitatæ, ita vt se mutuò includant. Deinde menti creatæ obijciuntur per modum formarum accidentalium, sicut se habent in rebus creatis. In Deo sunt vna simplicissima substantia, seu forma per se subsistens. Ob has causas Dionysius Arcopagita multis locis hunc modum concipiendi Deum præfert ei qui est per affirmationes. Vide Cap. 2. de cælesti hierarchia, & c. 1. & 2. de diuinis nominibus. & c. 3. de mystica Theologia.

Possunt etiam hi duo modi misceri, sicut miscentur in hac descriptione. Deus est incomprehensibilis bonitas in sua essentia : inscrutabilis profunditas in sua sapientia : inaccessibleis altitudo in sua eminentia : ineffabilis latitudo in sua charitate : infinita longitudo in sua æternitate : simplicissima puritas in sua sanctitate : absoluta immensitas in sua magnitudine : caligo lucidissima : solitudo abundantissima : simplicitas perfectissima : sibi & beatis omnibus Paradisus & cælum : æterna vita, æterna requies, æterna beatitudo, & omniū bonorum infinita plenitudo.

*Descriptio Dei simul per affirmationes & negationes.*



S. Tho

mas 1.

p. 7. 13.

S. Aug.

lib. 11.

de Civi.

cap. 10.

Quod ad diuinitatem attinet, etsi ipsa a Deo nullo modo ex parte rei, aut in conceptu videntium Deum distinguatur: tamen in nostro conceptu seu concipiendi modo est aliqua distinctio: cum diuinitas concipiatur ut forma, Deus ut quid constitutum ex forma & substantia. Dupliciter autem diuinitas concipi potest.

Diui-

nitas

duplici-

ter con-

cipitur.

1. Per modum essentiae seu naturae intellectualis infinitae, ex qua quodammodo manant omnes illae perfectiones quae attributa vocantur: ita ut haec non contineantur in ratione diuinitatis, seu essentiae diuinae formaliter, sed tanquam in fundamento: sicut proprietates in rebus creatis.

2. Concipi potest, tanquam forma simplicissima per se subsistens infinitae perfectionis, quae formaliter contineat omnes perfectiones in sua summa eleuatione consideratas: ita ut Deus per illam formam sit formaliter potens, sapiens, bonus, sanctus, iustus, &c. Imo sit formaliter ipsa potentia, sapientia, bonitas, sanctitas, iustitia, &c. non accidentaria, sed substantialis, & per



se subsistens. Et hic modus concipiendi est præstantior, & Deo dignior: ut alibi fufius declaratum est, tum ratione, tum sanctorum Patrum testimoniis. Sic enim diuina essentia, formaliter continet omnem perfectionem simplicem, non tantum fundamentaliter: & ipsæ perfectiones habent se per modum substantiæ, non accidentis, vel proprietatis accessoriæ.

Lib. I.  
de Perf.  
Dini-  
nis c. 1.  
& 3.

Dionys.  
de diui.  
nominis.  
cap. 5.  
S. Tho-  
mas I.  
p. q. 13.  
a. 11.

C A P V T I I.

De ipso esse, & Qui est.

**D**Eus dicitur *esse*, *Qui est*, quinque modis vel rationibus. 1. Ut fons & causa totius esse: cum omne esse, & omne ens ab ipso sit, & assidue ab ipso, sicut lumen à sole, dependeat.

Deus est  
Qui est  
quinque  
modis.

2. Quia non habet esse aliquod limitatum: neque est hoc, vel illud: sicut Angelus vel homo: sed *Uniuersè est*, totum esse in se complectens, & ab æterno anticipans: cum tota essendi plenitudo, totaque entis



latitudo & amplitudo in ipso plenissime & eminentissime contineatur.

3. Quia *sempiternè* est, suo esse, suâque vitâ totam implens, adæquans, in se complectens & ambiens æternitatem.

4. Quia *immensè* est, totam implens spatiores imaginabilium immensitatem.

5. Quia *immutabiliter* est, omnia sua ita simul habens, & firmiter possidens, ut nihil vnquam possit amittere, cum omnia habeat per suam immutabilem essentiam, cui nulla potest fieri accessio, nulla decessio.

### C A P V T I I I.

#### De Infinitate Dei.

Ps. 144.

v. 3.

Dionys.

s. 9. S.

Thomas

1 p. q. 7.

Est ab-

solutè

infini-

us.

**D**Eus, ratione essentiae, est *Infinitus*, non solum in aliquo genere perfectionis, ut in ratione potentiae, sapientiae, sanctitatis, iustitiae, misericordiae, &c. sed *absolutè* in omni genere perfectionis; atque adeo in



toto genere entis. i. Tanquam cau-  
 sa fecunda, in qua tota entis ampli-  
 tudo ( quæ infinitas omnium gene-  
 rum species, & singularum specie-  
 rum infinita individua complecti-  
 tur ) eminenter existit; ac proinde  
 omne id, quod intellectu Angelico,  
 vel etiam diuino per modum entis  
 concipi potest. Vnde à S. Grego-  
 rio Nazianzeno Deus dicitur esse,  
*pelagus essentia immensum*, Ibi infi-  
 niti mundi; infinitæ species Ange-  
 lorum sine fine sursum excurren-  
 tium; infinitæ nationes populorum;  
 infinitæ species animalium: infini-  
 tæ species, ac varietates plantarum,  
 metallorum, lapidum, gemmarum;  
 ibi infinitum aurum & argentum;  
 infinitæ magnitudinis vniones, &  
 omnis generis lapides pretiosi: in-  
 finitæ species colorum, picturarum,  
 symphoniarum, odorum, saporum,  
 & delectabilium carnis sensusque  
 tangendi. Ibi infinitæ regiones, &  
 vrbes; infiniti campi, & siluæ; in-  
 finiti agri, & horti; infiniti mon-  
 tes, & fontes; infinita maria, & flu-  
 mina: infinita palatia, & templa;  
 infinita omnis generis supellex,  
 omnem superans æstimationem.

i. *Quia*  
 omne  
 ens in eo  
 eminenter  
 ut in  
 causa  
 continetur

*Oratio*  
 ne in  
 Natali  
 tia



Denique quidquid pretiosi, pulchri, splendidi, delectabilis, mente concipi potest, ibi continetur, & possidetur copia infinita. Hæc enim omnia, & infinita alia, quæ nulla mens creata concipere queat, ita in Diuina essentiâ, sapientiâ, & omnipotentiâ existunt, & lucent menti Diuinæ, vt vnico nutu voluntatis suæ possit ea in quantavis multitudine, & magnitudine, foris producere. Vndè qui Deum possidet, & illa omnia possidet; illisque in Deo altissimo modo fruatur.

*Quia ipse solus infinite melior est quam omnia simul entia.*

2. Dicitur *absolutè infinitus*, quia ipse solus per se, omnibus illis infinitis, quæ in eius essentiâ, sapientiâ, potentia eminenter continentur, etiamsi actu foris existerent, est infinite excellentior, sublimior, maior, pulchrior, amabilior. Imò omnia illa simul sumpta & considerata, sunt instar nihili in comparisonem Diuinæ excellentiæ. Vnde qui Deum possidet eoque fruatur, incomparabiliter magis gaudet eius solius possessione, quam si omnia illa extra Deum possideret; & omnium illorum pulchritudine, splen-



dore, gloria, commoditate fruere-  
tur. Deus enim illi est instar om-  
nium, & infinitè amplius quàm illa  
omnia.

3. Ex eo quod *Deus sit infinitus*  
*secundùm essentiam*, consequens est,  
ut ipse quoque necessariò sit infini-  
tus secundùm omnem rationem per-  
fectionis, quæ ipsi competit: nem-  
pe secundùm magnitudinem, po-  
tentiam, sapientiam, sanctitatem,  
benignitatem, misericordiam, ju-  
stitiam, pulchritudinem, &c. Ra-  
tio est 1. quia essentiæ infinitæ non  
congruunt eiusmodi perfectiones  
nisi in gradu, & perfectione infini-  
ta: debent enim esse commensæ, &  
adæquatæ ipsi essentiæ, ex qua no-  
stro modo concipiendi quodammo-  
dò videntur manare. 2. quia per  
unicam simplicissimam formam om-  
ninò infinitam, & illimitatam Deo  
competunt istæ perfectiones: non  
enim sunt veræ proprietates ex es-  
sentia promanantes; sed sunt ipsa-  
met essentia diuina per se subsistens,  
à nobis inadæquatè concepta; ac  
proinde vna simplicissima deitatis  
forma.

3. Quia  
omnes  
& sin-  
gule  
eius per-  
fectio-  
nes infi-  
nitæ  
sunt.

Quomodo autem singulæ perfe-



Lib. I.  
de perf.  
diui. c.  
3.

ctiones in suo genere, duplici ratione sint infinitæ, nempe intensiue, seu quasi intensiue, & obiectiue, & vtróque modo Deus illa à se, & non ab aliquo alio habeat, alibi explicatum est.

Pf. 144.  
Baruch.  
3. Dio-  
rys. c. 9.  
S. Thom.  
1. p. q. 8.

## C A P V T I V.

### De Immensitate Dei.

Immen-  
sus est  
magni-  
tudine  
& exten-  
sione.

**I**mmensus dicitur ratione magnitudinis & extensionis: quia ita in omnem partem, sursum deorsum: antrosum retrorsum; dextrorsum, sinistrorsum extenditur, & quasi diffunditur, vt nullis locorum spatiis, nullis terminis circumscribi queat: quæ res est valdè stupenda. Cogita extra mundum spatium mille leucarum in omnem partem extensum: adhuc vltior est Deus. Cogita centum millia leucarum: vltior est Deus. Cogita mille milliones leucarum: Deus vltior inuenitur. Cogita tot milliones leucarum, quot arenæ in omnibus littoribus: quot guttæ in omnibus aquis: imò,



quot puluisculi necessarij ad implendum totum vniuersum : adhuc Deus infinitis leucarum millionibus vltior existit : idque perfectissime & completissime : nempe in tribus personis , & cum omnibus suis perfectionibus, opibus & donis, quæ in ipso eminenter continentur. Denique nullum spatium tam magnum ab vlla mente creata concipi potest, quin Deus infinitè sit maior : & infinitè extra & vltra illud, in omnem partem diffundatur : non per partes sicut aer, vel aliud corpus : *Vbiq̃e totus est* sed per se totum, & per suas ( vt ita loquar ) totalitates, sicut spiritus : ita vt in puncto quolibet totius spatij sit totus, non quasi fluctuans aut mobilis, sed firmiter prorsus & immobiliter tanquam omnium fundamentum.

Tota magnitudo vniuersi respectu magnitudinis & extensionis Dei, est *Mundus Deo collatus est instar* instar vnius paruæ guttæ ad immensitatem oceanī, vel vnius puluisculi ad vastitatem totius mundi : vt insinuatur Sap. II. v. 23. vbi dicitur, *Tanquam momentum statera, sic est ante te orbis terrarum ; Et tanquam gutta roris antelucani quæ des-* *Sap. II. v. 23.*



*cendit in terram.* Imò vt veriùs dicam, nulla inter Dei & vniuerſi magnitudinem & extensionem eſt proportio: cùm magnitudo extensionis diuinæ, infinitè excedat non ſolùm magnitudinem vniuerſi, ſed etiam omnem magnitudinem ab intellectu creato conceptibilem.

Neque his obſtat, quòd magnitudo corporalis & ſpiritualis non videantur poſſe comparari, quia etſi non poſſint comparari in naturâ, poſſunt tamen in ratione extensionis: vt paſſim Philoſophi, & Theologi tradunt de anima, & corpore, de Angelis, & eorum locis adæquatis. *Ratione Immenſitatis ſuæ* paſſim in Scripturis Deus dicitur *magnus & magnitudinis eius non eſſe finis.* Conuenit tamen ei appellatio hæc etiam ſecundùm alia Attributa. Eſt enim magnus potentiâ, magnus ſapientiâ, magnus ſanctitate, maiestate, & cæteris perfectionibus. Vnde quando in Scripturis abſolutè magnus dicitur, intelligendum eſt eſſe magnum, immenſum, & infinitum, ſecundum omnes perfectiones quæ ei conueniunt: vt

*Pſ. 47. Psal. 47. Magnus Dominus & lau-*

*Magnus etiam eſt ſecundùm omnia alia Attributa.*



*dabilis nimis, in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius, magnus potentia, sapientia, sanctitate, iustitia, misericordia, &c. & Psal. 94. Quoniam Deus magnus Dominus, & Rex magnus super omnes Deos. Simili modo esse infinitum, immensum, æternum, immutabilem, immortalem, incomprehensibilem, conueniunt illi non solum ratione essentiali, sed etiam secundum omnia attributa (quod valde considerandum est) & secundum proprietates personales.*

*Ps. 94.*

*Iob. 40.  
17.*

*Sap. 7.*

*S. Thom.*

*I p. q. 3.*

*S. Aug.*

*lib. II.*

*de Cui.*

*c. 10. &*

*lib. 15.*

*de Tri-*

*nit. c. 17.*

*Vide*

*Magis-*

*strum in*

*I. d. 8.*

*Deus*

*est ex-*

*pers om-*

*nis co-*

*positio-*

*nis.*

C A P V T V.

DE SIMPLICITATE,  
& Puritate Dei.

**S**implex dicitur: i. quia est expers omnis compositionis, tam accidentaria, quam essentialis: non enim est concretus ex corpore & anima, ex materia & forma, sicut animalia & plantæ: neque ex partibus integran-  
tibus, sicut omnia corporalia, siue substantiæ sint, siue accidentia: ne-



que in eo est compositio subiecti, & formæ accidentalis : sicut in omnibus substantiis creatis, etiam Angelis, qui tamen inter omnes res creatas sunt simplicissimi : neque compositio modi & modificati : sicut in omnibus rebus creatis tam accidentibus quàm substantiis. Cùm enim omnes sint limitatae & imperfectae, egent variis modis quibus intrinsecè limitentur, vel aliis vniantur, vt sic perficiantur : vel statum debitum consequantur. Omnia enim corpora & accidentia corporalia, quæ sunt in mundo, habent modum quendam extensionis, densitatis, raritatis, limitationis secundum quantitatem, figuram, & situm in loco. Omnes substantiæ spirituales, & earum formæ accidentales, sunt definitæ & conclusæ certo spatio, ultra quod non possunt se extendere : intra quod infinitis modis possunt se contrahere. Omnes formæ tam substantiales ; quam accidentariæ habent modum quendam inhesionis, informationis, & vnionis cum suo subiecto : & omnia subiecta habent vnionem cum suis formis & accidentibus. Omnes par-



res rei continuæ habent modum quendam vnionis inter se. Similiter omnes gradus formarum quæ possunt intendi & remitti, habent quandam inter se vnionem per intimam quandam & mutuam penetrationem & cohæsionem. Secundum hosce modos in rebus creatis quotidie fiunt innumerabiles mutationes, quibus semper aliter, & aliter se habent: quarum omnium Deus prorsus est incapax cum omnino sit illimitatus, & per essentiam suam vndequaque perfectus, & supra omnia creata infinitè eleuatus, ita vt à nulla re creata affici vel tangi queat.

2. Simplex dicitur, non solum, quia est expers omnis compositionis, sed etiam quia est infinitè purus, subtilis, ac spiritualis; & supra omnia corporalia sua puritate infinitè eleuatus. Quò enim res aliqua est purior, & subtilior, eò est simplicior. Vnde etsi elementa sint expertia omnis compositionis essentialis, vt multi tenent, & hac ratione sint æquè simplicia: tamen si puritatem spectemus, aliud alio est simplicius. Aqua enim est simplicior terrâ; & aër, aquâ; & cœli puriores ac simplicio-

*Est infinitè purus, subtilis, & spiritualis.*



*Duo  
cōsecu-  
tūa sim-  
plicita-  
tis di-  
uina.*

res elementis. Quare cum essentia diuina sit infinitæ puritatis ac subtilitatis ( vtpote purus actus infinitè eleuatus, non solùm supra omnia corpora, sed etiam supra omnes spiritus creatos & creabiles ) meritò infinitè simplex censenda est; ita vt omnes spiritus Angelici, ipsius comparatione, non videantur esse spiritus, sed naturæ crassæ, impuræ & concretæ instar corporum. Ratione huius subtilitatis & simplicitatis fit 1. Vt ipse omnia penetrare, & peruadere possit; & omnibus rebus intimè præsens existere; omniâque intus in abscondito creare, formare, conseruare, perficere, tenere, & omnibus occultissimè cooperari. Vide libri Sapientiæ caput 7. v. 22. & 23.

Ratione huius simplicitatis fit, vt Deus sit infinitè perfectior & excellentior, quàm si haberet omnes perfectiones per diuersas formas inter se compositas & vnitas. Quia infinitè perfectius, & excellentius, & sublimius est, habere omnes perfectiones per vnā simplicissimam formam, quàm per formas diuersas: formæ enim diuersæ sunt limitatæ secundum certam speciem, vnde non pos-



sunt constituere deitatem, vel esse ipsa deitas. Illa verò forma, quæ in summa simplicitate omnem perfectionem continet, necessario est illimitata & infinita, & ens à se: vnde est ipsa deitas.

Gen. 27  
Exo. 15.  
Ps. 47.  
48. 60.  
71 aliis  
que lo-  
cis. Dio-  
nys. c. 10  
S. Tho.  
1. p. qu.  
10.

## CAPUT VI.

*De Aeternitate Dei.*

**A** Eternus dicitur; i. quia infinito interuallo, ante omne tempus imaginabile fuit, & infinito interuallo seu infinitis sæculis post omne tempus imaginabile erit. Concipe retrò, ante mundum conditum tot myriades sæculorum (sæculum vnum voco durationem 100. annorum) quot sunt atenæ in omnibus littoribus, quot guttæ in omnibus aquis, quot folia in omnibus arboribus, quot gramina in omnibus pratis, quot semina in omnibus agris, quot pili in omnibus animalibus: & huic incomprehensibili numero adde tot milliones sæculorum, quot pulvisculi sunt necessarij ad implendum totum vniuersum cor-

Aug. in  
Ps. 102  
v. 25.  
Boet. l.  
5. de cō-  
sol. pra-  
sa ult.  
Deus est  
ante, &  
erit post  
omne  
tempus  
imagi-  
nabile.



poreum ( de quo fusius noster Clavius in sphæram ) adhuc Deus totum illud temporis incomprehensibile spatium, quod nobis videri possit instar cuiusdam æternitatis, infinitis sæculis, & sæculorum infinitis millionibus antecessit. His adde longè maiora. Multiplicetur totus iste numerus sæculorum intellectu Angelico, ratione quadrata vel cubica semper ascendendo, quantum per mille annos iste æctus repeti potest: adhuc infinito interuallo & infinitis sæculis Deus prior, & antiquior deprehèditur. Idem dicendum etiam si tot fiant cubicæ multiplicationes ordine recto ascendendo, quot arenæ sunt necessariae ad implendum totum vniuersum. Nullus numerus annorum, vel sæculorum tam ingens à mente creata retrorsum concipi potest, quin tandem desinat in certum terminum, & ante illum terminum supersint infinita sæcula, quibus Deus illum terminum antecesserit. Ob hanc causam vocatur *antiquus dierum*. Danielis 7. *primus & nouissimus*. Apocal. 1.

Simili modo concipienda æternitas in futurum. Concipe in futurum.



tot milliones sæculorum quot modò assignauimus; exactis omnibus illis, adhuc restabunt alij milliones sæculorum, & quidem infiniti, quibus Deus cum omnibus sanctis suis regnabit, & damnati apud inferos torquebuntur. Nec potest ab vlla mente creatâ tanta multitudo sæculorum concipi, quin illâ exactâ, & post illam, adhuc alia multitudo sæculorum infinita non sit subsecutura.

Vbi aduertendum est, integram æternitatem, quatenus dicit quandam durationis extensionem, nostro modo concipiendi quasi duabus constare partibus (etsi in se ipsa sit tota simul, & partibus careat) quarum altera concipitur vt existens completè ante omnia sæcula imaginabilia quasi semper exacta: hæc soli Deo conuenit; nec puto vllam creaturam illius capacem; vt alibi ex Patribus probauimus. Altera concipitur vt existens post omnia sæcula imaginabilia, quasi semper futura: ita vt nihil vnquam de ea decerpatur, quo possit imminui. Hæc communicari potest rebus creatis. Sic enim & mundus renouatus, & beatitudo sanctorum,

*At ita  
mitas  
quasi  
duabus  
partib  
constat*

*L. 4. de  
perfectis,  
c. 20.*



& tormenta peccatorum æterna erunt.

*Habet  
omnia  
sua &  
bona  
gaudia  
simul in  
vnu per  
fectissimè col-  
lecta.*

2. Deus dicitur æternus, non solum quia ante omne tempus conceptibile, infinitis sæculis extitit, & post omne tempus conceptibile infinitis sæculis extabit; sed etiam quia omnia bona sua, omnem potentiam, sapientiam, beatitudinem, omnia gaudia & oblectamenta, quæ per infinitum tempus acquirere posset, simul perfectissimè in vnum collecta habet; & immutabiliter ex omni æternitate in omnem æternitatem, absque omni initio, & fine possidet, ita ut nulla ei possit fieri accessio, nulla decessio. Nemo in hac vita potest omnes oblectationes, & gaudia, quibus toto vitæ decursu fruitur, simul habere collecta, ut simul omnia illa sentiat & percipiat, illisque simul fruatur: imò non posset simul illa perferre; sed moreretur gaudij magnitudine corde se nimium dilatante; ut constat multis exemplis eorum, qui gaudio ex vna aliqua re insperata concepto, repente exspirarunt. At Deus omnia gaudia, & delectationem, quam infinito tempore de infinitis bonis percipere posset, simul & collectim, per totam æ-



ternitatem possidet.

Vnde triplici modo gaudium Dei est infinitum. 1. quia est de bono infinito (nempe de essentia suæ excellentia) idque tanta cum perfectione, vt ei omnino exæquetur; & vltèrius est de bonis infinitis, quæ in essentia diuina eminenter continentur. 2. quia simul & confertè habet omne gaudium quod per infinitum tempus successiue percipi potuisset. 3. quia hoc totum simul possidet non finito aliquo tempore, sed per totam æternitatem: sicut si daretur lux corporalis intensiue & extensiue infinita, & tota perfectio extensiuæ contraheretur in punctum, & illa lux sic contracta, esset in immensum diffusa, vbique tota perfectè existens.

Pari modo Deus omnes suas cogitationes, omnia consilia, omnia decreta, simul ab æterno immutabiliter concepit & retinet; ita vt nihil noui ei possit occurrere, nihil noui possit cogitare; nihil etiam velle aut decernere, quod ab æterno non cogitarit, voluerit, statuerit, decreuerit; nihil permittere fieri in tempore, nisi quod ab æterno statuerit permittere; nihil facere in tempore, nisi

*Gaudium  
Dei tri-  
pliciter  
est infi-  
nitum.*

*Omnia  
Dei cõ-  
silia &  
decreta  
sunt ab  
æterno.*



quod decreuerit in æternitate : semper enim æternum decretum circa omnia & singula debuit præcessisse, sine quo in tempore nihil fieri potest. Non quòd Deus absolutè non possit facere alia, quàm quæ fecit, aut facturum est ; absit, potest enim alia, & alia sine fine, etsi re ipsâ non decreuerit facere. Fieri tamen non potest, vt re ipsâ aliquid faciat, nisi decretum faciendi ab æterno præcesserit. Itaque potest omnia absolutè, considerata ipsius Potentiâ & Sapientiâ, & summâ libertate ab æterno quidlibet decernendi : non potest omnia, ex suppositione ; nempe supposito quòd decretum non præcesserit. Postulat ipsius eminentissima æternitas, & immutabilis celsitudo, vt omnia quæ fiunt in tempore, & quæ non fiunt, in suâ luce infinitâ tam perfectè considerauerit, expenderit, ponderauerit, atque si infinito tempore de singulis deliberasset, & consultasset. Vnde facilè illi fuit de omnibus & singulis statuere semel & simul, quæ infinito post tempore facienda, vel permitenda erant. Imò id erat necessarium, ne voluntas eius circa aliqua obiecta maneret quasi suspensa.



quod est imperfectionis.

Quare nulla est in Deo actuum in- *Nulla*  
tellectus, aut voluntatis successio. *est in*  
Quod semel cogitat aut videt, semper *Deo*  
cogitat & videt. Quem semel amat, *successio*  
semper amat; sed pro eo tempore *actuum*  
quo erat amabilis, nempe pro tem- *intellectus*  
pore status gratiæ; quem semel odit, *Etus aut*  
semper odit, non absolute, sed pro *voluntatis*  
eo tempore quo odio dignus; pro  
alio verò tempore, quo amore dignus  
est, illum amat. Hi actus qui nostro  
modo concipiendi in Deo existunt  
ab æterno, non cessant propriè nec  
extinguntur, neque de nouo emer-  
gunt, vel eliciuntur; sed manent in-  
uariabiles respectu sui obiecti pro  
certo tempore & in certo statu consi-  
derati; nec tribuunt absolutam de-  
nominationem, nisi eo tempore quo  
obiecta in certo statu existunt, & pro  
illo tempore quo in eo statu existent,  
vel exstiterunt.

3. Dicitur æternus tanquam supra *Est causa*  
æternitatem, & vt causa æternitatis *causa æterni-*  
in creaturis. Ipse enim suo potentis- *nitatis*  
simo, assiduo, & immutabili influxu, *creaturarum*  
quo omnia creat & conseruat, est  
causa cur mundus, Angeli, & homi-  
nes in æternum sint permanfuri &



duraturi, vnâ cum statu gloriæ, vel damnationis. Denique res omnes, suam durationem, ætatis mensuram, spatia essendi & viuendi, tempus nascendi & moriendi, pro suâ quælibet conditione ac naturâ, ab ipso acceperunt.

---

Gen. 14.

nu. 24.

Iob. 3.

Psa 12.

20. 45.

90 &c.

Est cau-

sa omnis

celfitu-

dinis

creatu-

rarum.

## C A P V T V I I.

### De Altitudine Dei.

**D**Eus dicitur Excelsus & altissimus. i. Vt causa omnis celsitudinis & sublimitatis, quæ est in rebus creatis; siue ea sit ratione loci & magnitudinis; quo modo cœli excelsi dicuntur; siue ratione officij & dignitatis; sicut principes Reges, Pontifices, excelsi sunt; siue ratione naturæ; sicut Angeli qui rebus omnibus corporalibus longè sunt excelsiores; siue ratione perfectionis & status; sicut beati & in primis humanitas Christi, deinde B. Virgo Mater Christi. Omnis huius celsitudinis ordinator, limitator, distributor, ac largitor est Deus, qui omnes partes vniuersi corpori



porci & incorporei pulcherrimo ordine distributi.

2. Quia ipse solus verè sublimis & excelsus : nā omnis celsitudo quæ est in rebus creatis, ipsius celsitudini cōparata, non est celsitudo, sed solū imago, vel vmbra celsitudinis ipsius. Omnes enim Reges, & Principes, imò omnes Angeli, & Beati, sunt serui illius, & mancipia naturā suā : quamvis ipse sua benignitate, per communicationem spiritus sui, eos in filios adoptarit, & nomine filiorum appellet.

*Nihil  
altū &  
excelsū  
est res-  
pectu  
Dei.*

3. Propriissimè dicitur Excelsus & Altissimus; quia ipse vt secundū essentiam suam, & secundū omnes suas perfectiones, est infinitè eleuatus supra omnem creaturam, non solū actu existentem, sed etiam supra omnem possibilem, & mente concepitibilem; quantumvis ea sublimis, potens, sapiens, magna, pulchra, sancta, concipiatur. Vnde non solū dicitur Altissimus, quia excelsior, vel altior omnibus aliis, sed quia infinitè altior : adeò vt inter supremam creaturam existentem, & ipsum, sint infiniti gradus specierum Angelicarum sursum tenden-

*Rebus  
omnibus  
etiam  
possibi-  
libus, est  
infinitè  
excel-  
sior.*



*Imme-  
sum in-  
teruallū  
inter  
Deū &  
creaturā.  
tam.*

do. Idem dicendum de gradibus bea-  
titudinis. Vnde omnis creatura quan-  
tumuis excelsa, est infinito, vt sic  
dicam, interuallo infra ipsum loca-  
ta; etsi in eodem spatio. Hinc fit vt  
inter creaturam, & ipsum Deum, sit  
infinitum quoddam interuallum, non  
distantiæ loci, sed naturæ seu gra-  
dus; quod Mystici Theologi solitu-  
dinem vocant.

### C A P V T V I I I.

*Ps. 101.  
Mala. 3  
Jaco. 1.*

#### *De Immutabilitate Dei.*

*1. Ut  
causa  
immuta-  
bilitatis  
creaturarū.*

**I**mmutabilis dicitur; i. vt causa  
omnis firmitatis, & immutabili-  
tatis in rebus creatis. Ipse enim  
mundum, totūque vniuersum  
in suo esse, in suo loco, in statu glo-  
riæ quam peracto iudicio vniuersali  
virtute diuina accipiet, immutabili-  
ter in æternum conseruabit: similiter  
Angelos & homines, quod ad natu-  
ram ipsorum, & statum gloriæ vel  
damnationis attinet.

*2. Nul-  
la ei  
fieri po.*

2. Quia nulla quantumuis minima  
potest ei fieri accessio, vel decessio:  
non substantiæ, non potentiæ, non



magnitudinis, non perfectionis, non  
volitionis, non loci, non situs, non  
modi alicuius, qualiscúmque demum <sup>est ac-</sup>  
is sit. Percant omnes homines, om- <sup>cessio vel</sup>  
nes Angeli, totus mundus, omnia re- <sup>decessio.</sup>

deant in nihilum; ipse nihil in se  
amitter', ipse æquè plenus gaudio,  
plenus beatitudine, & omnibus bonis  
affluens erit. Omnia enim illa re-  
tinet in luce sapientiæ, & in omnipo-  
tentia virtutis suæ, in qua illi semper  
omnia sunt præsentia, eaque im-  
mutabiliter possidet, ita ut nullo  
modo possint ipsi excidere; & ad mi-  
nimum nutum ipsius omnia rursum  
in suis naturis existent, ipsique ser-  
uient. Vnde rerum omnium interi-  
tus nihil ei damni adferre potest:  
quod insinuatur Psalm. 91. cùm dici-  
tur: *Cùm exorti fuerint peccatores si-*  
*cut fœnum, & apparuerint omnes qui*  
*operantur iniquitatem, ut intereant in*  
*saeculum saeculi. Tu autem altissimus*  
*in æternum Domine. Quasi dicat: Tu*  
*ex interitu illorum nihil de tua celsi-*  
*tudine & gloria amittes.*

Ratio immutabilitatis ipsius est,  
quia quidquid in se habet vel habere  
potest, habet actu per suam essen-  
tiam. Vnde non potest ei noui ali-



quid accedere vel decedere, nisi essentia aliquo modo varietur, quæ prorsus est immutabilis: utpote infinitè supra omne mutabile eleuata.

i. Ad  
Tim. I.  
c. 6. c.  
omnibus  
locis, ibi  
æternus  
dicitur.

## CAPVT IX.

### De Immortalitate Dei.

i. Non  
potest  
mori per  
dissolu-  
tionem.

**I**mmortalis dicitur; i. quia cum sit simplex substantia per se subsistens, non potest vlllo modo mori per dissolutionem; sicut homo moritur, quando anima soluitur à corpore. Verùm hæc immortalitas est Deo communis cum omnibus naturis simplicibus per se subsistentibus: quæ quia simplices sunt, non possunt dissolui in partes essentiæ, & quia per se subsistunt, non pendent ab aliquo subiecto, ad cuius interitum, vel alterationem, debeant perire; sicut omnes animæ seu vitæ tam animalium quàm plantarum, corpore destructo debent perire; quia separatæ à subiectis nullam possunt habere functionem, ac proinde illis non est debita conseruatio.



2. Dicitur propriè immortalis, quia naturâ suâ talis est, vt nullo modo possit desinere esse, aut amittere vitam suam. Cetera verò omnia naturâ suâ talia sunt, vt omnem vitam suam, & naturam, & totum esse suum possint amittere: vnde Apostolus 1. ad Timoth. 6. *qui solus habet immortalitatem*. Ratio est; quia cum Deus sit ens primum, summum, & fundamentum omnium; non potest vlllo modo esse dependens ab aliquo alio: ac proinde non potest desinere esse, aut amittere vitam per subtractionem influxus, seu dependentiæ ab aliqua causa. Itaque naturâ suâ est omnimodo immortalis. Cætera verò omnia (etiam Angeli & beati quorum natura & vita videtur maximè immortalis) cum naturâ suâ dependeant ab assiduo Dei influxu, quo ipsa cum tota sua vita naturali & beata creantur, formantur, & conseruantur; etiam naturâ suâ talis sunt conditionis, vt possint amittere vitam vtrâmq; & desinere esse, Deo, qui illa liberè conseruat, influxum suum subtrahente. Vnde Angeli etsi à Philosophis, & Theologis Scholasticis absolutè dicantur

2. Non  
potest  
desinere  
esse.

Angeli  
quoniam  
do pos-  
sunt dici  
mortales.



Diony.

c 6 de

diu no

mini.

Iustiz.

Resp. 13

ad Gêr.

Cyr. l. 8

zhesau-

ri. Cap.

2. Dam.

l. 2. fid.

orth. c 3

3. Nihil

ei potest

detrahi.

naturâ suâ immortales ; eò quod ni-  
hil in se habeant quod possit illis  
mortem adferre ; & quia nulla res  
creata potest illos perimere , cùm  
sint naturæ simplices : tamen à san-  
ctis Patribus dicuntur naturâ suâ ef-  
se mortales , & solâ Dei benignitatē,  
ac gratiâ immortales. Vbi gratiam  
vocant liberum & gratuitum Dei in-  
fluxum , quo naturam eorum con-  
seruat : qui tamen , quia naturæ eo-  
rum est debitus , non est supernatu-  
ralis , sed naturalis. Dicitur autem  
gratuitus , quia non est ex meritis  
ipforum ; sicut & creatio gratuita est.  
Itaque sunt naturâ suâ immortales  
respectu potentiæ creaturarum , &  
sunt naturâ suâ mortales compara-  
tione ad potentiam diuinam.

3. Dicitur Immortalis, quia pror-  
sus immutabilis ; ita vt non solum  
non possit amittere vitam , sed nec  
quidquam aliud eorum quæ ipsi in-  
sunt : non enim potest ei quidquam  
detrahi vel de maiestate , & magni-  
tudine, vel de gloria & gaudio , vel  
de luce & sapientia , vel de pace &  
tranquillitate animi , vel de affluen-  
tia bonorum omnium. Nihil etiam  
in consiliis & decretis eius immutari



intrinsecus in mente ipsius potest. Quod si vel minima immutatio in ipsum cadere posset, iam non esset immortalis, quoad omnia; nam in omni mutatione quâ aliquid amittitur, veluti mors quædam, secundum id quod amittitur, interuenit.

## CAPVT X.

## De Inuisibilitate Dei.

Exo. 33

I. Ad

Tim. 1.

Joan. I

**I**mmortalitati coniungit Apostolus Inuisibilitatem, cum ait; *Regi sæculorum immortalis, & inuisibili, soli Deo honor & gloria.*

I. Ad Timoth. 1.

Dicitur Inuisibilis; 1. Quia nullis *est inuisibilis oculo.* oculis corporeis videri potest; nimirum pro ut est in se. Quia res omnino spiritualis est extra obiectum visus corporalis.

2. Dicitur Inuisibilis, quia à nullo intellectu creato vi luminis naturalis, clarè ut est in se ipso, videri potest; neque ullus intellectus est possibilis qui id viribus naturæ possit. Hoc modo inuisibilis est omni creaturæ, & soli sibi visibilis ac



notus. Et sic videtur Apostolus Deum vocare inuisibilem, loco iam allegato.

3. Dicitur Inuisibilis, quia etsi *visione* mente creatâ per lumen gloriæ aliquo modo clarè videri possit, non *compre-* tamen visione comprehensivâ quâ *hensiva.* nihil lateat videntem. Omnis enim visio Beatorum infinitè abest ab ipsius visione comprehensivâ; & ipse infinitè omnem illorum visionem superat. Hoc modo quidam Patres dicunt Deum omni creaturæ inuisibilem, & ignotum; & sibi soli notum, ac visibilem.

*Job. 9.  
Jere. 32  
ad Ro.  
11.*

## CAPVT XI.

### *De Incomprehensibilitate Dei.*

*Qua-  
drupli-  
citer est  
incompre-  
hensibilis  
1. Intel-  
lectu.*

**D**icitur Incomprehensibilis, quadruplici ratione, 1. Intellectu: quia nulla mens creata etiam cum lumine gloriæ quantumvis magno, potest illum comprehendere: hoc est, ita illum cognoscere, ut nihil ipsius lateat intuentem, seu cognoscentem: semper enim infinita, imò infinites



infinita restabunt, quæ distinctè non cognoscentur, seu concipientur: nempe infinitæ rerum notiones & conceptiones; infinitæ rerum complacentiæ vt ad res possibiles terminantur; infinita decreta præsertim conditionata; infiniti modi quibus essentia diuina est imitabilis. Et quãuis hæc omnia à mente creatâ in Deo distinctè viderentur per lumen aliquod gloriæ, quale est lumen animæ Christi (quod omninò est impossibile) adhuc tamen Deus propriè, & perfectè non comprehenderetur; quia illa cognitio claritate non adæquaretur essentiæ diuinæ, nec per eam cognosceretur Deus tam perfectè, & clarè quàm est cognoscibilis; sed infinitè ab hac claritate deficeret, cùm sit finita. Vnde ei non adæquaretur, nec esset perfectè comprehensiuæ; sed solùm secundùm quid: nempe quoad multitudinem obiectorum; non quoad claritatem & perfectionem cognitionis.

Dicitur etiam Incomprehensibilis intellectu, aliâ ratione: nimirum, quia nullus intellectus creatus quantumuis sublimis, potest viribus



naturæ illum attingere, ita ut illum clarè videat, aut cognoscat, sicut in se est; sed quantumvis mente ascendet in altum, semper infinitè aberit ab eius clarâ cognitione.

2. Affe-  
ctus.

2. Est Incomprehensibilis affectu: quia nulla mens creata potest illum amare, honorare, æstimare, laudare, reuereri, quantum dignus est. Sed ipse omnem amorem, honorem, æstimationem, laudem, reuerentiam omnis creaturæ, etiam omnium Beatorum infinitè superat. Ecclesiastici 43. v. 30. & sequentibus.

3. Loco.

3. Est Incomprehensibilis loco: quia cum sit immensus, nullo spatio quantumvis magno concludi potest; ut ostensum est cap. 4.

4. Tem-  
pore.

4. Est Incomprehensibilis tempore; quia cum sit æternus, est ante omnem durationem conceptibilem, & quidem sæculis infinitis. Similiter est post omnem durationem conceptibilem sæculis infinitis; ut explicatum, cap. 6.



## CAPVT XII.

## De Ineffabilitate Dei.

Iere. 32

Eccli. 43

Ioan. 1.

12. Ti.

mot. 6

**I**neffabilis dicitur ; 1. quia nullis verbis, nullis sermonibus exprimi potest prout in seipso est ; etiamsi tot libri scribantur, quot etiam totus mundus capere non posset.

1. Ore.

2. Quia non solum nullis verbis externis repræsentari potest, sed etiam quia nulla mens creata absque lumine gloriæ potest illum, ut est in se, concipere ; ac, proinde nec verbis internis illum sibi vel aliis repræsentare. Omnis enim conceptus mentis creatæ, quo illa Deum absque lumine gloriæ concipit, infinitè abest à genuinâ eius repræsentatione. Unde infinitè melius est vnum verbum, quo Beati Deum sibi in mentibus suis repræsentant, & exprimunt, quam omnis sapientia hominum, & Angelorum. Hoc modo non est ineffabilis beatis ; sed nobis & Angelicæ naturæ extra beatitudinis statum.

2. Conceptu.

3. Ineffabilis dicitur, quia adeo

C vj



3. Ver-  
bo com-  
prehens-  
suo,

sublimis, infinitus, & immensus, ut neque à beatis per lumen gloriæ adæquatè, seu comprehensivè vlllo verbo mentis exprimi, aut repræsentari possit; sed solùm à se ipso: ut cap. II. explicatum est. Et hoc modo est ipsis etiam Beatis ineffabilis.

Gen. 17

Exo. 15,

Tob. 13.

Job. 8.

& alibi

sapissi-  
mè.

1. Caus-  
saliter.

S. Tho.

1. p. qu.

25. a 3.

## C A P V T X I I I.

### De Omnipotentia Dei.

**D**icitur potens, & omnipo-  
tens; I. Ut causa, quia ab  
ipso est omnis potentia,  
omnis virtus, seu vis agen-  
di, & operandi; omnis vigor, & om-  
nis efficacia in omnibus rebus  
creatis, in terra, in mari, in astris,  
in lapidibus, metallis, plantis, ani-  
malibus, & Angelis. Omnis vis ope-  
randi aliquid, tenuis est participatio  
potentiæ ipsius.

2. For-

maliter

2. Formaliter; quia ipse in se est  
potentiæ infinitæ, vel potius ipsa  
potentia infinita per se subsistens.  
Potest enim omnia quæ potest mens  
creata concipere: quæ prorsus in om-  
ni genere & specie sunt infinita. v. g.



infinitos mūdōs huic nostro mundo  
similes, & alios huic dissimiles, &  
infinitos Angelos, infinitos popu-  
los, infinitum aurum, argentum, la-  
pides pretiosos, &c.

Cum dicitur posse facere infinita,  
intellige infinita syncategorematicè,  
vt loquuntur Philosophi, non ca-  
tegorematicè: id est, posse illum tot  
res cuiusvis generis facere, vt sem-  
per possit plures, & plures sine fine:  
adeò vt nullus numerus tam ma-  
gnus concipi queat à mente creata,  
quin tot & plures sine fine possit fa-  
cere: sic tamen vt nunquàm faciat  
infinitum actu, iuxta probabiliorem  
S. Thomæ, & multorum aliorum  
sententiam: quia repugnat creaturæ  
esse infinitam actu; vt alibi declara-  
tum est. Addo, Deum non solum  
posse omnia quæ mens creata potest  
concipere, idque in quantavis ma-  
gna multitudine, quantitate & per-  
fectione; sed etiam quidquid ipse suâ  
infinitâ Sapientiâ potest extra, seu in-  
tra se concipere; quæ infinities plura  
& magis mirabilia sũ, quàm ea quæ  
possunt concipi à mente creata.  
Quidquid enim sua mente infinita  
potest interiùs concipere seu for-



mare intelligendo, potest exteriùs producere & formare creando. Et hoc modo potentia adæquatur Sapientiæ.

3. *Ace-* 3. Dicitur omnipotens, quia potest  
*leritate* omnia facere repenti, sine morâ tem-  
*et faci-* poris; & sine vlllo labore, summâ &  
*litate.* infinita facilitate: solo nutu suæ vo-  
luntatis, & solo verbo. Longè faci-  
lius illi esset mille mundos novos  
excitare, quàm nobis nomen *mun-*  
*us* proferre: & tamen nobis nihil  
facilius verbo.

4. *Ab* 4. Dicitur omnipotens, vel potius  
*omni te-* omnitenens, Dionysio Autocrator,  
*rentia.* quia omnia & singula interiùs conti-  
net, & constringit in vnum ne dis-  
soluantur & diffuant; & omnia tan-  
quam sedes ac fundamentum om-  
nium excipit, sustentat & conseruat.  
Ipse enim est omnium radix, ex quo  
omnia veluti pullularunt: & omnium  
vinculum, quo singula in se ipsis con-  
stringuntur ne diffuant & euanes-  
cant; omnium sedes, ac fundamen-  
tum, omnia sustentans ne in nihilum  
suum relabantur.



## CAPVT XIV.

## De Sapientia Dei.

**S**apiens & Sapientia dicitur; i. vt causa omnis sapientiæ & omnis cogitationis tam par-  
uæ, quàm magnæ in Beatis, in Angelis, in hominibus, in anima-  
libus: nam ipsius sapientia, etiam causa est illius tenuis cognitionis,  
omnisque industriæ, quæ est in ani-  
malibus.

2. Formaliter dicitur Sapiens; i. non vt sapientiâ præditus, & imbu-  
tus, sicut mentes Angelicæ; sed vt ipsa sapientia per se subsistens, in  
qua omnis plenitudo sapientiæ emi-  
nenter continetur. Per hanc quasi in  
primo signo rationis cum infinita  
claritate comprehendit essentiam  
suam, & processiones personarum, &  
ipsas diuinas personas. Deinde in  
secundo signo ex omni æternitate in  
omnem æternitatem extēdit se actu,  
& cum infinita claritate ad omnia  
possibilia; idque ex vi cognitionis  
essentiæ suæ. In tertio signo exten-

Prover.  
ca. 1. 3.  
& 9.  
Sapiēt.  
7. & 8.  
Mat. 11.  
Luc. 7.  
Dionys.  
c. 7. de  
Diui.  
nom. 5.  
Thomas  
1. p. q.  
14.  
1. Caus.  
saliser.

2. For-  
maliter.

Quæ  
& quo  
ordine  
Deus in-  
telligat.



dit se ad omnia quę quęlibet vis creata, vel creabilis potest facere. In quarto signo ad omnia quę essent euētura positā qualibet hypothēsi, quę dicuntur futura conditionata, & sunt infinities infinita: nam circa quamlibet rem liberi arbitrij, possunt circumstantiæ rerum infinities variari: & ipsa infinitis modis potest excitari. In quinto signo videt omnia futura absolutē in omnem æternitatem cum omnibus circumstantiis.

3. Incō-  
muni-  
cabili  
modo.

3. Sapiens dicitur, ob singularissimum & eminentissimum modum nulli creaturæ communicabilem. Cum enim duo ad Sapientiam requirantur, nempe lux intelligentiæ, & obiectum quod intelligatur; ipse utrūque à se habet in gradu eminentissimo, & cum perfectione infinita. Nam ipse-met est infinita intelligentiæ lux per se subsistens & ipse-met ex se est omne obiectum intelligibile, vel illud in ipso eminenter continetur. Itaque nemini debet lucem intelligentiæ, nemini obiectum intelligibile.



## CAPVT XV.

## De Pulchritudine Dei.

Dionys.  
c. 4. de  
nomin.  
diui.

Cant. I.  
v. 15.  
Sap. 13.  
v. 3.

**P**ulcher dicitur : i. tanquam  
fons omnis pulchritudinis in  
Angelis , & hominibus : in  
cœlis , & elementis : in ani-  
malibus , & plantis ; in gemmis &  
margaritis ; & cæteris rebus omni-  
bus : omnia enim suam pulchritudi-  
nem & speciem tam internam, quàm  
externam ; tam sensibilem quam in-  
telligibilem ab ipso per ipsius sapien-  
tiam acceperunt.

I. V.  
fons om-  
nis pul-  
chritu-  
dinis  
creaturæ

Sunt autem septem gradus pul-  
chritudinis ; primus & infimus est  
pulchritudo extrema quæ cernitur  
oculis , vt in gemmis & floribus ; in  
specie & forma animalium , in viris  
& fœminis ; in stellis, luna, sole, &c.  
Hæc est pulchritudo quam mortales  
tantoperè mirantur, & sequuntur.

7. Gradus Pul-  
chritu-  
dinis.

1. Gradus est in pulchritudine in-  
ternâ earum formarum , vnde pul-  
chritudo illa externa promanat. Hæc  
incomparabiliter maior est , & mi-  
rabilior : quia in simplici forma &c.



virtute, ineffabili modo continetur tota illa varietas quæ exterius in floribus, plantis, animalium structuris, coloribus & figuris aliisque in rebus apparet. Sic in virtute feminis continetur tota structura, figuræ, & colores plantarum, & animalium.

3. Gradus pulchritudinis est in vitis animalium, seu animabus sentientibus: in vna enim simplici forma continetur vis sensuum, vis imaginationis, & appetitus sensitui. Quæ omnia sunt ita admirabilia, vt mens humana ne centesimâ quidem ex parte ea capere possit. Anima sentiens ita est eleuata supra vegetantem, vt plus sit pulchritudinis in vna sentiente, quam in omnibus vegetantibus simul iunctis.

4. Gradus est in anima rationali, quæ incomparabiliter est pulchrior quàm animæ sensitivæ omnes simul iunctæ.

5. Gradus est in natura Angelica, quæ adhuc longè sublimior ac splendor est animâ rationali.

6. Gradus est Beatorum, quorum pulchritudo superat pulchritudinem totius vniuersi, etiamsi tota in



vnā formam colligatur.

7. Gradus est pulchritudinis diuinæ, in qua omnis pulchritudo naturalis & supernaturalis, corporalis & spiritalis omnium rerum creatarum & creabilium eminentissimè & vnitissimè continetur, hæc simul collecta in vnum, comparatione illius, est instar nihili. Vnde conspectus diuinæ pulchritudinis incomparabiliter amplius recreabit, & oblectabit beatos, quàm aspectus gloriæ Sanctorum & totius curiæ cælestis, ac totius vniuersi: quamuis etiam hinc incredibilem voluptatem hausturi sint.

2. Dicitur Pulcher, quia ipse formaliter est infinita pulchritudo, infinite vincens omnem pulchritudinem creatam, & creabilem; & omnem eam quam ipsa mens diuina extra se concipere potest. Vnde est infinite amabilis & delectabilis, & habet vim infinitam alliciendi mentem ad sui amorem: & quamuis re ipsa non trahat mentes beatorum infinite, eò quod visio non sit perfectionis infinitæ; ita tamen potenter trahit, vt omnes necessariò illam ament; nec possint vllō modo suspendere,

2. *Pr*  
*ipsa for*  
*malis*  
*pulchri-*  
*tudo,*  
*infinite*  
*amabilis.*



aut cohibere amoris actum. Verum  
quò maior hæc necessitas amoris, eò  
mens beatior.

*Pf. 105.*

*106.*

*Matth.*

*19. v. 17*

*Marci.*

*10. v. 18*

*Luc. 18.*

*v. 19.*

*Dionys.*

*c. 4. &*

*5. & 13.*

*S. Thom.*

*1 p. q. 6.*

*1. Vi*

*fons om-*

*nium bo-*

*rum.*

## C A P V T X V I.

### *De Bonitate Dei.*

**B**onus dicitur; i. vt fons bonorum omnium: ab ipso enim descendit omne bonum Angelorum & hominum, ac totius vniuersi in statu naturæ, gratiæ, & gloriæ: & omne bonum creatum est tenuis participatio & exigua scintilla infiniti illius boni. Ipse est auctor omnis perfectionis essentialis, ratione cuius vnaquæque res in seipsa bona dicitur; & omnis proportionis ac conuenientiæ, ratione cuius dicitur bona alteri, cui est conueniens.

*2. Quia*

*ipse est*

*forma-*

*liter*

*omne*

*bonum.*

2. Formaliter; quia in ipso est plenitudo omnis boni conceptibilis à mente creatâ: adeò vt nullum bonum, nulla perfectio, nulla excellentia concipi possit, quæ in ipso in summo gradu, & cum infinito excessu non contineatur. In ipso infini-



ta lux, infinita potentia, infinita sapientia, infinita pulchritudo, infinita suauitas, infinitum gaudium, infinita gloria, infinita beatitas, infinita sanctitas, infinita iustitia, infinita misericordia. Imò ipse-met est hæc omnia altissimo & simplicissimo modo per simplicissimam essentiam suam.

3. Dicitur bonus; per excellentiam, quia ita excellenter bonus est, ut super omne bonum quod à mente creata concipi potest, infinitè sit eleuatus, nulli bonorum similis: adeò ut omne bonum conceptibile de isto sit potius negandum, quàm affirmandum.

3. Per excellentiam.

Esaiæ 6  
Leuit.  
II. 6.  
19. 6.  
20. 6.  
Dionys.  
c. 12.  
1. Vt  
fons.

C A P V T X I V I I.

De Sanctitate Dei.

**S**anctus dicitur: 1. ut causa & fons omnis Sanctitatis viæ & patriæ; hominum & Angelorum: omnis enim sanctitas ab ipso est tanquam ab infinito fonte puritatis & sanctitatis.

2. Dicitur Sanctus ut obiectum & mensura omnis sanctitatis. Cum enim ipse sit infinita puritas, & in-

2. Vt obiectum.



finite spiritalis, quò quis magis ad illum accedit per cognitionem & amorem, eò sanctior est. Ipsum enim cognoscere, & amare, eique amore sincerissimo inhærere, vera & formalis sanctitas est, quâ omnis mens creata formaliter sanctificatur, & sancta dicitur.

3. For-  
maliter.

3. Dicitur Sanctus, non solum objectivè sed etiam formaliter. Cum enim vera & formalis sanctitas consistat in cognitione, & amore ipsius; & ipse se ipsum infinite cognoscat & amet, & fruatur; manifestum est ipsius sanctitatem esse infinitam, & ipsum infinite sanctum; imò ipsum esse ipsam sanctitatem infinitam; cum ipse sit cognitio, amor, & fruitio sui infinita.

4. Quia  
à se ha-  
bet om-  
nia ad  
sancti-  
tatem  
requisi-  
ta.

4. Dicitur Sanctus, quia quidquid ad rationem sanctitatis pertinet, ipse à seipso habet, idque cum infinita perfectione; cum enim duo ad eam requirantur, amor & objectum seu puritas objecti, Deus utrumque à se habet. Ipse enim est amor infinitus sui; & ipse est objectum infinitæ puritatis, in cuius amore consistit formalis sanctitas. Itaque ipse est infinita sanctitas,



tum formalis tum obiectiva : ipse per essentiam suam est mensura omnis sanctitatis & suæ, & omnium Angelorum ac hominum : ipse per amorem sui formaliter sanctus est, & ipsa sanctitas, & fons sanctitatis.

C A P V T X V I I I.

De Misericordia Dei.

**M**isericors dicitur : 1. ut fons omnis misericordiæ & affectus miserendi in Angelis, & hominibus.

2. Quia quantum in ipso est, totum genus humanum, quod exciderat a salute æternâ in æternam miseriam, paratus est ab istâ miseriâ liberare, & transferre ad æternam felicitatem; ad quod etiam sufficientissimum pretium obtulit : & insuper reipsâ innumerabiles ab æternâ miseriâ liberat, & ad fruitionem boni infiniti, ac æterni traducit.

3. Quia non facili modo id præstitit, sicut creavit mundum, & beavit naturam Angelicam : sed immensis laboribus, doloribus & expensis

Iacob. 5.  
Ps. 85.  
102.  
110.  
144.  
Dionys.  
cap. 4.  
et 5.  
S. Thō.  
1. p. q.  
21.

Paratus  
est om-  
nes è  
miseriis  
in beati-  
tudinē  
trans-  
ferre.

Magnâ  
suâ mo-  
lestiâ  
nostre  
misere-  
tar.







quod est imperfectionis.

Quare nulla est in Deo actuum in-  
 lectus, aut voluntatis successio. <sup>et in</sup>  
 quod semel cogitat aut videt, semper <sup>Deo</sup>  
 cogitat & videt. Quem semel amat, <sup>semper</sup>  
 semper amat; sed pro eo tempore <sup>quo</sup>  
 quo erat amabilis, nempe pro <sup>tempore</sup>  
 tempore status gratiae; quem semel odit, <sup>semper</sup>  
 semper odit, non absolute, sed pro <sup>tempore</sup>  
 tempore quo odio dignus; pro <sup>tempore</sup>  
 quo verò tempore, quo amore dignus  
 est, illum amat. Hi actus qui nostro  
 modo concipiendi in Deo existunt  
 aeterno, non cessant proprie nec  
 continguntur, neque de nouo eme-  
 unt, vel eliciuntur; sed manent in-  
 variabiles respectu sui obiecti pro  
 toto tempore & in certo statu confi-  
 rmati; nec tribuunt absolutam de-  
 terminationem, nisi eo tempore quo  
 obiecta in certo statu existunt, & pro  
 eo tempore quo in eo statu existent,  
 existiterunt.

3. Dicitur aeternus tanquam supra <sup>Est tan-</sup>  
 aeternitatem, & ut causa aeternitatis <sup>sa aeterni-</sup>  
 creaturis. Ipse enim suo potentis- <sup>simus</sup>  
 simo, assiduo, & immutabili influxu, <sup>creaturarum</sup>  
 quo omnia creat & conseruat, est <sup>causa</sup>  
 causa cur mundus, Angeli, & homi-  
 nes in aeternum sint permanfuri &



seipsum humiliando, & demittendo ad naturæ humanæ vilitatem & infirmitatem; ad paupertatem, & mendicitatem: ad tot misérias, & afflictiones, ad labores, & ærumnas; ad contumelias gravissimas: ad alapas, flagella, & sputa, ad crucem & mortem acerbissimam: denique seipsum relinquendo sub specie panis & vini in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento. Hæc omnia ex infinita suâ misericordia præstitit, ut nos ab infinito malo eriperet, & ad infinitum bonum transferret.

Psal. 10

Mat. 144

Esa. 24.

Ez. 62.

Jerem.

23. Ez.

33. Dan.

3 Ez. 9.

2. Ti-

moth. 4.

Dionys.

c. 8. 5.

Thomas

1. p. 9.

21.

1. Caus.

saliter.

2. For-

maliter.

## CAPVT XIX.

*De Iustitia Dei.*

**I**ustus dicitur: 1. ut fons, & causa omnis iustitiæ: quia omnis iustitia, rectitudo, & sanctitas Angelorum & hominum ab ipso est, tanquam tenuis adumbratio iustitiæ illius infinitè perfectæ, & infinitè supra omnem Iustitiam creatam eleuatæ.

2. Formaliter; quia cùm suprema iustitia consistat in amore Dei (per hunc



hunc enim efficimur supremo modo conformes legi æternæ) & ipse sit plenissimus, & sublimissimus amor sui; necesse est ipsum esse formalem justitiam sublimissimam, & plenissimam, infinitè perfectam & infinitè supra omnem Beatorum justitiam eleuatam.

3. Dicitur Iustus obiectiuè: quia ipse est obiectum, & regula omnis justitiæ & rectitudinis. Ipsum enim amare suprema justitia est. Nec obstat, quòd reddere unicuique quod suum est, justitia vocetur, quia hæc est justitia humana, & politica, quæ infima est. Nos autem hîc de suprema justitia loquimur, per quam homo absolutè Iustus dicitur coram Deo; & quâ etiam Deus Iustus dicitur: quæ consistit in amore Dei, & conformitate supremâ, cum lege æterna: in qua justitia illa humana eminenter continetur.

3 Obiectiuè.

4. Iustus dicitur ut legislator & Iudex: quia summè amat justitiam, & infinitè odit injustitiam, id est, opera mala diuinæ legi ac Maiestati repugnantia, eamque sub æterna pœna vetat.

4. Ut legislator & Iudex.

Denique ordinem justitiæ à De-

D



monibus & hominibus discursu totius huius sæculi violatum restituet, & instaurabit: unicuique secundum opera & merita sua reddendo.

Pf 68.

Sap. 1.

Joel. 2.

Luc. 6.

Dion. c.

4 & 5.

1. Pro-

pendet

ad bene-

facien-

dum.

## C A P V T X X.

### De Benignitate Dei.

**B**enignus dicitur ( Græcè Christos, quod noster interpres passim vertit *suavis* ut Psal. 33. 85. 108. 144. & alibi ) 1. quia infinite propensus ad benefaciendum, & ad immensum æternumque bonum conferendum. Ex qua propensione motus est ad condendos Angelos, & homines; & ad eos formandos, ad imaginem, & similitudinem suam: ut eos suæ diuinitatis, suæque gloriæ faceret participes.

2. Beni-

gnè mi-

sit fi-

lium.

2. Quia cum perditī essemus per peccatum, non abiicit nos; sed benignissimè nobiscum egit, mittendo ad nos filium, qui assumpta nostra naturâ visibili nobiscum versaretur, & nos per eam reuocaret à peccatis; doceret viam salutis; præberet exē-



pla benè viuendi: satisfaceret diuinæ iustitiæ pro nostris peccatis; suâ passione & morte nos redimeret, suo sanguine nos ablueret; suo spiritu sanctificaret, & filios Dei constitueret: & insuper optimis ad salutem adminiculis sensibilibus, & nostræ naturæ accommodatis, instrueret.

3. Quia abiturus in cœlum, seipsum totum nobis mirando modo reliquit in Sacramento Eucharistiæ, vt suâ præsentia semper nobis in hoc exilio esset solatio: eiûsque oblatione Deum placaremus: & eius sumptione, diuinitatis ipsius efficeremur participes.

3 Solatur nos in Eucharistia.

4. Quia peccatores etsi sæpius relapsos, non solum sustinet patienter, non puniendo: sed & auersos reuocat & inuitat ad pœnitentiam; semper paratus eos in gratiam recipere si velint redire: redeuntes non durè excipit, nec improperat pristinam ingratitude, sed benignè amplectitur tanquam charissimos filios, eosque in pristinum gradum filiorum restituit.

4. Peccatores ad se reuocat.

5. Quia nihil requirit à nobis quod vires nostras superet; sed omnia fa-

5. In adiutorium eius suauiter.



53 *Quinquaginta*  
cilia, & etiam menti benè compo-  
sitæ iucunda: *Iugum enim eius suave*  
*est, & onus leue.*

Exodi

34.

Num.

14.

Psalms.

86 102

144.

Eccl. 5.

Joel 2.

2 Esdr.

9.

1. Quia

longo

tempore

tolerat

peccata

cohiben-

do vin-

dictam.

C A P V T X X I.

DE PATIENTIA, ET  
Longanimitate Dei.

**P**atiens dicitur & longanimis,  
quia etsi ipse sit infinitæ Ma-  
jestatis, & infinitæ potentia,  
& omnia gerantur in præsen-  
tia & conspectu ipsius; tamen omnia  
tolerat, & sæpè longo tempore vin-  
dictam cohibet, ne in sempiternum  
interitum ruamus. Imò sustinet infi-  
nitam ingratitude, & infinitas  
injurias, quas mortales ei pro infi-  
nitis beneficiis rependunt; nempe  
idololatriam, blasphemiam, contu-  
meliam, iram, odium, perfidiam,  
perjuria, sacrilegia, conspirationes  
cum hostibus ipsius, contemptum  
Religionis, contemptum diuinorum  
præceptorum, contemptum passio-  
nis Christi, contemptum omnium  
beneficiorum, & bonorum cæle-  
stium, quæ ipse nobis promisit. Hæc



omnia assidue oculis eius obuersantur, & patienter suffert.

Porro eò major est injuria, quò major est majestas & potentia, & præsentia eius in quem committitur, & quò beneficia eius sunt majora. Itaque cùm Maiestas Dei, eiusque potentia sit infinita, & beneficia infinitæ æstimationis, & omnia in infinita luce præsentiæ eius gerantur, perspicuum est, istas quoque injurias infinitam quandam injuriæ malitiam continere: & patientiam Dei quâ ista tolerat, infinitam esse.

2. Patiens dicitur, quia non solum bis, ter, quater, quinquies, decies, hæc omnia tolerat, vindictam cohibens (quod nullus Princeps terrenus & mortalis faceret) sed centies, millies, decies millies, centies millies: quod omnia superat exempla, & omnem rationem humanam & Angelicam.

2. Quia  
innume-  
ris vic-  
ibus

Neque solum ipse manum vindictæ cohibet suam; sed & vim Angelicam, & Diabolicam paratam abripere peccatores, & demergere in profundum inferni, benignè coërcet: ut constat ex parabola Matthæi. Matth. 13. vbi seruis volentibus colligere 13.

D iij.



zizania vetuit, ne fortè simul eradicaretur & triticum : & voluit ut utraque finerentur crescere vsque ad messem, id est, vsque ad diem iudicij.

3. Non solum hæc omnia tolerat, & vindictam cohibet, sed etiam beneficia sua effusissimè continuat, solem suum oriri faciens super bonos, & malos, & pluens super iustos, & iniustos. Præterea, iuratissimis hostibus suis tribuit diuitias, honores, voluptates, in summa affluentia : imò & imperia, regna, gloriam huius mundi; sanitatem, pulchritudinem, longævitatē, & quidquid homines in hoc mundo solent magni facere.

Notandum est, Patientiam esse duplicem : alia enim cernitur, & consistit in tolerandis doloribus, ærumnis, afflictionibus & incommodis huius vitæ; qualis fuit in Martyribus, & plærisque aliis sanctis : alia in contumeliis, iniuriis, contemptu. Hæc sola in Deo locum habet; estque in eo infinita, & nobis summè imitanda, si filij eius esse volumus.

Matt. 5. Utraque fuit in Christo eminentissima : quem proinde in utràque debemus imitari.

3. Interim con-  
fert sū-  
ma be-  
neficia.  
Mat. 5.

Duplex  
Patien-  
tia.  
Christi.



## CAP V T XXII.

## De Clementia Dei.

Exod.

34. 2.

paral.

30. 2.

Esd. 9.

Iona 4.

**C**lemens dicitur quia benignissimus erga peccatores.

1. Quia tanquam mitissimus Iudex facilis est ad mitigandas pœnas peccatis debitas.

1. Mitigando pœnas.

Nam etiam in altero sæculo punit infra meritum, cum iustè acriora supplicia damnatis posset irrogare: & in hac vita ad vnum veræ pœnitentiæ gemitum remittit pœnam æternam, eamque in temporalem commutat, breui castigatione, & leui contentus; quam in vitâ multis facillimisque modis concessit redimi.

2. Quia facilis est ad condonandas omnes injurias in se commissas, etiam infinitas, & infinitè quodammodò atroces, Nulla enim est tanta multitudo, nulla tanta enormitas peccatorum, quin ipse paratus sit ignoscere, & omnia condonare, si ex animo doleamus, & veniam petamus: idque non semel, non decies,

2. Condondo injurias.



vel centies, sed millies, & decies mil-  
lies.

3. Re-  
stituen-  
do suæ  
gratiæ.

3. Quia non solum paratus est  
ignoscere, sed etiam in filios ado-  
ptare, & ad gloriæ suæ communio-  
nem admittere: quam ob causam,  
etiam auersos & inimicos, innume-  
ris modis cum insigni Majestatis suæ  
demissione reuocat, vt redire volen-  
tibus possit ignoscere, & æternam  
damnationem ab illis auertere; eos-  
que in filios adoptare, & suæ gloriæ  
facere participes.

4. Mit-  
tendo ad  
nos suum  
filium.

4. Maximè cernitur eius dulcis-  
sima Clementia in mittendo filio,  
qui nos doceret & reuocaret, qui nos  
ad pœnitentiam & sanctam vitam  
adduceret, vt pœnas inferni posse-  
mus euadere, & vitam æternam,  
gloriæque ipsius communionem  
consequi.

Ps. 24.  
2. Petri  
2.

## C A P V T XXIII.

### De Dulcedine Dei.

1. Quia  
causâ  
omnis  
oblecti-  
delecta-  
bilis.

**D**ulcis dicitur; i. tanquam  
fons & causâ omnis dul-  
cedinis tam corporalis,  
quàm spiritalis. Quidquid,  
enim dulce, suaue, amabile, & dele-



etabile est in rebus creatis, ab ipso est  
tanquam tenuis participatio immen-  
sæ illius dulcedinis.

2. Quia non solum omne obiectum dulce, & delectabile ab ipso est, sed omnis etiam delectatio, omnisque sensus dulcedinis in Angelis, hominibus, & animalibus, ab ipso est: ipse enim facultatem animæ, dulcedinis & delectationis capacem finxit & formavit; & pariter formavit omne obiectum delectabile, & omnem proportionem congruentiæ & convenientiæ quam obiectum illud habet ad illam animæ facultatem; & simul illi cooperatur ut dulcedinem obiecti percipiat. Itaque ipse est causa omnis delectationis.

2. Quia  
causa  
omnis  
delecta-  
tionis.

3. Quia in ipso est æterna & infinita dulcedo omnium beatorum spirituum, & omnium animorum Beatorum: idque duplici ratione; nempe obiectivè & effectivè: obiectivè, quatenus ipso fruendo & gustando, summo gaudio toti perfunduntur: effectivè, quatenus ipse est auctor luminis gloriæ, quo Deum clarè vident, & habitus Charitatis quo illum summè amant. Hinc enim sequitur illud gaudium & im-

3. Quia  
in ipso  
est ob-  
iectivè &  
effecti-  
vè infi-  
nita  
dulcedo  
beato-  
rum.



mensa illa delectatio de bonis Dei,  
seu gustus beatus illius immensę suavi-  
tatis.

4. Quia  
sibi ipsi  
est infi-  
nita  
dulcedo.

Iesus est  
dulcedo  
cordium.

4. Quia ipse sibi-ipsi est infinita  
dulcedo, tũm objectiuè, tũm for-  
maliter. Objectiuè, quia ipse est  
objectum infinite dulcedinis, in quo  
omne dulce, & delectabile eminen-  
tissimè continetur. Formaliter, quia  
ipse de se-ipso infinite gaudet, & de-  
lectatur; & se-ipsum comprehensi-  
uè videndo, à se-ipso infinitam de-  
lectationem, & infinitum gaudium  
haurit. Imò, ipse est infinitus amor,  
& infinitum gaudium de se-ipso, vt  
sic loquar, conceptum. Præter hos  
modos, IESVS dicitur Dulcedo  
cordium in iubilo nobilissimo B.  
Bernardi, etiam meritoriè: quia pas-  
sionis suę amaritudine, nos ab æter-  
næ damnationis amaritudine libe-  
rauit; & ad æternam infinitam-  
que dulcedinem æternæ gloriæ tra-  
duxit.



## CAPVT XXIV.

*De Veritate, & Fidelitate Dei.*

**Q**uatuor modis Deus dicitur Verus, veritas, & prima veritas. i. in essendo, seu obiectiuè. Quia est primum obiectum intelligibile, in quo omne obiectum intelligibile & omnis veritas obiectiua eminenter continetur; & à quo omnis res accepit veritatem sui esse, & vt secundum suam speciem & omnes gradus essentiae vera sit, & verè talis dicatur: vt, quod hoc sit verus homo, illud verus leo, verus bos, verum aurum; & sic de cæteris: sic omnium rerum veritas à Prima Veritate, quæ est veritas diuinæ essentiae descendit. Porro veritas obiectiua rerum præsertim actu existentium, consistit in eo, quòd natura cuiusque sit conformis ideæ & conceptui diuino, secundum quem, & per quem facta est. Si verò res considerentur secundum esse possibile, vel prout abstrahunt ab esse.

D vj

Exod.

34. v.

6. Deut.

7. &amp; 32.

2. Paralip.

lip. 15.

Sap. 1.

Ps. 144.

Ierem.

10 Ioan.

14. 1.

Ioan.

5. 12.

Co. 4.

Dionys.

c. 7. S.

Thom. 2.

p. q. 16.

Deus est

Prima

Veritas

in es-

sendo.



actu, & non esse actu; sic earum veritas consistit in conformitate cum essentia diuina, quatenus ipsa tali, vel tali modo est imitabilis, seu participabilis. Hinc enim veluti ab originali omnium ideâ oritur ratio omnium possibilium, vt alibi ostensum est.

*Secundò, in cognoscendo.*

2. Dicitur Prima Veritas in cognoscendo. Veritas quidem, quia est sui ipsius & omnium rerum existentium ac possibilium verissima, certissima, lucidissima, & eminentissima cognitio, & conceptio. Prima verò, quia ab illo omnis vera cognitio descendit tam in Angelis & hominibus, quàm in animalibus, in quibus, vltima seu infima participatio cognitionis cernitur. Deus enim per suam cognitionem & Sapientiam formauit omnem vim cognoscendi, omnesque eius gradus in rebus creatis; eisque, vt veræ cognitionis aliquo modo sint participes, cooperantur.

*Tertiò, in dicendo seu testificando.*

3. Dicitur Prima Veritas & Veracitas in dicendo, seu testificando. Veritas quidem, quia sicut ipse est sua cognitio, suus amor, sua Charitas: ita etiam est sua Veritas. Et ipsa vera.



citas quæ in hominibus & Angelis est virtus inclinans voluntatem vt semper velit dicere verum, & abhorreat ab omni mendacio: in Deo est ipsa voluntas, vel essentia diuina, quatenus naturâ suâ ad veritatem dicendam infinitè inclinat, & infinitè ab omni mendacio abhorret. Vnde implicat contradictionem Deū posse mentiri, aut falsum dicere.

Prima verò & summa Veritas, seu Veracitas dicitur, quia virtus veracitatis in Angelis & hominibus ab ipso est, tanquam tenuis quædam participatio infinitæ illius veritatis. Vnde ipsius veracitas est prima, & summa Regula credendi, in quam vltimò nostra fides resoluitur. Ideò enim credimus Ecclesiæ, quia gubernatur, & docetur à Spiritu sancto seu à Deo: ideò verò credimus Deo, quia est prima veritas. Primæ veritati non credimus ob aliam aliquam rationem, sed propter seipsam; ipsi enim per se infinita fides debetur.

Hoc autem attributum supponit duo alia quibus quodammodò nittur; nempe infinitam bonitatem, & infinitam sapientiam. Ratione bonitatis fit, vt Deus non possit quem-



quam fallere, falsum ei dicendo : ratione sapientiæ, vt ipse non possit falli.

*Quar-  
to, in  
seruan-  
dis pro  
missis.*

*Christus  
etiam  
dicitur  
Veritas*

*Pf. 84.  
Ch. 88.  
Ch. 42.  
Ch. 6.*

4. Dicitur Veritas in seruandis promissis, quæ nihil est aliud quàm fidelitas. Est autem fidelitas virtus in Angelis, & hominibus inclinans ad seruanda promissa intuitu obligationis, quàm promissio inducit : in Deo est ipsa essentia, aut voluntas considerata, vt suo modo ad hoc inclinatur. Vnde sicut Deus est sua essentia, suus amor, sua cognitio ; ita quoque est sua fidelitas, & infinita propensio ad præstandum quidquid promisit. Et quia per Christum omnia præstat, quæ ipse promisit generi humano ; etiam Christus sæpè Veritas in Scripturis dicitur : sicut etiam vocatur misericordia : quia per ipsum Deus omnem misericordiam, seu misericordiæ effectum præstitit hominibus.

Dicitur autem Prima Veritas secundum hanc acceptionem, quia ab ipso omnis fidelitas in Angelis & hominibus descendit, tanquam participatio quædam illius infinitæ fidelitatis.



## CAPVT XXV.

## De Beatitudine Dei.

1. Tim.

6.

Apoc.

20.

**B**eatitudo formalis nature rationalis, hominis & Angeli consistit in clarâ visione Dei summi boni nostri, eiusque amore & fruitione. Vnde Dei beatitudo formalis consistit in clarâ visione sui, in sui amore, & fruitione. Ipse enim sicut est summum bonum hominis & Angeli; ita etiam est summum bonum sui: nec potest fingi aliud bonum ipso maius, aut excellentius, cuius visione & fruitione ipse sit Beatus. Tantum itaque est bonum ipse Deus & diuina essentia, vt sola ipsius visio, & fruitio, seu gustus dulcedinis ipsius, etiam Deum ipsum beatum faciat; sicut amor sui facit ipsum iustum & sanctum.

*In quo  
cōsistat  
beatitudo  
formalis.*

Itaque Deus Beatus dicitur, quia seipsum clarè videt, amat, & seipso fruitur, tanquam summo bono suo. Vnde cum seipsum comprehensivè & infinitè videat, & amet, & de se infinitè gaudeat; necesse est ipsum infinitè beatum esse; & ipsius beatitudi-

*1. Deus  
beatus,  
quia  
seipsum  
videt  
amat.*



nem formalem prorsus esse infinitam: nam isti tres actus prorsus adæquantur obiecto, quod prorsus est infinitum.

2. *Essentialiter est beatus.*

2. Dicitur Beatus; quia per essentiam beatus est, sicut & infinitus, & sanctus: imò ipse est sua beatitudo formalis. Ipse enim est sua visio, suus amor, suum gaudium, sua delectatio, &c. Non enim hæc in ipso sunt accidentia, vel actus vitales eliciti vi luminis gloriæ in intellectu, vel voluntate ipsius, sicut in Angelis & hominibus; sed sunt ipsa simplex forma per se subsistens, quæ est ipsius essentia: quod maximè est admirabile.

3. *Est obiectum beatitudinis.*

3. Dicitur Beatus; quia non solum est sua beatitudo formalis, sed etiam est sua beatitudo obiectiva; cuius visione & fruitione & ipse, & omnes sancti sunt beati: ipse enim non solum est sua visio, suus amor, suum gaudium; sed etiam est sua essentia, & suum summum bonum; & obiectum, in quo omne bonum, cuius visione & fruitione, & ipse beatus est, & omnes sancti beatificantur. Itaque ipse, & ex parte actus, ut sic loquar, & ex parte obiecti, à se beatus.



us est; atque adeò est sua beatitudo tam formalis quàm obiectiua.

4. Beatus dicitur; tanquam auctor omnis beatitudinis, in Angelis & hominibus. Ipse enim illos condidit ad imaginem, & similitudinem suam ut eos beatitudinis suæ faceret participes; deinde, eis gratiæ dona infundit, quibus possent eam mereri, eiusque se dignos præstare; & perseverantibus in statu gratiæ, post mortem infundit lumen gloriæ, ut eum clarè videre, eiusque dulcedine, & pulchritudine frui possint, in quibus actibus consistit nostra beatitudo. Quare cum omnis beatitudo ab ipso descendat, sitque participatio quædam beatitudinis ipsius, necesse est ipsum modo infinitè excellentiori beatum esse.

4. Est  
auctor  
beati-  
tudinis  
creatura-  
rum

---

C A P V T XXVI.

*De Deo, quatenus est Primum Rerum  
omnium Principium.*

**D**Eus dicitur Primum Principium respectu omnium, & singularum creaturarum. Omnis enim res creata,

Est pri-  
mū prin-  
cipium  
respectu  
omnium  
creatu-  
rarum



quantumvis a multis causis dependeat (sicut patet in plantis & animalibus, & rebus arte factis) vltimò tamen reducitur in illum, tanquam in primam omnium causarum causam.

Dicitur autem Primū principium.

1. Quia  
Anti-  
quissi-  
mum.

1. Quia antiquissimum. Nihil enim ante ipsum, aut cum ipso ab æterno fuit, quòd sit causa rerum; sed quæcūque sunt aliæ rerum causæ seu principia, sunt infinito tempore posteriora.

2. Dignitate.

2. Quia primum dignitate, vt pote supremum; cum nihil supra ipsum esse possit, à quo ipse potuerit accipere vt esset rerum causa; nemo illi vim faciendi contulit; nemo modum faciendi ostendit, aut ideam exhibuit; nemo suavit vt faceret; nemo finem proposuit; nemo iuuit, aut cooperatus est: sed hæc omnia à se ipso habuit, & per se præstitit; ipse ex se habet infinitam potentiam, quidvis extra se, & infra se fabricandi; ipse à se omnem artem & sapientiam, & ideam omnis operis conceptibilis; ipse à se omne consilium & inclinationem ad opus condendum; ipsemet est finis totius operis: ipse solus per se nemine cooperante, aut



materiam subministrante sine vllis instrumentis omnia fecit.

3. Dicitur Primum Principium, quia omnium principiorum ipse est principium, & omnium causarum causa; idque triplici modo: nimirum ut efficiens, ut finis, ut exemplar: cum enim sint quinque causarum genera, materia, forma, efficiens, exemplar, finis, ipse triplici modo iam dicto omnium causarum est causa & principium.

3. Quia  
princi-  
pium  
princi-  
pium,  
idq. tri-  
pliciter.

Rerum enim corporalium materia suam speciem & indolem, suam proportionem, ordinem & aptitudinem ad formam recipiendam, & ad aliquid tertium simul cum illa constitutuendum, ab ipso habet.

Omnis quoque forma rei corporeæ suam speciem, & ordinem essentialem ad materiam certo modo dispositam, ut ei substantialiter uniatur, ab ipsius sapientia, & potentia accepit. Omnis proportio & consensio, mutuus ille amor, mutua penetratio, connexio, cohæsiō, & complexio inter materiam & formam, inter obiecta & accidentia, inter substantias & omnia illorum ornamenta, ab ipso sunt excogitata, instituta, ordinata, &



omnem vim suam obtinent.

5. Omnis etiam causa efficiens omnisque virtus operatiua in Angelis, hominibus, animalibus, plantis, & cæteris rebus, ab ipso est instituta, formata, & communicata, suamque speciem, ordinem, & modum habet. Vnde est principium omnis principij, seu causæ effectricis.

4. Omnis quoque causa exemplaris, omnisque conceptio, & ars omnium artificum, qui arte aliquod opus faciunt, ab ipso est; cum ipse sit auctor omnis intellectus, & illustrationis, conceptionisque intellectualis.

5. Denique ipse est auctor omnis causæ finalis; quatenus omnis finis, quem homo, vel Angelus (qui soli propriè ob finem agunt) intendit, suam bonitatem, suauitatem, commoditatem & excellentiam, ob quam appetitur, ab ipso habet. Similiter omnis finis ob quem reliqua omnia operantur, & aguntur, ab ipso est institutus. Itaque ipse est Principium omnis Principij supra omne principium, & causa omnis causæ supra omnem causam. Vnde sæpè à Dionysio vocatur Hy-



perarchios Archi : quibus verbis non tantum significatur ipsum esse principium omnium principiorum ; sed modum ipsius causandi esse longè altiore, & omninò independentem ab omni alio principio.

4. Quia cum omne illud principium & omnis causa secundum suum esse, & secundum omnem causandi rationem, ab ipso essentialiter dependeat ; ipse tamen dependet à nullo ; sed est principium omnium, omninò independens, infinitè supra omnia principia eleuatum.

4. Quia  
princi-  
piis in-  
dependens.

Itaque ex ipso, per ipsum, & in ipso sunt omnia, ad Rom. II. Ex ipso, Rom. I quia ex seipso tanquam originali seu radicali omnium idea, omnia ab æterno mente concepit. Per ipsum, quia nemine adiuuante omnia in tempore condidit, græcè propter ipsum, vel ad ipsum ; quia ipse omnium finis ; cum ad eius gloriam condita sint omnia.



## CAPVT XXVII.

*De Deo Creatore.*

S. Tho.

1. p. qu.

65. &amp;

66.

1. Ab æ-

terno res

omnes

precon-

cepit &amp;

in sua

mente

forma-

uit.

**C**reator dicitur; 1. quia suâ infinitâ sapientiâ ab æterno infinitos mundos cum omni ornatu & omnibus rebus ad singulos pertinentibus distinctissimè, & cum infinitâ luce concepit, & in mente sua formavit; & ex infinitis qui menti ipsius obiiciebantur, hunc mundum, relictis ceteris, liberè elegit; & ab æterno firmiter constituit illum cum suis Angelis & duobus primis hominibus reliquòq; apparatu post infinita sæcula in certo temporis puncto, & sex dierum sequentium interuallo, & in definito immensitatis spatio creare, formare, disponere, perficere; omnium rerum mensuris, formis, viribus, partibus, distinctissimè & immutabiliter mente conceptis, descriptis, ac definitis.

2. Quia ex vi illius æterni decreti, post infinita sæcula, in puncto temporis, & spatio definito, mundum ex nihilo, infinitè infra se, solo verbo

2. In tē  
pore pro  
duxit.



potentissimè condidit, & conditum eodem influxu mirabiliter continuato, in eodem spatio immobiliter conseruat, & continet in sua natura ac statu in omnem æternitatem: cuius influxus in res omnes adeò potens est, vt nihil possit perire, nisi ipse suum influxum subtraxerit; quod nunquam facit nisi aliqua alia causa id postulauerit: vt cùm ratione peccati subtrahit influxum quo conseruabat donum gratiæ habitualis; vel ad præsentiam contrarij (vt hoc in statu mutabili esse possit actio & passio) subtrahit influxum quo conseruabatur contrarium; vel pereuntibus per mutuam actionem dispositionibus necessariis, subtrahit influxum quo conseruabatur anima plantæ, vel animalis, &c.

Multa sunt in hoc opere admiratione digna. Primò quòd decretum, cuius vi conditus est mundus, infinito tempore antecesserit executionem, nec nisi post infinita sæcula secuta sit mundi creatio. Secundò, quòd sicut Deus mundū in hoc temporis momento, & in hoc spatio condidit, ita potuisset in quouis temporis infiniti puncto, & spatij immensi in-

*Quædam admiranda in creatione.*



*Creatio  
duplici-  
ter spe-  
ctari  
potest.*

teruallo ipsum condere. Tertiò, quod in Deo per tantam molitionem nulla facta sit mutatio. Quartò, quòd res tam multæ & variæ, tam firmæ & solidæ, tam magnæ & validæ, repentè ex nihilo extiterint. Vbi etiam aduertendum est dupliciter creationem spectari posse. Primò, vt est quidam ascensus vel eductio rei à non esse, ad esse, quasi antea lateret in suo nihilo; deinde extraheretur omnipotentia Conditoris ad esse. Secundò, vt est quidam descensus, vel emanatio rei ex omnipotentia Conditoris (vbi antea eminenter tanquam in radice, & vt in ideâ continebatur) in suum esse formale & actuale: sicut lumen dicitur emanare à sole; calor ab igne; species visibiles ab obiectis; imago ab arte artificis, &c. Omitto alia multa, quæ accuratè consideranti possunt facile occurrere.



## CAPVT XXVIII.

*De Deo Conservatore rerum  
omnium.*

**C**onservator dicitur; i. quia rebus omnibus pro cuiusque capacitate & gradu, tribuit necessaria adminicula, quibus se conseruent, tùm ab interitu, tùm ab omni nocumento: vt videre est non solum in hominibus, sed etiam in omnibus animalibus, quantumvis vilibus. Omnibus enim insita à conditore quædam industria ad profèquenda sua commoda, & vitanda noxia. Idem cernitur in plantis, & rebus inanimis; etiam in elementis; etsi in rebus inanimis obscurius.

2. Quia assiduo & substantifico influxu in res omnes influit, vt earum essentia conseruetur; sine quo influxu, statim extinguerentur, euanescerent, & in suum nihilum relaberentur, quantumvis per se videantur magnæ, firmæ, solidæ. Singulæ enim res creatæ, etiam Angeli & cœli, nihil sunt aliud quàm terminus opera-

1. Cuiq;  
rei Deus  
dat ne-  
cessaria  
ad sui  
conser-  
uationē

2. Om-  
nia con-  
seruat  
suo in-  
fluxu.



tionis, & intusus diuini, non extrinsecus, sed intrinsecus; sicut lumen diffusum per mundum, est terminus illuminationis seu operationis solis. Vnde nullam habent soliditatem nisi ab influxu diuino; qui pendet à libera voluntate Dei, qua velit, vel non velit eum influxum suum continuare. Hinc fit vt nulla res in quam Deus statuit suum influxum continuare, possit perire, aut vi vlla interimi.

*Quid  
sit in  
fluxus.*

*Chrys.*

*hom 2.*

*in Epist.*

*ad Heb.*

*& com.*

*Ambr.*

*ibid.*

*Quæ-*

*dam in*

*eternâ*

*conser-*

*uat.*

Porro hic influxus nihil est aliud, quam quædã continuatio creationis, vel operatio creationi æquiualens. Vnde, vt SS. Patres affirmât, *Non minoris virtutis est mundum conseruare ne in nihilum relabatur, quàm eundem ex nihilo producere.*

3. Quia statuit mundum, Angelos, & homines in æternum conseruare, influxum suum substantificum immutabiliter continuando.



## CAPVT XXIX.

De Deo Prouifore, Deique  
Prouidentia.

**D**Eus dicitur prouifor & S. Tho.  
rerum omnium prouiden- 1. p. qu.  
ciam habens: 1. quia per 22  
ipfius prouidentiam om- 1. Om-  
nia in fuis speciebus, & naturis indi- nibus  
uiduis, cum omnibus fuis ornamen- rebus  
tis, & proprietatibus, & functionibus prouidit  
exiftunt. Nihil enim eft in tota re- fua or-  
rum natura, cui ipfe non dederit ef- namen-  
fe, fpeciem, formam & pulchritu- ta.  
dinem, vt decorè in fuo ftatu cōfifte-  
re queat; & cui vltteriùs non dederit  
propriam indolem, propenfionem,  
vires & instrumenta congruentiffi-  
ma ad fuas functiones; omnia enim  
in *mensura & numero & pondere dif-*  
*posuit*: vt manifestum eft non solùm  
in primariis mundi partibus; vt in  
cœlis, in ftellis, in sole & luna, in  
elementis; sed etiam in viliffimis ver-  
miculis & eorum partibus; in plan-  
tis & floribus, &c.

2. Quia nihil in tota rerum natura 2. De-  
totòque vniuerfo fieri potest, quod libera-  
uit de



*singula  
an per-  
mittere-  
da.*

ipse antea in luce infinita sapientiæ suæ exactissimè non considerauerit, & quasi deliberarit an conueniat illud velle vt fiat, aut saltem velle permittere, seu non impedire. Quæ consideratio, & ( vt sic dicam ) deliberatio antecedit omne decretum tam permissiuum, quàm effectiuum circa singula. Omnium enim euentuum causæ è manu ipsius ita religatæ tenentur, vt sine illius nutu nulla possit in vllum actum emicare. Vnde nihil sine illius prouidentia fieri potest.

*3. Ni-  
hil per-  
mittit  
inordi-  
natè.*

3. Quia etsi propter peccatum, & arbitrij libertatem multam in rebus, præsertim humanis, videatur permittere ataxiam, nihil tamen permittit nisi summa ratione, & quasi præuia deliberatione. Deinde, quidquid modò inordinatum videtur; ipse postea ad exactissimam Iustitiæ æqualitatem, & pulcherrimum ordinem reuocabit.

*4. Om-  
nis ordo  
à Deo  
institus  
est.*

4. Quia omnis ordo, qui est vel in structura vniuersi, vel in partibus animalium & plantarum, vel in operationibus rerum, vel mediis ad finem, vel in vlla re corporali, aut spiritali, ab ipso est institutus ac dispositus.



## CAPVT XXX.

## De Deo gubernatore.

**G**ubernator dicitur ; 1. quia *Gubernatio est*  
mundum iam conditū cum *Provi-*  
omnibus rerum naturis, *dentia*  
quæ mundo continentur, *executio,*  
conseruat; & mouet regitque omnia  
congruenter naturæ cuiusque, sin-  
gula ad proprias functiones diri-  
gens, & singulis cooperans : rerum  
inferiorum ortum & interitum miro  
modo per corporum cælestium mo-  
tus aptissima vicissitudine conti-  
nuans.

2. Quia naturam rationalem An-  
gelicam & humanam congruentissi-  
mis mediis externis & internis, legi-  
bus & exemplis, illustrationibus &  
affectionibus, minis & promissis,  
beneficiis & flagellis ad proprium fi-  
nem dirigit. Et quamuis Diabolo  
permittat aliquam tentandi & ve-  
xandi potestatem ad nostrum exer-  
citium, & maius meritum; ita tamen  
illum cohibet, vt parum possit, si ve-  
limus illi resistere.

3. Quia ex parte sua omnibus ab

*E iij*



initio dedit sufficientissima media ad salutem; & post lapsum etiam sufficientia ex parte sua confert omnibus, prout ratio huius status patitur; adeo ut per illum non stet quin omnes salventur.

4. Quia cuique reddet secundum opera sua, idque in conspectu totius naturæ rationalis, in publico totius mundi iudicio, ut omnibus clarè constet æquitas & benignitas gubernationis & iudicij ipsius.

---

## C A P V T XXXI.

*De Dominio rerum omnium. Dominio Dominantium. Rege Regum: Rege seculorum. Sancto Sanctorum. Deo Deorum.*

Diony.  
c. 12.

Est Dominus  
omnium  
creatorum.

**O**Mnium Dominus dicitur, quia omnia essentialiter ipsius sunt, tanquam ipsius opera, & figmenta, quæ ipse sua sapientia excogitavit; & omnipotentia ex nihilo formavit, & ad suam gloriam aliquando repræsentandam & insinuandam extare voluit. Deinde, quia de omnibus pro



suo arbitrio potest disponere, cum omnia ab ipsius nutu, & libera voluntate omnibus momentis dependant: nec vllum habeant esse, nisi quod ipse pro sua libertate in illa infundit. Itaque longè plus iuris, & potestatis habet in totum vniuersum, in omnes Angelos & homines, quàm quilibet Dominus in suum iumentum, figulus in suam ollam, homo in suas actiones liberas: quia nec Dominus suum iumentum à se habet; nec figulus lutum, artem, ignem, industriam, quæ illi ad ollam faciendam sunt necessaria; nec homo facultates, quibus actiones suas perficit. Deus autem omnia à se habet, quæ ad rem ipsam perficiendam & obtinendam pertinent: cum omnia nihil sint aliud, quàm liberæ operationis ipsius externæ terminus intrinsecus. Quò fit, vt ipsius Dominium sit infinitæ perfectionis, nec vllæ creaturæ communicabile, nec vlla res creata extra ipsius Dominiū constitui aut sui iuris effici possit; cum essentialiter à Deo, tanquam à primo principio & vltimo fine pendeat.

2. Deus non solum est Dominus *est etiam Deus*



minus  
possibi-  
lium.

Rom. 4  
Sap. II

eorum quæ sunt, sed etiam eorū quæ non sunt: id est, omnium possibile. Nempe infinitorum mundorum, infinitorum Angelorum, infinitorum hominum, quos ipse potest producere. Omnia enim hæc per totam æternitatem, & per totam immensitatem spatiorum illi præsentia sunt, & lucent in mente ipsius non minus ac si re ipsa existerent in suis naturis; & vnico nutu potest efficere, vt ad obsequium ipsius in suis naturis præstò sint. *Ipse enim vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt.* Perinde enim omnia sunt in ipsius potestates, & de vtriusque æquè quod vult, potest facere. Sicut si Rex aliquis esset ad eò potens, vt non solum subditi, quos actu habet, ipsi seruirent: sed etiam totius mundi homines, ad minimum nutum ipsius, se paratos ad eius obsequium exhiberent, is meritò totius mundi Dominus diceretur. Ita Deus se habet respectu omnium possibile.

A. Deo  
omne  
ius &  
Domi-  
nium.

3. Dicitur omnium Dominus, quia omne Dominium, & omne ius tam proprietatis quàm iurisdictionis in Angelis & hominibus, ab ipso derivatur: ab ipso enim est omnis capa-



citas dominij ; quia hæc fundatur in natura rationali, & libertate arbitrij. Ab ipso est omnis res quæ Dominio possideri potest. Si ipse opes & bona quæ ab hominibus possidentur, assidue non conseruaret, repente omnes essent extremè pauperes. Ab ipso quoque est omne ius verum ad aliquid obtinendum vel possidendum, & de eo pro arbitrio disponendum, quod Dominium vocatur.

Dicitur quoque Dominus Dominorum, non solum quia omne Dominium tum proprietatis, tum iurisdictionis ab ipso est : sed etiam quia omnes Domini, & omnes Reges terræ, & omnes diuites sæculi, sunt Deo subiecti vt mancipia, & multò amplius : tantum enim iuris habet in omnes Reges, & Dominos, & in omnia quæ ipsis subiecta, quantum in minimum vermiculum terræ. Hoc maximè apparebit in die iudicij, cum innumeri Reges & Domini iacebunt substrati pedibus eius.

Pari modo dicitur Rex Regum & Dominus Dominantium. Dicitur Rex sæculorum ; quia regnum eius omnibus sæculis stabit & florebit : nec vllam vnquam patietur cladem,

Ps. 133.  
I. Ad  
Tim. 6.  
Domi-  
nus Domi-  
norum

I. Ad  
Tim 6.  
Ibid.  
c. I.  
Rex sæ-  
culorum.



imminutionem aut aduersitatem : sed in omnem æternitatem erit firmissimum & semper triumphans, in summo gaudio, & summa affluentia bonorum omnium : iuxta illud. Psalm. 144. *Regnum tuum, Regnum omnium seculorum, &c.* Reliqua omnia regna breui finem accipient, vnà cum Regibus, & opibus suis.

*Dan 9.  
Sanctus  
Sancto-  
rum.*

Dicitur Sanctus Sanctorum : quia omnis sanctitas & puritas Angelorum & hominum, ab ipso est; & ipsius sanctitas omnium illorum sanctitatem infinitè superat; vtpote infinitè purior, altior, & firmior; vt sup. c. 17. explicatum est.

*Pf. 135.  
Deus  
Deorum,  
id est,  
Beatorum &  
Iustorum*

*Eccles.  
Hierar.  
c. 1. de  
diuin.  
nomin.  
c. 1 &  
4.*

Dicitur Deus Deorum; quia omnis deificatio, & deiformitas in iustis, & beatis ab ipso est. Summa perfectio naturæ rationalis consistit in assimilatione cum Deo; quam Dionysius passim vocat deificationem, & deiformitatem. Ratione cuius, beati dicuntur deificati, deiformes, filij Dei & Dij, sano Scripturæ intellectu. Si enim Reges, & iudices, ob participationem iudiciariæ potestatis, ob quam homines, eos tanquam Deos terrestres reuerentur, vocantur Dij, vt patet Psalm. 81. & Ioan-



nis 10. multò magis Sancti, qui non solum cum Christo iudicabunt orbem, sed etiam ita sunt deificati & Deo similes effecti, vt altiori modo ei non possint assimilari, Dij possunt appellari. Hinc Angeli sæpè in scripturis secundum editionem LXX. Dij appellantur. Et Psalm. 46. de Apostolis dicitur, *Dij terra vehementer eleuati sunt*; & serpens, Genes. 3. *Eritis sicut Dij*, id est, similes Angelis deificatis, & gloriosis: quamuis non ignorem illum locum etiam aliter exponi. Passim tamen beati non sunt vocandi Dij, sed sancti, & beati, ad vitandum errorem ethnicorum, qui plures Deos inducebant, quos tanquam veros Deos colebant, errore stupidissimo.

## CAPVT XXXII.

*De Deo Redemptore.*

**R**edemptor dicitur, i. quia cum omnes essemus perdit, Satanæ serui effecti, & æternæ damnationis rei, ipse solus misertus nostri, nos redemit; ex seruis Diaboli, filios Dei

*Rede  
mit nos  
suo in-  
cōmodo*



effecit; & ex reatu damnationis æternæ, ad ius cælestis hæreditatis transtulit; idque non facili modo, non paucis verbis sicut creavit mundum; sed infinitis expensis & laboribus; atque adeò sui sanguinis, suæque vitæ pretio, vnâ cum immensis doloribus & afflictionibus impenso.

*Et qui-  
dem lar-  
gissimè.*

2. Quia non simpliciter nos redemit, sed copiosissimè, & modo præstantissimo; soluendo pretium infinitum, & constituendo nobis ex suis meritis fontem perennem, & inexhaustum reconciliationis: ita vt non semel tantum possimus reconciliari Deo, & satisfacere diuinæ iustitiæ; sed decies, centies, millies, quotiescûmque peccare contigerit. Parum enim fuisset in tanta naturæ nostræ fragilitate semel tantum posse Deo reconciliari. Vnde benignissimè constituit, vt semper per veram pœnitentiam reconciliari possimus. Talis redemptionis nullum apud homines, vel Principes exstat exemplum. Sanguis ipsius sufficiens est pretium apud iustitiam diuinam pro infinitis reconciliationibus infinitorum mundorum, & infinitorum peccatorum

*Quam  
sanguis  
Christi  
pretio-  
sus.*



quantumuis enormium. Itaque titulus Redemptoris conuenit Christo in ea excellentia, in qua nulli puræ creaturæ est communicabilis.

## CAPVT XXXIII.

*De Deo Illuminatore, & Luce.*

Ps. 17.

Joan. 1.

Diony.

c. 4.

**I**lluminator dicitur; quia omne lumen corporale & spirituale ab ipso est: ipse hunc mundum corporeum, qui antea in tenebris erat, gratissima & copiosissima luce, qua omnia recreantur, perfudit. Ipse omnes spiritus luce cognitionis naturalis impleuit.

1. Ess

caussa

omnis

lucis

corporealis

et

spiritualis

lis.

2. Quia omnis doctrina supernaturalis, omnis cognitio & illustratio, qua vel Angeli, vel homines disponuntur & eleuantur ad salutem, ex ipsius benignissima reuelatione descendit. Ipse solus potuit nobis reuelare consilium & decretum suum, quo ab æterno statuit nos facere participes gloriæ suæ, & quibus vijs ac medijs ad illam nobis esset perueniendum. Sine hac luce omnes essemus in tenebris, ignorantes & viam, & terminum.

2. Lucis

super-

naturalis

alis.



3. *Con-*  
*solatio-*  
*nis.*

3. Quia omnes in tenebris afflictio-  
nis & mœroris constitutos, si ad ip-  
sum confugiant, illuminat; eos cœ-  
lestium bonorum cognitione consc-  
lando. Vnde Psalm. 34. *Accedite ad*  
*Ps. 34. eum, & illuminamini; & facies vestra*  
*non confundentur.*

4. *Lu-*  
*minis*  
*beatifi-*  
*ca.*

4. Quia lumen gloriæ quo mens  
nostra perfusa & illustrata, Deum  
clare in se ipso, sicuti est, & omnia  
creata in Deo, & sub Deo videbit, ab  
eo solo infunditur. Et hoc modo  
per lumen gloriæ illuminabuntur  
omnia obiectiue; quia omnia in luce  
clarissima cognitionis omnium bea-  
torum ponentur; perinde ac si ipsa  
lumine gloriæ perfusa forent.

*Lux di-*  
*citur*  
*Tripli-*  
*citer.*

Lux dicitur 1. tanquam fons om-  
nis cognitionis. Omnis enim co-  
gnitio, lux est illuminans mentem,  
& obiectum: mens enim illustratur  
vt subiectum recipiens cognitionis  
lucem; obiectum verò, vt res quæ  
nienti per lucem manifestatur, cum  
antea illi esset tanquam obsita tene-  
bris.

2. Quia ipse est sui-ipsius & om-  
nium intelligibilium seu illustrabi-  
lium lucidissima, certissima, & firmis-  
sima cognitio, absque ulla ignoran-



tia, vel obscuritate; iuxta illud *Deus* <sup>1. Ioann.</sup>  
*lux est, & tenebra in eo non sunt ulla.* <sup>1.</sup>

Hinc totum regnum possibilium, lucidissimum est; quia illustratur infinita luce cognitionis ipsius.

3. Ipse est lux per excellentiam, utpote infinitè supra omnem lucem creatam & creabilem eleuata; in qua, omnis lux eminentissimè continetur; & à qua, omnis lux, ut tenuis participatio descendit. Dicitur Lucem habitare inaccessibilem, quia <sup>Lux inaccessibilis.</sup> cognitione, amore, & fruitione habitat in se ipso, qui est lux inaccessibleis; cum nulla creatura viribus naturæ possit illam, vel sola cognitione attingere.

## CAPUT XXXIV.

*De Deo Sanctificatore.*

**S**anctificator dicitur, quia omnis sanctitas hominum & Angelorum ab ipso est; & ipse per communionem suæ sanctitatis omnes istos sibi assimilatur, & deiformes efficit.

2. Quia ipse solus iniurias in suam infinitam maiestatem commissas con-



donare potest, & labes animarum abstergere, ipsasque animas purgare, & sanctificare; ipse solus potest eas illuminare cognitione supernaturali, & charitatem supernaturalem infundere; ipse solus potest Spiritum sanctum vnâ cum dono charitatis, mentibus, ad eas sanctificandas, inferere. Datur autem Spiritus sanctus vnâ cum dono charitatis, ut suâ præsentiâ animas sanctificet, sua potentia protegat, illuminet, regat & ad omne bonum excitet, & ut ipse per se sit nostra possessio, qua in æternum fruemur, & beati erimus.

*Altissima  
ma no-  
stra San-  
ctus.*

3. Quia ipse solus omnes iam inchoatè sanctificatos, ad supremam & completam sanctitatem euehet, infundendo lumen gloriæ, quo omnes illum altissimo modo cognoscant, & altissimo modo ament. Nam altissima sanctitas intrinseca, seu realis consistit in altissima Dei cognitione, & fruitione; ut supra cap. 17. dictum est.



## CAPVT XXXV.

De Deo *ut* est Refugium nostrum.

**D**icitur Refugium nostrum: *Refu-  
gium in  
omni  
affli-  
ctione*  
1. quia in omnibus affli-  
ctionibus animi & corpo-  
ris, in omnibus tentatio-  
nibus, in omnibus periculis, in om-  
nibus angustiis & necessitatibus,  
quando aliunde subsidium & opem  
non speramus, habemus refugium  
ad ipsum, & possumus nos per ora-  
tionem ad ipsum conuertere opem  
implorando; & ipse cum firma spe,  
& fiducia, ad se confugientes nun-  
quam repellit, quantumuis illum of-  
fenderint, & multis gehennis digni  
sint; sed semper eos exaudit, præ-  
stando id quod ab ipso petunt, vel  
aliquid longè præstantius & vtilius  
petentibus.

2. Quia vbi omnes aliæ creaturæ  
nos deserunt, vel opem ferre non  
possunt; ipse solus nunquam dese-  
rit, sed semper, & intra nos, & ex-  
tra nos, & circum nos, vndique &  
ex omni parte adest nobis, paratus  
*Nun-  
quam  
nos de-  
serit.*



iuuare, consolari, & saluare. Vnde meritò cum dauide dicere possumus;

*Pf. 45. Deus refugium nostrum, & Virtus, adiutor in tribulationibus qua inuenerunt nos nimis; propterea non timebimus dum turbabitur terra, & trans-*

*Pf. 26. ferentur montes in cor maris. Et, Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dominus protector vite*

*P. 10. mea, à quo trepidabo? & infra, Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me.*

*Refu-  
giū vl-  
timum  
iusto-  
rum.*

3. Quia est singulare Refugium omnium iustorum, qui huius sæculi pertæsi, eiúsque fallacias, malignitatem & ærumnas fugientes, ad Deum tanquam fontem vitæ, & omnium bonorum abyssum (in qua sola perfectam quietem obtinebunt) toto desiderio suspirant: ipse enim est vltimus finis, & extremus omnium desideriorum terminus, ad quem omnes toto mentis impetu confugere debent, vt beatissimam quietem assequantur.



## CAPVT XXXVI.

## De Deo Susceptore.

**S**usceptor dicitur; 1. quia cū <sup>Suscepit per-  
ditos.</sup> totum genus humanum exci-  
disset à salute, & incurrisset  
reatum damnationis æternæ,  
ipse solus misertus illius, benignis-  
simè suscepit illud redimendum &  
instaurandum, vt salutem consequi  
posset; iuxta illud Luc. 2. *Suscepit  
Israël puerum suum, recordatus mise-  
ricordie sue.* <sup>Luc 2.</sup>

2. Quia etiam inimicos suos, à <sup>Inimicos.</sup>  
quibus grauissimis injuriis affectus  
est, si ad ipsum redire velint, liben-  
tissimè suscipit, omnes injurias con-  
donans, eos in pristinum gradum  
restituens, & iterum in filios ado-  
ptans, iure cælestis hæreditatis, quo  
exciderant, redintegrato. Sicut pa- <sup>Luc 15.</sup>  
ter filium prodigum post tot libidi-  
nes, & omnem substantiam cum  
meretricibus absumptam lætissimè  
suscepit, & in pristinum statum re-  
stituit.

3. Quia omnes in quacumque af- <sup>Afflic-  
tos.</sup> flictione ad ipsum confugientes be-  
nignè excipit, consolationem infun-



Eccle-  
siastici  
2.  
Matth.  
II.

In se  
confi-  
rentes.

dendo, & opportuno tempore opem  
ferendo. Nullus enim speravit in Do-  
mino, & confusus est. Et ipse-met ait:  
*Venite ad me omnes qui laboratis, &  
onerati estis, & ego reficiam vos.*

4. Quia omnes qui se eius obse-  
quio addixerint, peculiari curâ sus-  
cipit protegendos, illuminandos, &  
formandos in filios Dei, & ad om-  
nem perfectionem, qua Deo quàm  
simillimi intellectu, affectu, & mo-  
ribus externis efficiantur, sintque  
quàm maximè idonei cælesti hæ-  
reditati capeffendæ.

Hinc  
migran-  
tes.

Psal.  
118.

5. Quia justos ex hac vita mi-  
grantes suscipit in suum regnum,  
& ad gloriæ suæ, omniumque bo-  
norum suorum beatissimam com-  
munionem. Psalm. 118. *Suscipe me  
secundum eloquium tuum & viuam,  
& non confundas me ab expectatio-  
ne mea.*

---

## C A P V T XXXVII.

### De Deo Protectore.

**P**rotector dicitur; i. genera-  
lim, quia omnem naturam  
creatam conseruat in sua spe-  
cie, integritate, & bono



statu naturæ consentaneo ; & quantum cuiusque conditio fert , tuetur eam à noxiis.

2. Speciatim dicitur Protector respectu hominum, qui infinitis periculis, & incommodis sunt subiecti.

1. Quia ab innumeris peccatis nos tuetur, in quæ quilibet nostrum incideret, nisi eius benigna protectio nos muniret : nullum enim est peccati genus, in quod, in tanta naturæ imbecillitate, & ad malum pronitate, non fuisset Diaboli astu & potentia facile impulsus, & non quotidie adhuc impelleremur, nisi ipse nos suâ benignitate miris modis protegeret. *1. Pro-  
regit  
nos à  
peccatis.*  
*Vnde nemo potest in seipso gloriari,*  
*quasi sua industria ipse omnia illa*  
*euitauerit : sed debet se coram Deo*  
*humiliare, & agnoscere suam imbecillitatem , Deique benignitatem :*  
*nec minus gratias agere de malis quæ*  
*non fecit, quàm de bonis quæ fecit.* *2. Cor  
10.*

2. Quia sicut protexit nos ab innumeris peccatis, in quæ alioqui fuisset lapsus ; ita quoque protexit ab innumeris periculis damnationis æternæ, quam millies iam incurrissemus, nisi sua clementia nos protexisset. *2. A  
pericu-  
lis dam-  
nationis.*  
*Quicumque enim est in sta-*



tu peccati mortiferi, reus est ignis æterni, ad quem statim à Dæmonibus abriperetur, si Deus id ipsis permitteret. Vnde eo ipso quòd nos protegit à peccato, ex consequenti, & mediatè etiam protegit à damnatione æterna.

3. Ab  
ipsa  
damna-  
tione  
commen-  
sura.

3. Quia non solùm hac ratione nos protegit à damnatione, sed etiam immediate, & directè. Nempe quotiescumque re ipsa sumus in statu peccati mortiferi: tunc enim stamus ad portas inferi, & nihil ad damnationem æternā superest, quàm vt Deus iustissimam iram suam erumpere gestientem, non cohibeat; vel Diabolum nos abripere ardentem, non coërceat: vel causas alias creatas mortem nobis illaturas, non auertat. Verum ipse infinità clementia suâ, & iram suam cohibet, vim Diabolicam comprimit, & causas alias, vnde mors alioqui nobis obueniret, sæpenumero auertit: hoc modo nos à damnatione protegens, & seruans ad pœnitentiam, ac salutem.

4. Ab  
innume-  
ris  
calamita-  
tibus.

4. Non solùm à peccatis, & damnatione æterna, sed etiam ab aliis innumeris calamitatibus afflictionibus, tentationibus, incommodis nos



protegit, in quæ sine ipsius benigna custodia, eramus prolapsuri: & per quæ, in varia peccata, ac demum in æternum exitium eramus deuoluendi. Ipse enim certissimè nouit, quid ex singulis huiusmodi casibus, nobis esset obuenturum: quid animæ nostræ exitiū, quid salutem esset allaturum, vnde ea quæ præuidet futura aliquandò exitio, sapissimè sua benignitate auertit. Itaque de his omnibus quotidie illi gratiæ agenda.

5. Quia iustos peculiari curâ protegit tanquam filios, & hæredes regni: sed maximè eos, qui se eius obsequio & gloriæ consecrarunt. Circa hos protectio est valdè singularis. Sunt enim veluti gemmæ pretiosæ & margaritæ in thesauris Domini. Vnde Dominus eos tanquam gemmas asseruat, & custodit vt pupillam oculi, quâ nihil homini carius: & protegit sub vmbra alarum suarum, sicut gallina pullos suos.

Ps. 16.

62.

Matth.

23.

6. Quia etiam est Protector beatorum, quatenus eos protegit ab omni lapsu, ab omni peccato, ab omni errore, ab omni tristitia, à morte, & omni incommodo corporis & animæ. Hoc autem facit quatenus custodit,

Est etiam protector beatorum.



& continuat in illis lumen gloriæ. Hoc enim si per cessationem diuini influxus aliquandò extingueretur, mox desinerent esse beati, & rediret pristina infirmitas, & possent relabi in omnes nostras misérias, ac etiam in æternam damnationem.

---

C A P V T X X X V I I I .

*De Deo Adiutore.*

1. Ge-  
nera-  
tim, om-  
nium est  
Adiu-  
tor.

**A**diutor dicitur : 1. genera-  
tim respectu omnium: quia  
omnis potētia aliquo mo-  
do operatiua, & omnis vis  
creata, ita ab illo assidue dependet,  
vt nulla possit operari, aut in aliquē  
actum exire absque illius concursu,  
cooperatione, & adiutorio: quod ad-  
jutorium ipsi facile est omnibus præ-  
bere, cum ipse rebus omnibus intimè  
sit præsens, & actu semper naturam,  
esse, & vires influat in res omnes.

2. Spe-  
ciatim  
homi-  
num.

Secundò, peculiariter dicitur Ad-  
iutor noster.

1. Quia sine eius singulari adiuto-  
rio nemo potest à statu peccati &  
damnationis resurgere, & ad statum  
filiorum Dei assurgere.

2. Nemo potest hostium suorum  
infidias;



insidias euadere, & eorum tentationes superare.

3. Nemo bonum, quod ad vitam æternam sit vtile, operari.

4. Nemo in bono vsque ad finem perseuerare. In his omnibus eius singulari adiutorio opus est.

Tertiò, etiam Beatis adiutor est; 3. Beatorum.  
quia in statu beatitudinis, nemo potest ipsum videre, & beatifico amore ipsum amare, nemo ipsius immensam dulcedinem gustare, hoc est, ipso frui, sine peculiari adiutorio, quod per lumen gloriæ, & charitatis donum præstatur.

## C A P V T XXXIX.

### *De Deo ut est Fortitudo nostra.*

**D**icitur Fortitudo nostra, i. quia ipsius ope ex statu peccati & damnationis assurgimus ad statum gratiæ & filiorum Dei.

2. Ipsius ope vincimus hostes nostros fortissimos, & callidissimos, & omnes eorum machinas dissoluimus.

3. Ipsius ope subeuntur martyria, etiam à virginibus & pueris; & omnis tyrannorum scruitia superatur;



omnia mundi blandimenta contem-  
nuntur.

4. Ipsius ope in rebus arduis præ-  
statur perseverantia.

5. Ipsius ope conscenditur in cæ-  
lum, & æterna vita obtinetur. De-  
nique, ipse est fortitudo Sanctorum,  
quia ipsius ope possunt omnia, quæ  
ad gloriam Dei, & salutem anima-  
rum pertinent.

### C A P V T X L.

*De Deo ut est Firmamentum nostrum.*

**D**icitur Firmamentū nostrū,  
quia omnis firmitas iusto-  
rum in iustitia, & omnis  
constantia in bono contra  
omnes tentationes & difficultates in-  
concussa perseverans, ab ipso est.

2. Quia omnis firmitas beatorum  
in illo statu beatissimo ab ipso pen-  
det, & ipsius decreto stabilitur.

3. Quia generatim omnis firmitas  
creaturæ, tam spiritualis quàm cor-  
poralis, quam habet vel in sua natu-  
ra, vel in suis ornamentis & perfectio-  
nibus, vel in suis operationib<sup>9</sup>, vel in  
suo statu, ab ipso solo pendet per eius  
potentissimū & immutabilē influxū.



## CAPVT XLI.

*De Deo ut est Vita nostra.*

**D**Eus generatim Vita dicitur: 1. tanquam fons omnis vitæ: nam omnis vita & suprema, & media, & infima; Angelorum, hominum, animalium & plantarū ab ipso est, tanquam quædā illius vitæ fontalis adūbratio vel participatio, clarior, vel obscurior: & omnis vita in ipso eminenter, & ab æterno, & sine mensura continetur.

*Dionys.  
c. 6.*

*1. Est  
fons om-  
nis vitæ*

2. Quia ipse est vita infinita, immensa, æterna, tūm formaliter, tūm obiectiue. Formaliter quidem, quia vita suprema formalis in ipsius visione, amore & fruitione consistit. Ipse autem est sua visio, suus amor, sua fruitio; ac proinde est sua vita formalis. Obiectiue verò est sua vita, quia est sua vitalis essentia, in cuius visione, amore, & gustu, vita formalis æterna & beata consistit. Vita eius infinita est, sicut visio eius, & amor, & gaudiū de essentia sua, quæ est bonum infinitum, in quo infinita bona continentur. Itaque sicut totam sapientiam suam, totum amorem, totum gaudiū

*2. Ipse  
est vita  
infinita  
forma-  
liter &  
obiecti-  
ue.*



suum à seipso habet tam ex parte obiecti, quàm ex parte ipsius, vt sic dicam, actus vitalis; ita totam vitam suam ex vtroque capite, & secundùm vtramque considerationem à seipso habet.

3. Est  
vitare.  
rum om-  
nium,  
seu om-  
nia in  
eo vi-  
uent,

3. Dicitur vita omnium rerum etiã possibilium, secundùm esse obiectiuũ & intelligibile. Omnia enim in illo viuunt per suas ideas, & conceptus æternos, quibus illa concipit, & intelligit: per illos enim conceptus existunt omnia in mente diuinâ obiectiuè, & lucent non minus ac si foris existerent. Atque hoc modo accipiunt quoddam esse vitale & æternũ, quod nihil est aliud quàm à mente diuina intelligi. Ratione huius conceptus vitalis omnia dicuntur viuere in Deo, sicut opus in mente artificis.

Quartò, peculiariter dicitur vita nostra.

1. Quia cùm mortui essemus peccatis, & addicti morti æternæ, quæ mors secunda dicitur, ipse ab vtrâque nos per filij mortem liberauit; & vitam gratiæ, per quam possemus peruenire ad vitam æternam, nobis infudit.

2. Quia non semel tantùm, vel bis mortuos peccatis viuificat, sed cen-



ties, & millies; imò paratus est omnes omninò peccatores, quotiescūque se per peccatum occiderint, & vitam diuinam in se extinxerint, iterū viuificare, si ad ipsum per veram penitentiam confugerint. Imò innumeris modis eos ad vitam hanc vocat, allicit, inuitat, compellit.

3. Dicitur vita nostra, tūm quia est causa omnium donorū gratiæ, & gloriæ, quibus vitam æternam, diuinam, sublimissimam, & beatissimam viuemus; tūm quia ipse est obiectum vitæ æternæ, cū in ipsius visione & fruitione vita æterna consistat.

---

C A P V T X L I I.

*De Deo vt est Spes nostra.*

**S**pes nostra dicitur; 1. quia ipse est summum bonū, quod supra omnia, & præ omnibus bonis desideramus, & speramus; ad quod cor nostrum, & tota spes nostra vltimò anhelat.

2. Quia ipse est, per cuius infinitam benignitatem, sapientiam, & potentiam speramus, siue agatur de mediis, siue de vltimo fine. Nemo enim præter illum potest nobis illa præ-



stare. Itaque ipse est Spes nostra, & tanquam summum bonum quod speramus, & tanquam auctor & adiutor, cuius ope speramus obtinere.

*Christus  
etiam  
est spes  
nostra.*

*Psalm.  
64.*

3. Etiam Christus dicitur spes nostra, ratione meritorum, per quæ confidimus nos omnia ad salutem necessaria, & ipsam salutem obtenturos: sine quibus nulla spes salutis superest. Denique dicitur Deus *spes omnium finium terra & in mari longè*, quia omnes nationes à Deo bona sua expectant, & ab illo petunt.

## C A P V T X L I I I.

### *De Deo ut est Salus nostra.*

**S**alus nostra dicitur; 1. quia liberat nos ab æterna morte. Imò quantum in ipso est, liberat omnes homines, soluendo pretium abundantissimum, quod infinitis peccatoribus, & infinitis peccatis abolendis sufficiat.

2. Quia est causa donorum gratiæ, & omnium bonorum operum, quibus salutem æternam meremur: & tota huius mundi machina eò dirigitur, ut salutem æternam consequamur. *Omnia enim propter electos.*



3. Quia est auctor & fons donorum gloriæ, in quibus salus æterna formaliter consistit; nempe visionis & fruitionis Dei.

4. Quia ipse est obiectum salutis æternæ, unde tota æternæ vitæ essentia, excellentia, suauitas, & duratio interminabilis dependet. Ipsum enim videre, amare, gustare, vita æterna est, & ipsius, & omnium Sanctorum.

---

C A P V T X L I V.

*De Deo ut est Gloria nostra.*

**G**Loria nostra dicitur Deus, tum effectiue, tum obiectiue. Effectiue quidem, tum quia est causa omnium bonorum nostrorum, de quibus in hac vita aliquo modo gloriari possumus: tum quia est causa gloriæ illius sublimissimæ & æternæ futuri sæculi, & omnium donorum, ex quibus illa tanquam splendor emicabit. Obiectiue, quia ipse est obiectum, mensura & fons omnis gloriæ, & beatissimi illius status, in quo omnes beati ipsum videndo, amando, gustando, seu fruendo, deificabuntur, & deiformes efficientur instar diuinitatis.



fulgentes. Tantum enim bonum est  
Diuinitas, vt ipsam videre, amare, &  
gustare, sit summa & æterna gloria.

*Chri-  
stus, glo-  
ria no-  
stra.*

Christus etiam dicitur gloria no-  
stra meritorie; quia omnis gloria no-  
stra in ipsius meritis tãquam in causa  
fecundissima continetur, & ex illis in  
nos promanat. Potest etiam ipse di-  
ci gloria nostra quasi formaliter;  
quatenus est caput nostrum, & nos  
eius membra: sicut beata Virgo dici-  
*Indith.* tur gloria cælestis Ierusalem; & Iu-  
dith gloria Ierusalem terrestris.

C A P V T L X V.

*De Deo vt est Pax nostra.*

**D**icitur Pax nostra; i. tan-  
quam auctor omnis pacis  
& quietis animorum; cum  
ipse sit auctor omnis boni,  
quod homines concupiscunt; & quo  
obtento, conquiescunt.

*Chri-  
stus, pax  
nostra.*

2. Peculiariter Christus dicitur Pax  
nostra, quia est auctor magnæ illius  
reconciliationis cum Deo, & diuina  
iustitia, à qua nobis impendebat  
æterna punitio. Porro ita nos re-  
conciliauit, vt non solum Dei iram  
auerterit, sed etiam ex inimicis, filios



Dei & hæredes fecerit regni.

3. Dicitur Pax nostra, quatenus dis-  
fidium, quod erat inter Iudæos, &  
gentes sustulit, utrosque copulans in  
vnum populum; iuxta Apostolum ad  
Ephes. 2.

4. Quia omnis animi quies, omnis-  
que consolatio, ab ipso est; & per  
ipsum confidimus nos vitam æter-  
nam, & plenissimam animi quietem  
obtenturos.

5. Quia in Deo erit omnium desi-  
deriorum nostrorum impletio, &  
perfectissima quies animorum, cum  
nihil amplius supererit desideran-  
dum. Nam quicquid secundum re-  
ctam rationem desiderare poterunt,  
plenissimè possidebunt.

## CAPUT XLVI.

*De Deo ut est Pater noster.*

**D**icitur Pater noster, i. ra-  
tione naturæ, quia nos ad  
imaginem & similitudinem  
suam formavit, & capaces  
suæ diuinitatis condidit. Hinc mens  
nostra per intellectum, memoriam,  
& voluntatē, habet immensam quan-  
dam amplitudinem & capacitatem,

*Tripli-  
citer  
Deus  
dicitur  
Pater  
noster.*

*i. Pro-  
pter si-  
militu-  
dinem  
naturæ*



qua potest se ad infinita extendere, & infinita in se complecti: infinita inquam, quia sine fine plura, & plura; adeò ut capacitatis ipsius nullus sit terminus. Imò ita per lumen gloriæ potest expandi, ut ipsam Dei immensitatem intra se capiat. Hac ratione magnam habet cum Deo similitudinem tanquam filius, vel filia cum parente. Accedit, quòd sicut deus potest infinita creare in esse naturæ, ita mens potest infinita creare in esse intelligibili, infinitarum rerum conceptus in se formando, per quos res illæ quoddam esse intelligibile, & obiectium in mente accipiunt. Hæc omnia ipsius immensitatem, & similitudinem cum Deo insinuant, ratione cuius, meritò Deus Pater noster dici potest. Sic Deutero. 32.

*Deuter.*  
32.

*Numquid non ipse est pater tuus qui possedit te, & fecit, & creavit te?*

2. Ra-  
tione  
donorū  
gratiæ.

2. Dicitur Pater noster in oratione Dominica, & passim in nouo Testamento, ratione donorum gratiæ; Nempe fidei, spei, charitatis: per quæ dona adhuc magis & sublimius ei assimilamur; & maximè ratione spiritus diuini, qui cum his donis communicatur, ut nos inhabitet, &



sua præsentia sanctificet, protegat, gubernet, &c. Et hac ratione efficit nos filios adoptiuos; Nempe communicando nobis suam naturam & suum Spiritum per donum gratiæ, cui dono suum Spiritum quasi annexuit, vt alibi fusius explicuimus. Filiatio enim oritur ex quadam naturæ communicatione.

*Lib. 12.  
de perf.  
c. 11.*

3. Dicitur Pater noster ratione donorum gloriæ, per quæ perfectissimè, & altissimo modo ei assimilamur; adeò vt altior, & major similitudo realis & intrinseca cum Deo esse nequeat. Per illa dona planè in nobis completur filiatio diuina, quæ per creationem fuit quasi inchoata in radice; per justificationem prouecta in gradum altiorem & supernaturalem; tandem in glorificatione prouehitur in statum altissimum, & planè deiformem, & omninò completur. Hoc modo omnes beati dicuntur filij Dei & Deus dicitur Pater futuri sæculi. Denique dicitur Pater, quia prouidentiâ paternâ nos gubernat, & nobiscum agit: sicut Princeps qui subditos suos tanquam Pater filios tractat, Pater Patriæ vocatur. Psal. 102. *Quomodo miseretur Pater*

*3. Ratione  
donorū  
gloriæ.*

*Psal. 102.*



*Sap. 14. filiorum, misertus est Dominus timen-  
tibus se. Sap. 14. Tua Pater providen-  
tia gubernat omnia.*

## C A P V T XLVII.

### *De Deo ut est Zelotes.*

*Dionys.  
c. 4.*

*1. Pro  
gloria.*

*Exod.  
20.*

*C. 34.*

*2. Con-  
tra no-  
bis ad  
versa.*

**Z**elus aliquando significat  
ardentem amorem alicuius;  
aliquando indignationem  
aduersus id quod rei amatae  
est noxium; & eius amotionem, &  
destructionem. Deus itaque dicitur  
Zelotes: 1. quia cum summè amet  
se & gloriam suam, grauissimè com-  
mouetur & indignatur contra eos  
qui peccando ipsum contemnunt, &  
maximè qui ipsius gloriam ad idola  
transferunt. Vnde Exod. 20. Cum  
vetuisset Deos alienos, subdit; *Ego  
sum Dominus Deus tuus Fortis, Ze-  
lotes, visitans iniquitatem Patrum in  
filios, in tertiam & quartam genera-  
tionem eorum qui oderunt me. Et c.  
34. Noli adorare Deum alienum. Do-  
minus Zelotes nomen eius.*

2. Quatenus indignatur, & amo-  
liri studet ea quæ impediunt salu-  
tem animarum, quas tanquam spon-  
sas suas & filias amat, quarum salu-



tem summoperè desiderat.

3. Quatenus sicut maritus Zeloty-  
pus indignatur contra animas sibi <sup>3. Con-</sup>  
addictas, si aliquid aliud præter ip- <sup>tra ani-</sup>  
sum non propter ipsum ament, si re- <sup>mas sibi</sup>  
bus huius sæculi delectentur, si ip- <sup>minus</sup>  
si in omnibus placere non studeant. <sup>adhe-</sup>  
<sup>rentes,</sup>

## C A P V T XLVIII.

*De Deo ut est Iudex vivorum &  
mortuorum.*

**D**icitur omnium Iudex, quia <sup>Forma</sup>  
iudicat omnes animas, si- <sup>iudicij</sup>  
mulatque discedunt à cor- <sup>particularis.</sup>  
pore. Hoc autem iudicium  
sic peragitur. In primo instanti se-  
parationis, obijciuntur menti illa-  
rum omnia bona & mala quæ vn-  
quam fecerunt: deinde eodem mo-  
mento vident clarè quantum præmij  
vel supplicij meruerint. Tertiò, re-  
velatur illis Dei Iudicis sententia,  
quâ vel æternis suppliciis, vel æter-  
nis gaudiis addicuntur. Hæc autem  
sententia fertur diuinâ operatione,  
quâ in mente formatur actus iudicij,  
qualis conciperetur ex locutione ex-  
terna iudicis infallibilis. Sic enim



Lib 13.  
de perf.  
diu. c.  
22. n.  
137. &  
sequ.

Deus loquitur creaturæ spiritali, quæ etiam certissima redditur hoc iudicium prouenire à Deo, & esse illius sententiam. Quomodo verò omnia opera bona & mala mēti obijciantur, & quomodo videant se præmio, vel pœnâ dignos, alibi fusius explicatum. Hoc totum fit per actus, quos Deus singulari influxu in mente excitat: qui similes sunt visioni imaginariæ, vel actibus perfectæ memoriæ, quibus quasi videmus res præteritas cum suis circumstantiis. Itaque neque accusatore, neque testibus hîc opus, quia ipsa cuiusque conscientia exactissimè de omnibus accusabit, & testabitur: idque in conspectu omnium sanctorum, qui eadem omnia clarè videbunt, & testabuntur. Et credibile est eandem notitiam fore quoque in dæmonibus, vt videant quàm iustum sit Dei iudicium. Nam si in die vniuersalis iudicij, omnium facta omnibus erunt manifesta, vt iustitia sententiæ iudicis omnibus appareat, cur non etiam in particulari iudicio sint manifesta Dæmonibus damnationis sociis, iudicis apparitoribus, & sententiæ executoribus?



Porro latâ hoc modo sententiâ quâ etiam Dæmones intelligunt, statim rapiuntur deorsum ad pœnas tartareas, ibiq; detinētur, ita ut nullo modo possint egredi, vel pœnas declinare.

Hoc totum breuissimo tempore, & quasi momento peragitur, & ut credibile est, priusquam anima discesserit loco à suo corpore.

Et quia omnibus horis plurimi toto orbe ex hac vita decedunt, iudicium hoc quasi assiduè agitur. Neque id difficile menti illi infinitæ, quæ omnibus animabus, & mentibus creatis intimè præsens est, & omnia earum opera optimè nouit, & facile potest ea cuilibet in conspectu ponere, & intrinsecus sententiam dictare.

2. Dicitur omnium iudex, quia in fine mundi iudicio publico iudicabit omnes homines & Dæmones in conspectu & præsentia omnium Angelorum & Sanctorum.

*Forma  
iudicij  
vniuersalis;*

Propriè autem hoc tribuitur Christo Domino, cui Pater omne hoc iudicium dedit & commisit. Exercebitur autem hoc iudicium à Christo secundum humanitatē visibiliter. Hinc Daniel cap. 7. vidit Antiquum dierū sedentem ad iudicandum orbem, &



filium hominis ad eum adduci, cui data est omnis potestas, & honor, & Regnum.

Virtute diuinitatis fiet; Primò, vt omnes homines resurgant, & simul cum omnibus Dæmonibus in locum iudicij cogantur. Deinde, vt sua cuique opera in mentem veniant, & vt eadem hominibus omnibus fiant conspicua. Tertiò, vt singuli iustitiam sententiæ intelligant.

Interea dum hæc virtute diuinitatis in mentibus iudicandorum inuisibiliter peraguntur, Christus secundum humanitatem comitatus omnibus Angelis, summa cum maiestate, in nubibus comparens, sententiam in iustos & iniustos sensibilibiter, & breuiter proferet: & simul virtute diuinitatis in mentibus singulorum, propria cuique & meritis adæquata sententia dictabitur. Plura de his dicta sunt lib. 13. de Perfectionibus diuinis per multa capita.



## CAPVT XLIX.

*De Deo ut est Pater futuri sæ-  
culi. Isaiæ 9.*

**H**oc nomen conuenit Chri-  
sto duplici ratione, secun- *Christus*  
dum humanitatem, & se- *ut homo*  
cundum diuinitatem: & *est Pa-*  
quatenus secundum diuinitatem ei *ter fru-*  
tribuitur, conuenit etiam toti Trini- *culi.*  
tati. Dicitur itaque Pater futuri sæ-  
culi.

I. Quia est auctor & propagator  
omnium iustorum & filiorum Dei,  
qui erant futuri tempore noui Testa-  
menti; & omnium bonorum istius  
status: sicut enim omnes Iudæi se-  
cundum carnem propagati sunt ex  
Iacob per duodecim filios veteris  
Testamenti Patriarchas; ita omnes  
iusti, qui sunt Iudæi & Israëlitaë spi-  
ritales, propagati sunt à Christo, qui  
fuit verus Israël, per duodecim Apo-  
stolos noui Testamenti Patriarchas.  
Vocatur autem hoc tempus sæculum  
uenturum; quia tempore veteris  
Testamenti erat in summa exspe-  
ctatione.



2. Quia  
auctor  
omniū  
beatorū  
post hanc  
vitam.

2. Altiori modo, quia est auctor & parens omnium beatorum hominum, qui in futuro sæculo post resurrectionem regnabunt in cælo. Ab ipso enim omnia sua bona acceperunt: ipse eos ab æterna morte liberauit: ipse illis omnia salutis media, omnemque gratiam, quâ vitam æternam obtinere possent, meruit.

Itaque ipse est auctor omnis gloriæ corporis & animæ, quâ in cælo fulgebunt. Ipse inter Sanctos erit sicut sol inter sidera. Quare cum ipse suis meritis sit causa hominibus illius beatissimi status, & omnis gloriæ, quam ibi obtinebunt, meritò dicitur Pater futuri sæculi.

Christus  
ut Deus  
etiam  
est Pa-  
ter fu-  
turi sæ-  
culi.

3. Dicitur Pater futuri sæculi secundum diuinitatem. Nam diuinitas causa fuit quòd Christus genus humanum redemerit, & diuinitate merita vim illam nos saluandi habuerunt. Denique diuinitas est causa principalis efficiens omnium donorum gratiæ & gloriæ, & illius beatissimi status. Vnde Christus quatenus Deus, non solū est Pater futuri sæculi quâ parte hoc sæculum complectitur homines beatos (sicut quādo consideratur ut homo) sed etiam



quâ parte cõplectitur Angelos. Nam Angeli omnem suam gloriam, & esse suum deiforme habēt à Christo, non vt est homo, sed vt est Deus. Vnde omnes sunt filij Dei, vtpotè deificati & Deiformes per dona gloriæ.

## CAPVT L.

*De Deo vt est vltimus Finis  
omnium.*

**I**D quod est primum rerum principium, necessariò etiam est finis omnium. Nam primum principium, in efficiendo & producendo extra se, non potest vltimò intendere alterius bonum, quàm suum; ratio est, quia cætera omnia sunt infinito interuallo infra ipsum posita. Vnde illorum bonum non est tanti momenti, vt possit in illo vltimò conuiuiscere: imò est instar nihili coram illo; cùm res omnes sint instar nihili ad ipsum collatæ. Debet ergo intendere vltimò bonum suum, nempe suam gloriam: quia nullum potest concipi bonum maioris momenti, quod possit ab eo intendi vel appeti. Nam omnis gloria Dei, qua-

*Deus  
necessariò in  
omnibus  
suis bonis  
vltimò  
intendit.*



tenus est bonum Dei, infinitè pluri  
æstimanda est, quàm omne bonum  
creaturæ, quatenus est bonum crea-  
turæ.

*finis cui  
& finis  
qui.*

Porro duplex est finis; nempe fi-  
nis-qui, & finis-cui. Finis-qui dici-  
tur bonum illud, quod appetitur &  
ad obtinendum, laboratur. Finis-cui  
est persona cui illud bonum appetitur.

*Deus  
est vlti-  
mus fi-  
nis cui  
rerum  
omniū.*

Deus itaque est vltimus finis-cui  
respectu rerum omnium; quia est  
cuius gratiâ, & ad cuius gloriam  
condita sunt omnia. Ipse propter  
gloriam suam vult & operatur om-  
nia, & permittit omnia, quæ permit-  
tuntur. Vnde Prouerb. 16. *Omnia*

*Pro. 16*

*propter semetipsum operatus est Domi-  
nus; impium quoque ad diem malum.*  
Qui enim semetipsum impium fecit,  
eum Dominus suppliciis æternis ad  
laudem iustitiæ suæ destinat.

*Peculi-  
ariter  
est vlti-  
mus fi-  
nis-qui,  
& finis-  
cui na-  
turæ  
ratio-  
nalis.*

2. Peculiari modo est vltimus fi-  
nis-qui, & vltimus finis-cui respectu  
naturæ rationalis. Est vltimus finis-  
qui istius naturæ, quia hæc sola est  
illius capax & sola est condita vt illo  
fruatur tanquam summo bono suo,  
cùm nihil sit præstantius, quod sibi  
possit appetere. Vnde debet illum  
desiderare, & omnibus modis quære-



re tanquam summum bonum suum; idque in suum commodum, ut illo fruatur, & dulcedine eius delectetur.

Est etiam ultimus finis-cui respectu eiusdem naturæ; quia omnes beati omnem suam beatitudinem, omniâque sua bona debent referre, & reipsâ semper referunt ad ipsius gloriam; ita ut suam beatitudinem, suam gloriam, & omnia bona pluris æstiment, & magis ament ut sunt bona Dei, quibus Deus glorificatur, laudatur, benedicatur; quàm ut sunt bona ipsorum propria quibus ipsi perficiuntur, beantur, & glorificentur.

Vnde beati dupliciter gaudent de gloria, & bonis suis. 1. quatenus considerant illa ut bonum proprium, adferens illis summam excellentiam, summum gaudium, & summam suavitatem, qualem nulla alia perfectio intrinseca adferre potest.

*Beati  
duplici-  
ter gau-  
dent de  
gloria  
& bonis  
suis.*

2. Quatenus considerant illam ut bonum Dei, ad æternam eius gloriam, & laudem pertinens. Et hoc gaudium est præcipuum quod habent de sua Beatitudine, & donis gloriæ. Illa enim beatitudo non solû est ipsorum summa perfectio, & excellentia & gloria obiectiva; sed etiam est



gloria Dei formalis. Nosse enim, amare, & frui Deo, est formalis gloria ipsius extrinseca, quâ nulla potest cogitari maior: & est intrinseca Sanctorum gloria, & beatitudo. Hinc fit ut longè pluris faciant suam beatitudinem intrinsecam ut est bonum & gloria Dei, quàm ut est bonum proprium.

*Creatura  
ratio  
nalis  
ultimò  
in Deo  
cōquiescit.*

Denique dicitur **Deus** ultimus finis creaturæ rationalis, quia omnes Angeli, & homines Beati in omnem æternitatem in illius visione, amore, & fruitione conquiescunt, ut nihil ulterius desiderare possint; sed omnium desideriorum suorum terminum, & quietem beatissimam in illo habeant, & possideant.

**FINIS.**





---

## INDEX CAPITVM.

|                                                         |         |
|---------------------------------------------------------|---------|
| <b>D</b> E Deo, & Diuinitate.                           | folio 6 |
| De ipso esse, & Qui est.                                | 11      |
| De Infinitate Dei.                                      | 12      |
| De Immensitate Dei.                                     | 16      |
| De Simplicitate, & Puritate Dei.                        | 19      |
| De Æternitate Dei.                                      | 23      |
| De Altitudine Dei.                                      | 30      |
| De Immutabilitate Dei.                                  | 32      |
| De Immortalitate Dei.                                   | 34      |
| De Inuisibilitate Dei.                                  | 37      |
| De Incomprehensibilitate Dei.                           | 38      |
| De Ineffabilitate Dei.                                  | 41      |
| De Omnipotentia Dei.                                    | 42      |
| De Sapientia Dei.                                       | 46      |
| De Pulchritudine Dei.                                   | 47      |
| De Bonitate Dei.                                        | 50      |
| De Sanctitate Dei.                                      | 51      |
| De Misericordia Dei.                                    | 53      |
| De Iustitia Dei.                                        | 54      |
| De Benignitate Dei.                                     | 56      |
| De Patientia & Longanimitate Dei.                       | 58      |
| De Clementia Dei.                                       | 61      |
| De Dulcedine Dei.                                       | 62      |
| De Veritate, & Fidelitate Dei.                          | 65      |
| De Beatitudine Dei.                                     | 69      |
| De Deo, quatenus est Primum Rerum<br>omnium Principium. | 71      |
| De Deo Creatore.                                        | 76      |



Index Capitulorum.

|                                                                                                               |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| De Deo Conservatore rerum omnium.                                                                             | 79  |
| De Deo Provifore, Dei; Providentia.                                                                           | 81  |
| De Deo gubernatore.                                                                                           | 83  |
| De Domino rerum omnium. Domino<br>Dominantium. Rege Regum: Rege sa-<br>culorum. Sancto Sanctorum. Deo Deorum. | 84  |
| De Deo Redemptore.                                                                                            | 89  |
| De Deo illuminatore, & Luce.                                                                                  | 91  |
| De Deo Sanctificatore.                                                                                        | 93  |
| De Deo ut est Refugium nostrum.                                                                               | 95  |
| De Deo Susceptore.                                                                                            | 97  |
| De Deo Protectore.                                                                                            | 98  |
| De Deo Adiutore.                                                                                              | 102 |
| De Deo ut est fortitudo nostra.                                                                               | 103 |
| De Deo ut est Firmamentum nostrum.                                                                            | 104 |
| De Deo ut est vita nostra.                                                                                    | 105 |
| De Deo, ut est Spes nostra.                                                                                   | 107 |
| De Deo ut est Salus nostra.                                                                                   | 108 |
| De Deo ut est gloria nostra.                                                                                  | 119 |
| De Deo ut est pax nostra.                                                                                     | 110 |
| De Deo ut est Pater noster.                                                                                   | 111 |
| De Deo ut est Zelotes.                                                                                        | 114 |
| De Deo ut est Iudex vivorum & mor-<br>tuum.                                                                   | 115 |
| De Deo ut est Pater futuri feculi.                                                                            | 119 |
| De Deo ut est ultimus Finis omnium.                                                                           |     |











89 g 38









Vita Leonardi Lessii

Paris 1644

Biogr. 629

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10064608-2